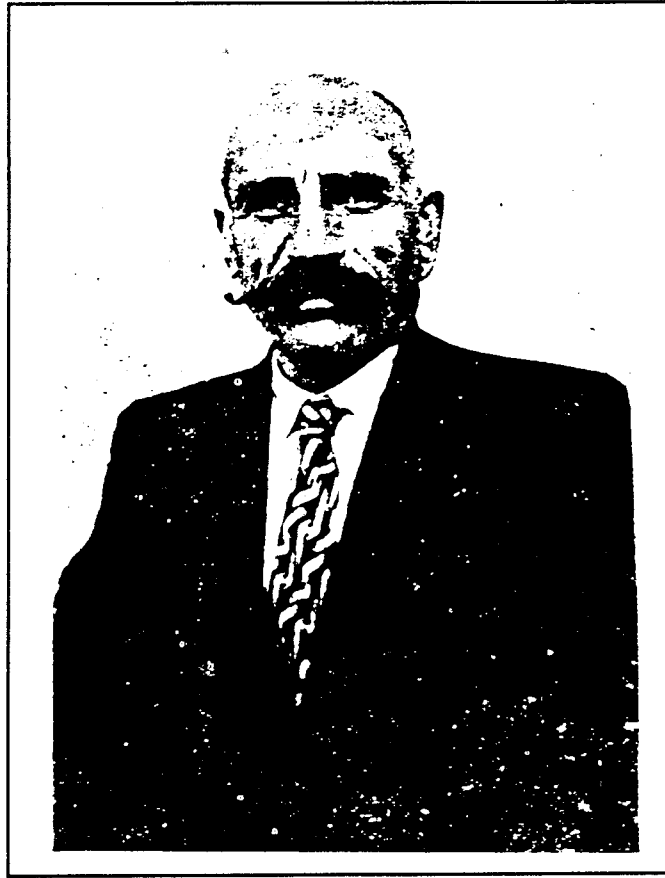

Süryani Kadim Kilisesi'nde
Reform Sorunları Üzerine
Uyarılar-Eleştiriler-Polemikler

Arapça'dan Çeviren
Vahap Kelat

Yuhanun Bar-Yacqub Cabdalke

Nsibin Yayınevi
1996

Nsibin 'den,

Reform yapmak, din değiştirmek, ya da başka bir yeni dine asla geçmek değildir. Kiliselerimiz: Doğu Süryani Nasturi Kilisesi, Batı Süryani Yakubi Kilisesi, Maruni Kilisesi, Babil-Kildani Katolik Kilisesi, Süryani Melkit yani Rum Ortodoks ve Katolik Kiliseleri ve bu kiliselerden ayrılan ve kurulan Protestan Kiliseleri, olmaktadır. Nasturi ve Yakubi kiliselerimiz dışında kalan tüm bu kiliselerimiz emperyalist, hegemonyacı, işgalci ve istilacı dış dayatmalar eliyle kurulmuşlardır. Örneğin Vatikan Kilisesi, dünya hıristiyanlığını tekeline almak için 1000 yıllarından önce Mezopotamya'da bulundu. Nasturi ve Yakubi kiliselerini parçalamak için her tür entrika ve zulmü yaptı. Nitekim Nasturi Kilisesinden önemli bir parçayı koparıp kendine bağladı. Ve ona Babil-Kildani Katolik adını taktı. Yakubi Kilisesinden yine önemli bir bölümü kopartıp Süryani Katolik Kilisesi adı altında kurdurdu. Süryani Melkitler'den de önemli bir bölümü kopartıp Rum Katolik Kilisesi adı altında kiliseleştirdi. Maruni Kilisesi ise kuruluşunun ilk günlerinden Vatikan'a yaslanmıştı. Ve ayrılma süreci durmadan devam etti. 1800'lerde Mezopotamya'ya Vatikan'a rakip olan Protestan kiliseleri geldi. Amerika'dan Presbiteryenler, İngiltere'den Anglikanlar, daha sonraları Rus Ortodoksları.... Doğu ve Batı Asur (Kildani, Süryani) halkı kıyımlarla çalkalanacak ve ana kiliseler yok olma ile başbaşa kalacaklar. Kiliselerimiz tüm bu olanlardan da kendine ders çıkarmadan iç huzursuzlukları üzerine yoğunlaşıyor ve kilisenin tepesinde oturan koltuk hastası ruhaniler, koltuklarına yapışmak için içerde feodal geçinen ailelere ve dışarda da Türk, Arap, Kürt ve Fars egemenlerine sırt bağlıyorlar. Buna rağmen zulüm durmuyordu ve kilise önlemler almadan gerileme kaydediyordu. Bu yüzden de, çatısı altında, barındırdığı ruhanilerine yeterince hıristiyanlık bilimini veremiyor. Çünkü bu ve buna benzer bilimleri sunan sağlam 'İlahiyat' kurumlarını kendine yaratamadı. Böylelikle sağdan-soldan toplayıp ve daha sonra atadığı ruhaniler 'bilinç' yerine 'cehalet'i halkımızın her kesimine şıngaladılar.

Patrikler de bilinçli bir biçimde litürji dili olan Klasik Doğu-Batı Süryanice yerine Arapça'yı kiliseye yerleştiriyorlar. Böylece Kilise, kapısını ardına kadar 'araplaşmaya' açıyordu. Ve ortaya 'Arap Hıristiyanlarız' tezi atılıyor ve bu konuda yapıtlar üretiliyor. Daha sonraki dönemlerde Arap dünyasındaki insanlarımız bunu büyük bir hoşnutlukla karşılıyor ve arapçılığa dört elle sarılıyorlar. Bu insanlarımız Doğu ve Batı Süryani dil ve kültürüne yabancılar kalmaktan çok azılı düşmanlar kesiliyorlar. Böylece anadilimiz gelişip ilerleyeceğine alabildiğine geriliyor ve bugün kırsal alanlardan göç edenlerimizin dışında bu dili konuşan yok gibi.

Bugün Avrupa'da sözde kurmuş kiliselerimiz, reformsuz yaşıyor ve sadece bina inşa ediyor. Bu binaların hemen yanına da eğitim-öğretim yapacak okullar yerine insanlarımızı kiraathaneler açtıyor. Ve insanlarımız kiraathane kültür ve ahlakıyla başbaşa bırakılıyor. Bugün Avrupa'da kilisemizin görgülü, kültürlü, bilinçli, dürüst, temiz hıristiyan ahlakıyla donanmış ruhanisi, diyakonu, yöneticisi, kadrosu ve üyesi yok gibi. Korkunç bir manzara, değil mi?! Kilisemiz bu durumla nereye doğru yol alıyor? sorusu hemen akla geliyor.

Yuhanun Bar-Yacub Cabdalke (Yuhanna Bar-Yakup Abdelke) bu yapıtı 1951'de kaleme aldı. Cammo Yuhanun'un istemleri hala geçerli ve sanki bugüntümüzü kaleme aldı. Kilisenin ve halkımızın geleceğini ilgilendiren dil, din, kültür ve benzeri sorunlarımızın daha fazla çözümsüz bırakılmaması gerektiğinin altını kalınca çiziyor. Ve bu istemleri muhatap bulamadan bugüne kaldılar. Acaba biz bunları bugün yeniden sunmakla muhatap bulabilecek mi? Bunu şu andan kestirmemiz çok zor. Bunu zamanın kendisine bırakıyoruz. Ve onu kendisi gösterecek.

Cammo Yuhanun'un yapıtı ne yazık ki Suriye Mezopotamyası'nda yayınlanmıyor, onu Arjantin'de yayınlanan "Asiria" (Asuristan) yada "Hdonoyto Suryoyto" (Süryani Birliği) ne bağlı "Maḥbacto Suryoyto" (Süryani Basimevi) tarafından 1951'de yayınlandı. Değerli birçok yapıt yayınladı. Yapıtı "Asuristan" dergisinin No. 7-8-9, 1955 sayısında yazarın hayatı, tavsiyeleri, vasiyeti ve ölümü üzerine çıkan yazıları da ekledik. "Asuristan" dergisi 1934'ten 1959'a kadar aralıksız yayın yaptı. Alabildiğine zengin bir içeriğe sahiptir. Onu aydın yurtsever Farid Eliyo Nazha yayınladı. Ölümünden kısa bir süre sonra dergi yayın hayatına son vermek zorunda kaldı.

"Asuristan" dergisi anayurdumuz Mezopotamya'nın her parçasına ulaşıyordu. Onu kilise ruhanileri ve dönemin aydınları izleyip okuyordu. Alabildiğine geniş bir taban edinmişti kendine. İzlediği politik çizgisinde Asur, Aram, Kildani, Süryani, Babilli, Ninovalı.... adları arasında ayırım yapmaması ve tümünün bu halkın malı olduğunun altını kalınca çizip sahipleniyordu. Derginin bu çizgisi kiliseyi harekete geçirmeye başladı. Ve bu Suriye rejimi ile işbirliğine kadar varıyor ve dergiye önce postada el konuluyor ve daha sonra dağıtımı yasaklanıyordu. Dergi, abonelerine Lübnan üzerinden yine ulaştırıldı. Bunu öğrenen kilise, dergiye karşı 'savaş' ilan etti. Özellikle Suriye'de, kilise vazılarında dergiye karşı propoganda yapıldı ve yöneticilerine Patrik'ten afarozlar verildi. "Asuristan" dergisi 'dinsiz, katolik,....' olduğu ve bunlara hizmet ettiği sürekli diziliyordu. Dergi durmadı, yoluna devam etti.

Bu sıra Süryani Kadim Kilisesi'nin Patriği Mor Afrem Barşawmo'ydu. 1920'de Paris Barış Konferansı'na katıldığında 'Hıristiyan' Batıdan çok şey beklemişti. Ama Batı onun bildiği ve anladığı Batı olmadığından Suriye'ye döndükten sonra Araplara sığınmak zorunda kaldı. Türkiye'ye girmesi yasaklanmış, hatta onu Paris'e Süryani Kadim Kilisesi delegesi olarak gönderen Patriği III. İlyas, Mustafa Kemal'in baskısı ile Barış Konferansı üyelerine karşı yazdığı bir mektupla yalancı çıkartılmıştı. Umudu kırılan Piskopos Afrem'in seçeneği kalmamıştı ve 'Araplara' sığındı. Halkımız arasında her türden ulusal çalışmaya şiddetli karşı çıkmış ve kilise adına bunları yasaklamıştır. Ve bu süreç günümüzde bile hala güncelliğini koruyarak devam ediyor.

ملا ههوهما

الصوت السرياني

موسم حداداجي

مهارحات ومطارحات لبعث في التقية الاصلاحية

بي الامة السريانية الارثوذكسية

تاليف وانسوق حنا عبدالحكي

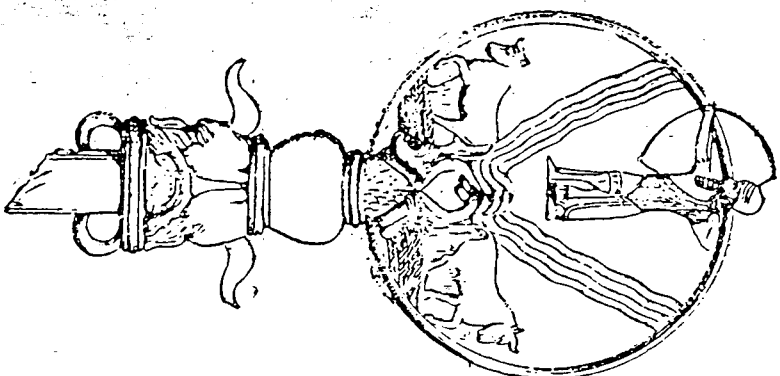
عامودا — البوزيرة العليا — سوريا

طبع في المطبعة السريانية — بالتقيد — بونيس آيرس

الطهرية الفضية

EDITORIAL ASIRIA — DERQUI 141 — BANFIELD — ARGENTINA

١٩٥١

سريانية

Yuhanun Cabdalke 'nin kalemne aldigi Qolo Suryoyo - Al Şawt Al-Sēryani - yaptırım ön ve arka kapagi
1951

Editör'den

Kuşku yok ki dünyanın en gelişmiş toplumlarında bile, reformlar yeterince uygulanmış olsa da; reforma ilişkin konuları ele alan araştırmaların sonu gelmiyor. Bu derginin çıkışından beri yapılagelen araştırmalara baktığımda, bazılarının, benim yanıtlar yapmadığım hiç bir konu bırakmadığımı iddia etmelerine rağmen, incelenmesi gerekli konuları tamamıyla çözüme kavuşturduğumu zannetmiyorum. Bu durum üyelerinin büyük çoğunluğu eskiye ait, iyi-kötü ne varsa bağlılık gösteren katı gericiler olan ve yüzlerini faydalı yeni şeylere zerre kadar çevirmek istemeyen toplumumuza ne kadar da uyuyor. Bunun için diyorum ki, değişik konu ve üsluptaki *reform* araştırmaları hakkında tüm söylediklerim derinliği olmayan düşüncelerdir. Bu yüzden araştırmaların sonsuza kadar sürdürülmesi gerekir.

Evet! *Reform*'u konu alan çalışmalar yapmak öncelikli ve zorunlu bir görevdir. Bizi dergiyi kurmaya iten bu 'reform' olduğuna göre, bu meydanda tereddüd etmeden ve gevşemeden yürümemiz ne kadar iyi bir iş olur? Bu konuyu aydınlar arasında dile getirirken maksadım özellikle bu temel nokta üzerinde durmaktır. Bu, bilim ve fazilet kapıları dolup taşmış (!) bazı "özgürlükçü,, yazarlarımızın isteği karşısında verdiğim bir ödündür. Sevgili Doğu'muzdaki ulusal durum, halkın içinde bulunduğu huzur nedeniyle, onların düşüncelerinin sağlamlığını kanıtlamıştır. Orada bilim ve zekalarının ürünlerinden geçilmiyor (!). Aile ve arkadaşları olan bir kimse bu gerçekten kuşku duyabilir mi? Çünkü aile sahibi olan bir kişi içinde bulunduğu durumu en iyi kendisi bilir. Bu dergi (Süryani Birliği), her şeyden önce genel nitelikli bir Doğu-Batı Süryani dergisi olması, duygusallıktan uzak, doğru ve temiz bir hizmeti amaçlaması ve şu "özgürlükçüler,,in dışında okuyuculara sahip olması nedeniyle, kardeşler şundan emin olsunlar ki biz sadece hastalığı teşhis etmekle kalmayarak, aynı zamanda onunla mücadele de edeceğiz.

Ben, ömür boyunca ısrarla sürdürüleceğinden emin olduğum reform çalışmalarına biraz degineceğim derken, konuyu tümüyle bir kenara bırakacağım da anlaşılmasın, tersine "özgürlük ve kurtuluş,, misyonerlerine, reform konusundaki çözümlerini sunabilecekleri geniş bir süre tanyacağım. O zaman nasıl olacağını göreceğiz.

Onlardan - özgürlükçüler'den - kimsenin aklına gelmesin ki ben savaş meydanından kaçmaya çalışıyorum veya kalabalıktan yılgınlık gösterip 'kaçışa zemin hazırlamak için' bu sözleri söylüyorum. "Bu dergi kurucusunun öldüğü gün ölecektir" diyen birisinin sözlüğünde kaçış sözcüğüne yer yoktur. Evet! Dergi o gün ölecek ve ondan sonra bir daha çıkmayacaktır. Çünkü Süryani halkı içinde kararlılık, deneyim, cesaret, temizlik, azim ve girişkenlik ve görüşlerinin sağlamlığı bakımından bu yazarın yerini tutabilecek bir kimse olmayacaktır.

Herkes asil ulusun şanına layık, kavmimiz ve anayurdumuzun ihtiyaç duyduğu Reformlar; gerçekleştirmeye kefil olacak iyi işlerini ve lezzetli yetiştirilmiş meyvelerini ümit ettiğimiz "özgürlükçüler,,in çalışmalarından beklediğimiz sonucu yakında görecekler inşallah.

Farid Eliyo Nazha
Buenos Aieres, Temmuz 1955

Özgeçmiş ve Eserleri Üzerine Bazı Bilgiler

Tam adı Yuhanun (Hanna) Bar-Yacub Bar-Denho Bar-Brahim Bar-Cabdalke (Hanna Yakuboglu Denhooglu İbrahimoglu Abdalkeoglu)'dir. Bu Cabdalke'yi Osmanlı Türkleri 'Nizamcı Cabdalke' diye adlandırmışlar (merhum bu adlandırmanın nedenlerini bana 4 yıl önce gönderdiği bir mektupta anlatmıştı). Merhum Hanna 1877 yılında Türkiye Mezopotamya'sına bağlı Mardin kenti ile Zahfaran Manastırı arasında bulunan *Qalcët-Mara* (Eski Kale) köyünde dünyaya geldi. İlk öğrenimini köyünün okullarında yaptı. 1893'te çalışmak üzere Omid'e (Diyarbakır'a) gitti. Orada 2 yıl süreyle ipek dokumacılığında işçi olarak çalıştı; sonra köyüne döndü ve Cabe ('Abe) Ğarib'in kızı Majida (Mecide) ile evlendi. 8 yıl kadar sonra bir kez daha Diyarbakır'a döndü ve baştaki gibi dokumacılığa çalıştı. Güvenilirliği ve doğruluğu sayesinde dokuma sanatında yükseldi ve kısa sürede bütün ipek tüccarlarının güvenini kazandı sonra da orta ölçekte bir dükkan açtı. Mardin, Van, Bitlis, Siirt ve diğer vilayetlerin tacirleri onunla alışveriş yapmaya koştu. Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı 1914 yılına kadar iyi şöhretini ve güzel işlemini korudu. Bu sıralarda kentin çarşılarında büyük bir yangın çıktı ve çoğu dükkanlara yayıldı. Alevler komşu evlere de sıçradı. Hanna'nın dükkanı da bu büyük ateşin kurbanı oldu ve büyük zarar gördü. Fakat güvenilirliği, Diyarbakır ve onunla alışveriş yapan diğer kentler tüccarı nezdinde kazandığı güven sayesinde, tacirler ona yardım eli uzattı ve onu tekrar dükkan açmaya teşvik ettiler. O da yeniden bir dükkan açtı ve eski ekonomik konumuna kavuştu.

Bu sıralarda ünlü Ermeni Soykırımı oldu. Bütün Hristiyanları tehdit eden tehlikeyi gözönüne alarak durum sakinleşinceye kadar Diyarbakır'ı geçici olarak terketmeye karar verdi ve ailesiyle birlikte ordan ayrılarak köyü *Qalcët-Mara* (Eski Kale)'ya döndü. Savaşın şiddeti azalınca Diyarbakır'a taşındı ve geçmişte olduğu gibi dükkanını açtı. Daha sonra Türkiye ile Yunanistan arasında savaş patlak verdi; genel seferberlik ilan edildi. Ve Türk Hükümeti binlerce genci savaş meydanlarına sevk etmeye başladı. O devlet görevlileri ve askerler yanında sahip olduğu mevki yoluyla, kendisini kefil göstererek yüzlerce genci, askeriyeğe ait işlerde çalışmaları koşuluyla kurtardı. Ancak bu gençlerden bazısının kaçarak köylerine dönmesi onun yöneticiler karşısında zor durumda kalmasına neden oldu. Buna rağmen o bununla da kalmadı, hatta karşısına çıkan sıkıntılara aldırılmadan tehlikelerle çevrili yoluna devam etti. Böylece Türk hükümeti Rum muhacirleri Diyarbakır'a getirdiğinde, bu muhacirleri barındıran, onlara yemek veren ve onlara yardım edenleri ölümle cezalandıracağını ilan etti. Ancak Hanna buna rağmen kendisinin başkan seçildiği gizli bir komite kurdu. Komite üyelerinden anımsayabildiklerimiz şunlardır: Malke Qaysar, Jërjis Lolo, Manşur Gamri ve daha başkaları. Komite Diyarbakır, Mardin ve başka kentlerde gizlice yardım topladı. Bir gizli ev kiralanarak yüzlerce muhacir buralarda nakledildi. Hanna, her hafta, bazen en büyük oğlu Anthoniyus'un refaketinde bu muhacirleri ziyaret ediyor, durumlarına bakıyor, onlara kapkacak, elbise vs veriyor. Aralarında korkunç boyutlarda hastalık yayılması nedeniyle de gizlice onlara doktorlar getiriyordu. Bu arada sıkıyönetim ilan edildi ve bir askeri mahkeme oluşturuldu. Bu mahkeme Rum muhacirlere yardım edenleri ve onları gizlemeye çalışanları soruşturmaya başladı. Hükümet onların caddelerden çekilmelerini garip bir biçimde farkettiler. Kontrolleri sıklaştırdı ve çevreyi daraltmaya başladı. Hanna merhum da durumun vehametini, özellikle, adı bizde saklı olan en samimi arkadaşlarından büyük rütbeli bir subayın onu haberdar etmesi üzerine anladı. Onun tutuklanması an sorunuuydu. Bu nedenden ve kendisinin kefil olduğu askerlerin firar etmeleri nedeniyle ve ölüm tehlikesini gölgesi kadar yakın görünce işyerlerini ve büyük miktardaki borçlarını aniden bırakmak zorunda kaldı ta ki Hükümet onun niyetini bilmesin. Gece karanlığında Diyarbakır'dan ayrılarak Mardin'e gitti. Buraya vardığı gün şimdiki Libya Kralı Emir İdris Sünüsü'nin kenti ziyaret ettiği gündü (1923 yılı). Ertesi gün, Türkiye'de kaldığı takdirde tutuklanmaktan korktuğu için Mardin'den Suriye sınırına doğru gitti. Çünkü hükümet onu izliyordu ve her yerde arıyordu. Her şeyini geride bırakarak Amuda köyüne vardı. Evet! Bu hatırı sayılan tacir servetini bir kenara atarak sadece birkaç mecdi riyal ve bir altın lira sahibi olarak Amuda'ya vardı. Diyarbakır'ı terkettiği gece borçlularına 500 altın lira miktarında havaleler gönderdi. O bu koşullarda bu parayı yanında götürme olanına sahip iken iyi şöhretini korumak üzere böyle yapmamıştı. Hanna Amuda'da, bu büyük ticari hayattan sonra 2 yıl süreyle sebze alım-satımı ile uğraştı. Sonra Haseke'ye gitti. Burası yeni inşa edilmiş 20 evden fazla olmayan bir yerdi. Burada da yine 2 yıl kaldı ve bu süre içinde, Halep Devleti zamanında, 13 ev numarasıyla Suriye kimliğini aldı. Sonra yeniden Amuda'ya döndü ve orada tekrar ticarete başladı. Kısa bir sürede de oranın tacirleri arasına girdi. Ticari büyük bir felaketin yaşanması nedeniyle bütün tacirler için uğursuz gelen olaylarıyla ünlü 1931 yılına kadar bu halde kaldı. Yine adına leke gelmesin diye bütün mülklerini, Haseke'de iki ev, Qamêşlo (Kamışlı)'da bir ev ve Amuda'daki topraklarını satarak borçlarını kapattı. Bu şekilde kendisini iflastan kurtardı ve iyi şöhretini korudu. Halbuki o sırada başka tacirler iflaslarını ilan etmişler ve borçluları borçlarının % 8-10'unu ödemeye razı etmişlerdi. Fakat o bütün borçlarını kapattı ve eli boş kaldı.

Bundan sonra Fransızlar, bağımsızlık isteğinde bulunan Suriye'nin konumunu zayıflatmak amacıyla karışıklıklar yaratıyordu. 1937 yılı daha yeni girmişti ki ünlü Amuda olayının patlak vermesiyle amaçlarına ulaştılar. Bu olayda 120 kişi ölmüş çok sayıda insan yaralanmış ve köyün her tarafı alevler içerisinde kalmıştı. Fransa bununla da yetinmedi, uçaklarını göndererek köyü bombaladı ve geri kalan yerleri de yıktı. Bu şekilde ateş ve bombalar köyün son evini de ortadan kaldırmış ve bütün evler yerle bir edilmişti. Bu olay sonunda bütün köylüler köyü terketti. Müslümanlar Amuda'nın doğu yönünde Türkiye sınırına doğru gitti. Hıristiyanlar da doguya Qaməşlo'ya yöneldi. Ortalık sakinleşince sığınmacılar Qaməşlo'da büyük bir protesto yürüyüşü yaptılar. Hanna'yı omuzlarına alarak "Yaşasın Hanna!" diye slogan attılar ve idarecilerden onun başkanlığında bir komite kurulmasını ve Amuda'da kalan ev eşyasının toplanarak kendilerine dağıtılmasını istediler. Fransız makamları onların isteklerini kabul etmek zorunda kaldı. Komite kuruldu, eşya toplanarak Hıristiyan ve Müslüman Amudalılara dağıtıldı. Bazıları Amuda'ya dönmeye de başladı. Hanna, eşyayı kendisi dağıttığı halde bir şey almaktan çekindi. Halbuki onun zararı herkesinkinden daha büyüktü. Ona ait 11 dükkandan oluşan bir blok, birkaç odanın bulunduğu bir avlu, ev eşyası ve mallarla birlikte yandı. Bu hareketiyle iyi işlerine bir yenisini eklemişti. İnsanların ona olan güveni bir kat daha arttı. Bunun sonucundan halk dilekçe ve telgraflarla hükümete başvurdu. Hükümet de 1939 yılında onu Amuda Belediye Başkan Vekilliği'ne tayin etti.

Hanna'nın belediye başkanlığı zamanında Amuda'nın caddelerinin yeniden yapılması için Fransızlar'ın emriyle bir Planlama İşleri Komitesi kuruldu. Bu komitenin saçma ve yanlış işlerinden birisi Fransızların isteğini yerine getirmek üzere Büyük Cami yönüne doğru yeni bir cadde açmak olmuştur. Bundan maksat camiye yıkmaktır. Fransızların güttüğü gaye çok açıktı, o da Müslümanlarla Hıristiyanlar arasında yeni anlaşmazlıklar çıkarmak, onları birbirine düşürmektir. O bunun farkına vardı ve bu işin önüne geçmeye çalıştı. Planlama İşleri Komitesi'ne itiraz etti. Defalarca Qaməşlo (Kamışlı)'daki Fransız yetkiliye ve Haseke'deki albaya giderek bu işlemin durdurulması için başvurdu. Onun bu tutumu Fransızlarla arasındaki anlaşmazlığın büyümesine neden oldu. Sonuçta O, kendisini destekleyen ve bu işin durdurulması için devlet yetkililerine telgraflar ve heyetler gönderen halkın bilinçli tavır sayesinde Fransızlar'a galip geldi.

Müslüman kardeşlerimiz onun bu hareketinden duygulandılar. İki taraf arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesi ve ortamın sakinleştirilmesi sağlandı. Böylelikle iki dinin mensupları arasında tam bir anlayış hüküm sürdü. Fakat bütün gayeleri fitne çıkarmak olan Fransızlar muradlarına ermek ve intikam almak için bu huzurlu anları onlara bırakmadılar; Hanna'ya komplo kurup onu iki yıllık görevden sonra Belediye Başkanlığı'ndan uzaklaştırdılar. Bunu da, onu, Belediye Başkanlığında bırakmak ve başkalarına yaptıkları gibi bedava arazi ve köyler verme karşılığında kendilerine uyum etmesi için bütün çabalara girişmelerinden sonra yaptılar. Fakat o onların bütün isteklerini makam ve servete kanmadan şiddetle reddetti. Onun Belediye Başkanlığı dönemi, teşkilattan bütün boş gezenlerin ve rüşvetçilerin temizlendiği ve bütün din ve mezhepler arasında eşitçe davranıldığı bir dönem olmuştur.

Hanna bu tutumuyla herkesin yüreğinde iyi bir iz bırakmıştı. Özellikle de Amuda beldesinde, onu herkesten daha çok seven Müslüman kardeşlerimiz nezdinde iyi bir izlenim bırakmıştı.

Toplumsal alandaki reform çalışmalarına örnek olarak o ilk kez Cezire'de bir Süryani okulunu açma ruhsatı almış ve Amuda'da açılan bu okulun yönetimini 1928-1945 yılları arasında üstlenmiştir. Bu 17 yıllık süre içerisinde öğretime ve tarih, edebiyat çalışmalarıyla uğraşmıştır. Arjantin'in başkentinde "Asuristan-Hdonoyufo Seryayto/Süryani Birlik" dergisi çıktığı zaman kurucusu ile ilişki kurmuş ve derginin Suriye ve Lübnan genel temsilciliğini 1935'ten ölümüne kadar yapmıştır. Onun ulusal reform konusunda çeşitli eserleri vardır. İlki *Süryani Kadim Kilisesi'nde Reform Sorunları Üzerine, Uyarılar-Eleştiriler-Polemikler* olup Buenos Aires'te Süryani Basımevi'nde 1951'de basılmış ve bunu bedava dağıtmıştır. *Süryani Dönemi* ve *Süryani Ulusunu Kalkındırmanın İlkeleri* adındaki eserlerin baskısı ise devam ediyor. Hanna Mısır Üniversitesi Gazetecilik Fakültesi'nden 1953 yılında, mektupla öğretim yoluyla gazetecilik diploması almıştır. Onun halkı için yaptığı son çalışma bu yılın başlarında *'Knušto d Rehmat Cito w Leşono'* (Kilise ve Süryani Dilini Sevenler Derneği)'yu kurmak olmuştur.

Hanna'nın 11 çocuğu olmuş, ancak bunlardan sadece dördü yaşamıştır: Anthoniyus, Cabdëllaḥad, Nasrun ve Warde. Çocuklarının hepsi evlidir. O, iyi ahlaklı, onurlu, kendisine saygısı olan, sevimli ve mütevazî bir insandı. Onun hayatında, ahlakına zarar veren veya adına leke getiren bir şey asla olmamıştır. Ayrıca o alkollü içki de kullanmıyordu.

Şlaymun Gawriye ve Cabdëllaḥad Cabdalke
(Şleymun Gevriye ve Abdillāḥad Abdelke)

Önsöz

Bu yapıtımızın yazımında herkesin anlayabileceği basit bir yazım üslubunu temel aldık. Bunu da yapıtın yazılış amacı olan reformlara ulaşmak için yaptık. Bundan dolayı saygıdeğer Süryani kardeşlerimizden bir araştırmalar dizisi halindeki yapıtımın bölümlerini incelemelerini, bölüm bölüm okumalarını ve azami ölçüde faydalanmalarını diliyorum.

Araştırmayla ilgili konulara girmeden önce Süryani soydaşlarıma şunu bildireyim ki bu önemli işte eksikliklerimin olduğunu kabul ediyorum. Bu çalışmayı soydaşlarıma olan bağlılığımın ve onlara duyduğum sevginin bir ifadesi olarak yaptım. Bu yüzden de kınamaya ve itham etmeye gerek yoktur. Beni bu araştırmayı yapmaya "Harf yanılır, ruh yaşatır" (*) biçimindeki kutsal ayet teşvik etmiştir. Gerçek şu ki harf bazen de öldürür. Bu ayetin emrinde ve ahkamı gereğince bu mukaddes yolda kaleme sarlıyorum. Vakitlerimizi öldürmememiz gerekir. İşlerimizin/eserlerimizin yaşaması ellerimizdedir.

Geçmişte derin ihtiyaç nedeniyle bazı dini konuları araştırmaya koyulmuş ve bir süre mücadele etmişsem de bu mücadele, adı yüce Mesihimizin vasiyetlerinin dışına çıkmamış ve sevgi ve samimiyet üzerine kurulu bir anlayış birliğini gerçekleştirmenin ötesinde bir amaç taşımamıştır.

Sonra bir yurttaş olarak, benim bu çabam tümüyle kişiseldir. Özel fikirlerimin ürünüdür ve şerefli Süryani ulusu için doğru hizmetten başka bir gaye taşımıyor. Bütün maksadım budur.

Ben Süryanilik ruhunu takdis ediyor ve onun diriltilmesi uğrunda çaba gösteriyorum. Bu yüzden, ey aziz kardeş, bu yapıtında Süryani din adamlarını hem eleştiriyor hem de savunuyorum. Yazarların aşırılıklarını eleştiriyorum, onları savunuyorum; ama onları desteklemeye ve teşvik etmeye de çağırıyorum. Herşeyi eleştiriyor ve herşeyi savunuyorum.

Bu ne demektir ve niçindir? Ulaşmak istediğim hedef nedir? Amacım, bir bölüm insanımızdaki bencilligin ve diğer bir grupta da çıkarıcılığın neden olduğu olumsuzlukları ortaya çıkarmaktır. Sonra kibir ve hükmetme sevdası da bazı yazarlara, korkunç bir biçimde egemen olmuştur. Madde de dini problemleri çözmede rol oynuyor. Halbuki bizi bu gibi hastalıklardan kurtaracak reformlara ihtiyacımız vardır.

Bu yapıtımız, bugüne kadar kimsenin değinmediği çeşitli konuları kapsamaktadır. Onun için bazı kimselerin şöyle bir itirazda bulunmaları uzak bir ihtimal değildir: "Ey *Hanna Cabdalke*, sen kendi iradeni Süryani ulusuna dayatmak mı istiyorsun?" Ben buna şu yanıtı veriyorum: "Yazar kendisine sadece yazmayı ödev kılar. Süryanilerde aydın ve yazar yoktur. Bu gibilerinin (itirazcılarının) ilk görevi muhalefet etme, düzeltme, yorum yapma ve gözlemde bulunmaya ilişkin olarak düşüncelerini açıklamaktır. Böylelikle görüş alışverişi yapılır ve anlaşma ve yardımlaşma sağlanır ve istenilen reformlar olur.,,

Hanna Cabdalke (Hanna Abdelke)
Amuda, Ocak 1951

* Kur 2, Ashah: 3

I

Tartışmalar ve 'Süryani Birliği' Dergisi Yazı İşleri Müdürü Farid Eliyo Nazha'ya Yanıt

Giriş

Ünlü Süryani yazarı, Arjantin Cumhuriyetinde çıkan *Süryani Birliği* dergisinin kurucusu, Mezopotamya (Beş-Nahrin) asıllı ve Hama doğumlu *Farid Eliyo Nazha* (Ferid Eliyo Nezhe), Süryani Kadim dinadamlarına; ki bunların başında da saygıdeğer büyük Patriğimiz Mor İğnaşiyos I. Afrem gelmektedir. Saldırı ettiğinde, bu saldırısını haklı gösterecek bir gerekçesi yoktu, üstelik, bu yazarın söyledikleri gerçeğe uyuşmuyordu. İşte ben uzun bir süreden beri Süryani aydınlarından bu anlaşmazlığı barışçıl ve adil bir biçimde çözüme kavuşturmalarını ve anlaşma ve görüş birliği sağlanabilmesi için yarar verecek araçlarla bir sonuca bağlamalarını bekliyordum. Özellikle ortada kötü niyetler de yoktur. Görebildiğimiz kadarıyla. Ancak anlaşma olabilmesi için iki tarafın birbirine uzak durmasından ve kolaylık göstermemesinden kaynaklanan bir çelişki vardır.

Kimse öne çıkmayınca, aziz milletime duyduğum bağlılığın ve temiz sevgimin etkisiyle, gücümün üstünde gördüğüm bu müdahaleyi yapma görevini üstlendim. Gücümün yettiği kadar, bir müdahalede bulundum. Amacıma ulaşmada, bu söz kavgasına, gerçeğe uyuşan doyurucu ve açık bir dille son vermede başarılı olduğumu umarım. Çünkü bu karıştıklar, karşıt kimselerin saygınlığını düşürmekten daha çok Süryani milletin onurunu kırmaktadır.

Bizler ne Farid Nazha'nın ne de Patrik I. Afrem Barşawmo'nun Süryanileri değil, adı büyük İsa Mesihimizin Süryanileri olduğumuzdan bu trajedi karşısında hiçbir biçimde elimiz bağlı kalamayız. Eger ikisinin de (Farid Nazha ve Patrik I. Afrem) Süryaniliği sahte olmasaydı ne birincisi bu boş üslupla kötüler ne de ikincisi böyle açık olmayan bir biçimde sessiz kalırdı ve de onun mektuplarını yanıtlamaktan geri kalmazdı. Bu yüzden her ikisine de hitap ederken gerçeğe uygun bir üslup kullandım. Buna da, çok zaruri bazı durumlar dışında, görgü kurallarından ayrılmayan üsluplar kullanarak, sıkı bir biçimde bağlı kaldım. Ta ki dinleyip uygulayanlar bundan iyi yararlanabilsinler.

Yazımı Kitab-ı Mukaddes'ten bazı ayetlerle süsledim. Bunu da sayın Patriğimin kulaklarını sağır etmek için değil, çünkü bu ayetler onun pederane yüreğinde mahfuzdur, belki soydaşların okuyuculara bu acizin bir iddiasının olmadığını bildirmektir. Böyle iddia sahibi olmaktan da Allah'ın kudretiyle uzağım. Benim yaptığım iş, belki bize iyiyi emreden, mütevazi olmaya birbirimizi sevmeye ve her zaman ve her ortamda bize haksızlık edenini bağışlamaya teşvik eden Mesihilik dinimizin ahlakından, ayrı bir iştir, bir fazilettir.

Süryani Ortodoks topluluğu içerisinde Süryanice'yi korumak isteğiyle yapıtuma "*Süryani Ortodoks Kilisesi'nde Reform Sorunları Üzerine Uyarılar ve Eleştiriler*" adını verdim. Halkımın çocuklarından rica ediyorum, şunu unutmasınlar; gördükleri dil veya kalem sürçmelerine, yanlışlıklara sessiz kalmasınlar, hatta sırf muhalefet için muhalefet etmesinler ve bu yapıtta gördükleriyle ilgili olarak güzel düşüncelerini ve isabetli eleştirilerini de dile getirsinler. Gaye, güzel övgüye değer bir noktaya, yüreklerin içi rahat olacağı, bundan dolayı Allah'a hamdedilecek bir seviyeye ulaşmaktır.

Farid Kardeş, Ortodoksça Süryani Selamlar!

Sen dinadamlarında bazı eksiklikler görüyorsun ve bunların başlıcalarının kabul görmeyen şu üç özellik olduğunu söylüyorsun: İlk olarak onlar dulların ve yoksulların malını yiyorlar, ikincisi Kilisemizle ilgili projeler başlatmıyorlar ve üçüncüsü samimi olarak çalışacak kişiler bu projeleri hayata geçirmeleri için fırsat vermiyorlar.

Birinci suçlanan kesinlikle iftiradır. İleride sana belgelerini de sunacağım, % 90, ben Cezire'de iyi halli kimselerin kendiliklerinden bir şeyler vermeleri dışında, birgün papazın bir yoksul veya bir duldan birşey istediğini asla görmedim. Belki sen başkasının sana söylediği şu sözü de söylemek istiyorsun: "*Hanna Cabdalke (Hanna Abdalke) insanların kötü niyetlerinden haberdar olmayan iyi yürekli bir adamdır*". Ancak sana gözlerimle gördüğüm, kulaklarımla işittiğim ya da güvenilir kaynaklardan aldığım gerçekleri anlatacağım. Bu sözlerin sahibi ikiye yüzütlüğü tanımaz, yakarmaktan ve kin tutmaktan uzak durur. O herkese hakkını verir ve onun yanında Allah'tan daha büyük

bir kimse yoktur.

İkinci suçlamana gelince, gördüğün gibi onlar (dinadamları, ruhani liderler) maddi olanakların yetersizliğini gerekçe gösteriyorlar. Gerçekten de para istenilen projeleri gerçekleştirmek için yeterli değildir. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Birincisi halk ile dinadamları arasındaki güven duyguları zayıftır. Bu da, anlaşma araçlarının azlığı nedeniyle sorumluluğu iki tarafa atmamıza olanak veriyor. Hatta bugüne değin iki taraf arasında anlaşmayı sağlamak üzere kimse ortaya çıkmadı. Bu da bizde hayatını bu anlaşma uğrunda feda edebilecek bir kimsenin olmadığını anlamına geliyor. Yazarlarımız tepeden bakar, dinadamları daha da tepeden bakar. Süryani halkının hayatına son veren de bu tepeden bakma, herkesin biricik görme hastalığıdır. Biz senin, beklenen arabulucu olacağını düşünürken bir de gördük ki yapacağın yerde yıktın, binayı yerle bir ettin ve onun her bir taşını bir vadiye attın. Çünkü senin meylettiğin gönül kırma, küçük düşürme ve kaba sözler söyleme üslubu hiç bir zaman kabul görmemiş ve ondan herhangi bir reform planı doğmamıştır.

Üçüncü suçlamana ise dinadamlarının, çağdaşbilim ve sanat seviyesini yükseltmeleri için aydınlara/yazarlara reform projelerini başlatmalarına izin vermemesidir. Senin amacın Süryani toplumumuzda sağlam ilkelerin yayılmasıdır. Bu ki Süryani halkına, uygarlık çeşitli alanlarına katılmasını ve bu halkın fenerini, kalkınmakta olan uluslara örnek olacak biçimde yükseltmeye katılmasını sağlayacak yöntemler hazırlamak üzere, çağın anlayışında vücut buluyor. Sonunda halkımız da çağın bilimlerinden nasibini almış ve parlak çağımızın ayrıcalıklarından iyi bir paya kavuşmuş olur.

İşte senin görüşün budur ve belirgin hedeflerin de bunlardır. Eğer senin reform konusunda başka hedeflerin varsa da bunlar ayrı hedeflerdir. Ancak konu bu üç temel nokta etrafında dönut dolaşmaktadır. Yalnız, küçük de olsa, ortada, üzerinde biraz düşünülmesi gereken bir soru vardır; o da şudur: İster birey olsun isterse grup olsun, din ve siyasete dokunmadan bir projeyi yürüten hangi Süryaniye dinadamı itiraz ediyor? Kaldı ki bu çağın koşulları büyük bir özgürlük getirmiş ve konumu ne kadar yüksek olursa olsun hiç bir şahsın onurlu en küçük bir programı aksatması olanaklı değildir. Vehimlerden kurtul, sandığın gibi ne bütün dullar yoksuldur, ne bütün papazlar açgözlü ve ne de başpiskoposlar hırsızdır. Bu yapıtımızda övgüyü hakedenlerle birlikte bu yüksek ruhi makamı hakemeyenlerin kimler olduğunu sana göstereceğiz.

Şimdi kulaklarını iyice aç ve sana bu konuda detaylı olarak anlatacağımızı dinle, şundan emin ol ki sayın Farid, ben, dediğim gibi, ikiyüzlülüğe sapmıyorum ve bu konuda mukaddes Mesih'ten başka, mukaddes Süryanilikten başka birşey tanımıyorum. Yüce Allah'tan daha büyük varlık yoktur benim için. Ondan bizi doğru yola iletmesini ve bizi razı olmadığı şeylerden uzak tutmasını diliyorum. O duaları işiten ve duaları kabul edendir.

II

Faridciğim, biz tam olarak anladık ki, sen bir kültür reformunu, toplum, aydınlık ve uygarlık alanlarında bir reform gerçekleştirmeyi gaye edinmişsin. Ne güzel gaye. Hak her zaman üstündür ve hiç bir şey onun üstüne çıkamaz. Fakat bu gibi projelerin de insanı erdem sınırları içerisinde tutan ahlaki kuralları vardır. Daha önce, 1936 yılında sana bir mektup yazmış ve bu mektupta şu ifadeleri kullanmışım: "İlk olarak 'din' kalemini eline almalı, bu kalemi 'inan' hokkasına batırmalı ve yürek sayfası üzerine *Yüksek Ahlak Sanatını* yazmalısın vb. "Sen de bu mektubumu derginin (Süryani Birliğin) 10. sayısında (Yıl: 2), 8-11 sayfalarında yayınlamış ve onu izleyen sayının 'Başyazısı'nda, 46. sayfalarda bana yanıt vererek görüşlerime katılmayı vadeliyor ve mektubumda yazılanların tümünü kabul ettiğimi ortaya koyuyordun. Bazıları da, ki biz bunların başında geliyorduk, konuyu ele almaya başladı. Çünkü bu seni ilgilendirdiği kadar bizi de ilgilendiriyordu. Ne var ki İkinci Dünya Savaşı bize bütün çalışma alanlarını kapattı ve bütün reform hareketlerini durdurdu. Savaş şiddetini kaybedince, sen aynı metod ve aynı hedefle bize danışmazdan önce, biz uygun fırsatlardan istifade ederek sana danıştık. Fakat herkes bu fırsatların saf altından daha kıymetli olduğunu biliyor. İnsanoglu nice defalar bir işe niyet eder, ancak başka işler bana engel olur ve meşguliyetlerin çokluğu nedeniyle o ilk işine de dönemez olur. İçinde bulunduğumuz bu aşamalara gelince görüyoruz ki şiddetli saldırılarıyla bizi şaşırtıyorsun; dinadamlarına sert davranmaya ve onlara yüklenmeye yöneliyorsun. Bu bir yana, senin hücumlarında gerçekten uyuşan bir şey yoktur.

Kendini onlarla bağı saydığın kayıtları çözdüğüne ve onları bir kenara attığın için senin yapacağın iş budur. Sen ne dinin hükümlerine ne inanın ve ne de ahlakın hükümlerine aldırın. Hatta ne anlaşılır adlara sahip reformlara delil getirdin ne de şu ilke olarak ihtiyaç duyduğumuz şeye, bilinen kültüre delil getirdin. Ben sana ancak şunu öğretebilirim ki durumlar değişmiş, çok gelişmiştir, hala da değişiyor ve gelişiyor. Sonra dünya, uygarlık bakış açısından yüzeysel bir uygarlığa dönüştü. En kolayını, görüntülerin en güzelini ve toplumun en hoşunu alıyor.

Bütün bunlara karşın sen hala ortaçağın hastalıklı halini anlatan yayınlar yayınlıyorsun. Şuna çarpıyorsun, buna vuruyorsun, yumrukluyorsun, tokatlıyorsun. Hemen hemen serserilerin özelliklerinden sayılacak boş ifadelerle, hiç bir çirkinliği bırakmıyor, hiç bir yabanilikten çekinmiyorsun.

Sonra sen, hiç çekinmeden haddi aşılıyor ve hayatına daha fazla günah katıyorsun. Sana yanıt vermeye beni sevkeden şey de budur. Çünkü sözlerinin karşısında susmak onların doğru olduğu anlamına gelir. Bana göre ise gerçeği söylemeyen kimse dilsiz şeytandır. Denilmiştir ki "*Gerçeği bilen kimse için onun gizli kalması büyük bir vebaldir*". Aksi takdirde hiç bir şey beni sana karşı gelmekten alıkoyamazdı. Bundan dolayı diyorum ki: "Eğer sen samimi isen ve kin beslemiyorsan yanıma gelir ve beraberce Ali 'yi göklere çıkarmaksızın ve Veli 'ye sövmeksizin, Süryani halkının karakteri ve ahlakına uygun temeller üzerine kurulacak yeni bir döneme başlarız. Ve dinin emirlerine aykırı saçma sözler söylemeyiz. Çünkü böyle bir durum eylemsizliğe götürür ve gruplar arasındaki anlaşmazlığın boyutunu büyütür. Nedenler ne olursa olsun herhangi bir çirkin meydan okumaya kalkışmayalım. En etkin çare Süryani düşünürlerinin özellikle de sorunları anlayabilecek olgunluğa eremeyenlerin ahlaki damarlarında büyük toplumsal hastalıkların sızmasını önlemek üzere sabretmektir. Bu gibi aydınların her biri sorunların nedenlerine bakar ve keyfine geldiği gibi yorumlar, böylece kuşkular doğar, bozulma meydana gelir ve sonuç da kötü olur.

Bilmen gerekir ki ahlakın gelişmesi, kamuoyunun önderliği temelinde büyük bir sabır ister. Söylenildiğine göre hatibin biri bir defasında bir topluluğa hitap ederken şunları söylemişti: "*Sizden kim cenneti istiyorsa elini kaldırsın.*" Bunun üzerine bir kişi dışında topluluğun tamamı ellerini kaldırmıştı. O bir kişiye: "*Sen neden elini kaldırmadın, cenneti istemiyor musun?*" diye sorulduğunda adam şu yanıtı vermişti: "*İstiyorum ama aceleye gerek yok!*" Burada sen, diyebilirsin ki aceleye davet eden ısrarlı bir davetçi vardır, doğrudur. Fakat senin istediğin gibi, herhangi bir Süryani kültür çalışmasına başlamak için yollar elverişli değildir. Daha önce söylediğimiz gibi seninle anlaşma sağlanmadan önce böyle bir projeye girilemez. Sonra anlaşmanın da dinimizin emirleri üzerinde olması gerekir. Dinadamlarının protestosuna yol vermeyelim ve halkın öfkesine de neden olmayalım.

İlkemiz bir temel üzerinde olmalıdır. O da, yalandan övgüler dizmemek ve eğer doğru isek kötülleme ve hakaretle aşırı gitmemek. Düşünceye dayanmalı ve şu hikmetli söze göre hareket ederek dilimizi tutmasını bilmeliyiz: "*Ağzımın içinde bulunan kendi diline egemen olamıyorsan başkalarının dillerine nasıl egemen olabilirsin?*" Buna şu yanıtı veriyoruz: Dilimizle önce İsa 'mızı konuşalım sonra da Süryanimizi razı edelim. Şunu da bilmen gerekir ki kendisiyle müşerref olduğu uygarlık eğer dinden ilham almıyorsa o gerçek bir uygarlık değildir. Ve işlerin yürütülmesi için de güvenilir bir ahlak değildir. Hayatın bize böyle değerli fırsatlar vermesi çok uzaktır. Bunun için bugün, bu fırsatın başa gitmemesi için, senin ayıklaman gereken, bu gerçek dışı şeylere yanıt verme görevini ben omuzlarıma almayı uygun gördüm.

Sen uygarlığı süslü elbiseler giymek, dış görünüşe önem vermek ve kibar konuşmak olarak mı kabul ediyorsun? Gerçek uygarlık, anlam ve biçim olarak, adalet ve hoşgörü ile insanın kardeşleri olan insanların haklarına dokunmamasıdır. Bu koşullar dinlerin özünden kaynağını alan uygarlıktır. Bu asıl vasıflar üzerine kurulmayan her uygarlığın sonu, tıpkı yüreklerde zerresi bulunmayan yaldızlı dış görünüş üzerine kurulmuş olan bugünkü sahte uygarlığın durumunda olduğu gibi hüsrandır.

Ey Farid, başarıya giden yolda açık sözlülüğü ve dürüstlüğü temel almalıyız. Bizim, ahlak madeninden alınmış ve tertemiz anlayış ocağından elde edilmiş taşlarla döşenmiş bir yolumuz olmalıdır. Bu yolda rehberimiz İncilin ilkeleri, dayanağımız güzel ve tatlı sözlerdir. Eğer amacımız barışçıl bir reform ise, sert ifadelerle ne ihtiyacımız var?

Denilir ki üç adam bir halkı yönetebilir. Birinci adam tek başına fırtınanın ortasında duran onun hareketlerinden korkmayan 'ilke sahibi' dir. Bu, görüşüne bağlı ve onun doğruluğundan da emindir. İkincisi olaylar hakkında, duygulara ve reklama dayalı olarak değil deneyim ve araştırmayı temel alarak hüküm veren 'gerçekçi' dir. Üçüncüsü de kişisel çıkar ve beklentilerini sona bırakarak yurt ve toplumun çıkarını bütün çıkarların önünde tutan adamdır. Toplumunu kolaylıkla yönetecek olan adam bu sonuncusudur, yoksa 'Ali 'nin işleriyle 'Veli 'nin hatalarıyla uğraşan kişi değildir.

Evet, bu temel üzerine çalışmalarımızı yürütmeliyiz. Yararlı bir şey vadetmeyen eskimiş ifadeleri ve itirazları bir kenara bırakalım. Şimdiden itibaren sınırlı bir biçimde ahlak kalemini eline al ve aşırılığa, kuralsızlığa gitmeden ölçülü bir biçimde kullan. Parlak eserleriyle Süryani filozoflarını çevirecek mürekkebi kullanarak, kendisi için yazdığın, toplumun bilincini gözetecek ve bu toplum fertlerinin zevkine yansıtan bir kağıt üzerinde yaz; uzak ile yakını uzlaştır.

Bildiğime göre sen toplumun için gecesini gündüzüne katarak ciddiyetle çalışsan, ulusunun başarısıyla ilgilenen ve onun için, sürekli istediğin, bilim ve edebiyattan bir saray yapmayı yürekten isteyen saygın bir gazetecisin. Bu sarayı inşa etmen için gerekli olan şeyleri araştırmaman gerekir. Sana düşen, bu durumda, Süryani filozoflarının ve büyük bilginlerimizin eserlerine başvurmak, onların izinde olmak senin de hedefin olan, onların hedefine ulaştıracak eserlerinin ışığından kendine bir kandil yapmak ve onların kurallarını ölçüt almak ve uygun fırsatları değerlendirmektir. Çünkü ben seni çok başarılı ve onurlu bir Süryani olarak gördüm. Yoksa bazılarının dediği gibi

"Farid'in dini yoktur!" değil. Hayır, din çok namaz kılmak ve çok oruç tutmak vb şeyler de değildir, belki o, Jëbran Xalil Jëbran (Cıbran Halil Cıbran)'ın şu sözündeki şeydir: "*Cennet sevaplarla değildir, cennet ancak temiz/sağlam yürekle elde edilir*". Yüreklere temizliği de gerçek dindir. Ben senin dinini temiz yürekliliğinde, yurt sevgisiyle güçlenmiş düşüncelerinde ve ulusun için beslediğin reform ve ilerleme gibi fikirlerinde okuyor ve hissediyorum. Satırlarından senin tam anlamıyla inkarcı bir dinsiz olmadığını biliyorsun. Ey Farid, sen bir dinsiz değilsin, hatta Sabri ve Hilmi de değilsin.

Farid Kardeş! İnsan bedeninde hastalık bir günde ortaya çıkar fakat bunun tedavisi aylarca sürer. Peki ahlaki hastalıklarımız çağlardan beri ulusumuzun bünyesine musallat olmuş, ruhumuza kök salmış ve yaşayışımızı etkilemiştir dediğimiz zaman ne söylüyoruz "*Kendine gel, sınırların yatışsın*." Denilmiştir ki: "*Eğer örs olmak istersen çekicinin darbelerine dayanmalısın, çekiç olmak istersen azim ve kararlılıkla vurmalsın*." Her şeye rağmen Allah'a hamdetmemiz gerekir, ki bugün koşullar elverişlidir, ilerici mücadeleye atılmak için koşullar oluşmuştur, geriye Allah'a tevekkül etmek kalmıştır.

III

Farid! Hakettiği değeri vermek için tekrar konumuza dönüyoruz, çünkü hergün bu dosyayı açamayız. Diyoruz ki senin dinadamları hakkındaki yayınların ve onları küçük düşürmen çok sayıda soydaşımızın üzülmüne neden olmuştur. Sen iyi ile kötüyü birbirinden ayırmaksızın kötülüyorsun. Öylesine aşırı gittin ve haddi aştin ki hala sakinleşmemişsin. Sonra senin yayınladıklarının çoğu gerçek dışıdır. Bana öyle geliyor ki sen özellikle maksatlı haberleri yaymakla ilgileniyorsun.

Yargıda insafli olursak, görürüz ki senin verdiği yargı çok çok az kişiyi kapsamaktadır. İskaryotlu Yahuda'nın, ki bir ferttir, kötü şöhreti 11 havariye etki eder mi? Öte yandan öyle dinadamlarımız var ki onları çağdaşları olan diğer grupların dinadamlarıyla karşılaştığında bizinkilerin şeref, ahlak ve onur bakımlarından daha yüksek olduklarını görürsün.

Ben şimdiye kadar 4 Patrik gördüm. Bunların ilki IV. Fețrus (Bıtris, Petros) idi. Ben onun zamanında henüz erginlik çağına gelmemiştim. Ancak onun üstün kişiliğiyle ilgili olarak çok şeyi öğrendim, onun ruhaniyeti ve faziletiyle övünmeyi hatırlatan şeyler duydum. Bu duyduklarım arasında kardeşinin oğlu *Yeșoc Rabban Anțun* (Yeșo Rabban Antun)'un anlattıkları da vardır. *Yeșoc* (Yeșo), Patrikliğinin bulunduğu Zahfaran Manastırı'na ait bir bahçede bahçıvan olarak çalışıyordu. Onun 7 oğlu ve 2 kızı vardı. İsa'nın doğum günü bayramı (Noel Bayramı, 25 Aralıkta kutlanır, Nsibin) yaklaştığında, bu sırada çok şiddetli soğuk vardı, amcası olan Patrik IV. Fețrus'un huzuruna girdi ve ona soğuktan şikayet ederek şunları söyledi: "*Efendim'den beni bağışlamasını istirham ediyorum, ailem büyüktür, çok yoruluyorum ve soğuk da çok şiddetlidir*." Bunu duyar duymaz Patrik öfkeyle ona şöyle seslendi: "*Çekil git karşımdan! Ben müminlerin yediğim ekmeğini helal edebilmek için günde 40 rekat tapınıyorum*." Zavallı bahçıvan hayal kırıklığıyla geldiği yere döndü ve sonunda manastırı ve oradaki görevini terketmek zorunda kaldı. Bu adamın, hayatlarını Kiliseye hizmetle geçiren 3 oğlu vardır. Bunlar Mardin'deki Kırklar Kilisesi'nin çobanı merhum papaz Dawud, Kahire'deki Başpiskopos Mixayel ve yine Mısır'da rahiplik yapan Fețrus'tur. Patrik IV. Fețrus öldüğünde kayda değer bir servet bırakmamıştır. Farid, sen neden bahsediyorsun? Dinadamları senin zannettiğin gibi bu güçsüz halktan mı para topluyor? Sana dahasını söyleyeyim, dinadamlarımızın kıt geçimlerinin sağlanması için yazmalarımızın ve antika eserlerimizin çoğu satışa çıkarılmıştır.

IV

Tanıdığım ikinci *Patrik II. Cabdëlmasih* (Abdülmesih)'tir. 1899 yılında Omid (Diyarbakır)'de onun yanında 14 ay kaldığımı hatırlıyorum. Merhum basit gelirine rağmen çok cömertti. O halkın sorunlarını çözüme kavuşturmak için hesapsızca para dağıtırdı. Yine o Osmanlı Devleti'nin çalışanlarına ve idarecilerine çokça '*bahşiş*' vermiştir. Sonuçta o da selefleri gibi hiç bir şey bırakmadan bu dünyadan göçüp gitti.

Bu *Cabdëlmasih* (Abdülmesih) son derece girişken ve cesur idi. Öfkelenmediği zaman hazır olanların yüreklerine korku salardı. O hiç kimseden çekinmez ve korkmazdı. Görüşlerinden hiç taviz vermez; ümitsizliğe kapılmaz ve

ne kadar zor olursa olsun olaylar karşısında geri adım atmazdı. Görevini yerine getirmeye çalışırken hiç bir engeli dikkate almazdı. Ne pahasına olursa olsun görevini yapmaya gayret ederdi.

Onun gücü ve cesareti hakkında çok şeyler hatırlıyorum. Bunlardan birisi şudur: O, Diyarbakır sınırları içerisinde, batı yönünde, ziraat yasası kapsamına girdikten sonra bir arazi elde etmişti. Bu arazi 100 yaşını aşkın olan Başpiskopos *Jerjis Şex Mardini* (Circis Şeyh Mardini)'ye aitti. Daha sonra bu araziye, zorla el koymuş olan çevrenin güçlü kişilerinin elinden kurtarmak istemişti. O anda bütün yiğitliği ve yüksek şahsiyeti ortaya çıktı. Diğer grupların Patrikleri ona kin besliyorlardı. Bütün Süryaniler onunla övünüyorlardı. Ben Diyarbakır'ın önde gelen Süryanilerinden birinin onun hakkında Türkçeyle şunu söylediğini hala hatırlıyorum: "*Bu Patrikle övünmek hakkımdır. 'Bu benim Patriğimdir' demek bana gurur veriyor.*"

Fakat diktatör Abdülhamit'in döneminde bütün bunların ne önemi var? Bütün bu çabalar sonuçsuz kaldı. Eger bu cesur Patrik şimdi olsaydı senin Süryanilerin de bugünkü gibi olmazdı. Bu Patrik milletimizi bu şekilde idare etmiş ve ona kısa sayılmayan bir süre, büyük hizmetler vermiştir.

Üçüncüsü *Patrik II. Cabdalla* (Abdullah)'dır. Bazıları onu büyük bir servet toplamakla itham ediyorlar. Ancak onun Patrikliği uzun sürmemiştir. Ben onu köyümüz Qalcet Mara (Eski Kale)'da sadece bir kez görmüşümdür. Dördüncüsü *Patrik III. Eliyo* (İlyas)'tır. Bunu da büyük bir servet edinmekle suçlamışlardır. Söylenenlere bakılırsa o bu servetin bir bölümünü tacirlerin yanına emanet bırakmış ve bir bölümünü de yakınlarına vermiştir. Fakat gerçek olan şudur ki onun 400 altın lirası vardı. Son olarak ne diyelim Farid? Onlar (Patrikler) da benim ve senin gibi insandırlar. Eger şeytan etrafımızda günde bir saat dolaşıyorsa onların etrafında 24 saat dolaşıyordur.

V

Beşinci Patrik şu anda görevde bulunan Mor İgnaçyos I. Afrem'dir. Çoğu kişi şimdiki Patriğimizin büyük bir serveti olduğunu ve bankalarda kıymetli miktarda parası olduğunu iddia etmektedir. Ben ise buna inanmıyorum, çünkü ben senin gibi her söylenene hemen inananlardan değilim. Onun servet sahibi olduğunu kabul etmek bile bu Süryaniler'e ait bir servettir. Onun, çok parası olup da yıllarını verdiği ve uğruna anlatılmayacak sıkıntılara katlandığı, sabahlara kadar çalıştığı ve büyük emek verdiği değerli eserlerini yayınlama işinde harcamamış olması düşünülebilir mi? Sen ise onun bu çaba ve sıkıntılarını bilmiyorsun. Ben onun eserlerinden Süryani Edebiyatı'na dair olan "*Al-Lulu wa Al-Mançur*"u, *Ed-Durarun Nafisa*'yi ve başkalarını inceledim. Bu sonuncusu büyük bir cilt olup Kilise Tarihi'nin ilk 400 yılını içermektedir. Biliyoruz ki O diğer ciltlerde bu tarihi 16. yüzyılın sonuna kadar genişletmiş fakat bunu basma olanağı bulamamıştır. Bu konudaki görüşün nedir?

Sonra eğer bu yapıtlar basılırsa, ki bu yapıtların basımının kaç mal olduğunu sen çok iyi biliyorsun. Hangi Süryani bu işi üzerine alır Farid? Fakat bu konuya girmeden önce "Patriğin Maliyesi" ne bir gözatalım. Patriğin (Afrem) neden ve nasıl çok parası var?

Bundan dolayı sana daha önce de söyledim, yapıcı olacağın yerde yıkıcı oldun. Halkımız için uygarlığın temeli ve reformun itici gücü olan öze ait konularla uğraşmayı bırakıp da bize hiç faydası olmayan bu gibi basit şeylerle uğraşmanız utanç verici değil midir? Dinadamlarımızın sahip olduğu serveti sen toplasaydın bir okulun bir kaç aylık masrafına yetecek miktarı elde edemezdik.

Sen istedin ki insanlar Patrik Afrem'a gülsün, oysa sonuçta biz gülünecek duruma düşüyoruz. Sen bu üslubu bırakıp da dergimizin değerini küçülten şeylerden temizlemedin mi? Kardeşim! Günahın büyüğü Patriğe yardıma koşmayan yazarlara aittir. İşte sana onun adı anılan eserleri Humus'ta üst üste yığılı duruyor. Çok kıymetli eserlerdir ve Süryaniler'in gözleri bunun benzerlerini görmemiştir.

700 yıl önce aramızdan büyük bir filozof ve büyük bir bilge olan Doğu Mafıryanı *Grigoriyos Yuhanun Bar-Cébroyo* (Ebül Farac, Yuhanna İbnül-İbri) çıkmıştı. Çağımızda da bu eşsiz bilge Patrik I. Afrem çıkmıştır. Ancak senin Süryani toplumuna ona, bilimi ve faziletleriyle orantılı olarak gerekli destek ve değeri göstermiyor.

Son zamanlarda Patrik hazretleri evliliğin önemi konusunda Arapça ve Klasik Süryanice dilleriyle büyük bir yapıt yazdı. Yapıtın tamamı Süryanice harflerle (Klasik Süryanice ve Gerşünice) ve bütün kiliselere birer adet gönderdi. Herhangi bir diyakon veya bir kişi, Ona, bu çalışmasına karşılık olarak 5 lira göndermiş, Onun bu çabasına teşekkür etmiş midir?

Sen biliyorsun ki nice doğubilimciler, Dogulu ve Batılı bilginler ulusumuz aleyhinde yazılar yazmış, dinimize ve geleneklerimize yüklenmiş ve nice eserlerimizi ve mülklerimizi gaspetmiştir. Sen Patrik hazretlerinin "*Al-Lulu wa Al-Mançur*" adlı eserde bunların yalanlarını nasıl ortaya çıkardığını, iftiralarını çürüttüğünü, çirkinliklerini yok ettiğini ve yaptıkları sahtekarlık ve karıştırıcılıklarını açıkladığını gördü. Onun yapıtı Doğu ve Batı'daki bütün genel ve özel kitaplıklara ulaşmış, hasımlar onu incelemiş ve en küçük bir görüş belirtmeye bile cesaret

edememiştir. Bunun ötesinde o yapıtında üstün bir üslup ve yüksek bir ahlak sergilemiştir. Çünkü o kendisini bu kötü sözler kullanan garazkarların seviyesine düşürmemiştir. Bütün bunlar bizim ona saygı duymamızı ve onunla övünmemizi gerektirmez mi?

Bir süre önce Şam'daki Müslüman bilgelerinin önde gelen büyük iki adı sayın Muhammed Kürd Ali, ki kendisi Arap Bilim Konseyi'nin başkanıdır ve arkadaşı sayın Sami El-Cümdi Patrik'ten kendileri için *Himyarit Şehitleri'nin Hayatları* hakkında bir yazı yazmasını istemişlerdi. Patrik de onların bu isteğini yerine getirdi ve onlara küçük bir eser yazdı, ki bu eser satılsa çok ucuz bir fiyata giderdi. Sen soydaşlarından bu yapıtıktan bir aded satın alan veya bunun hakkında bir tanıma yazısı yazan birisini duydun mu?

VI

Çağımız sürat ve savurganlık çağıdır. Bu da doğal olarak insanları geçimlerinde, iradelerine rağmen israfa sevk ediyor. Fazilet sahibi kişilerin bu konuyla ilgili olarak güzel bir sözü vardır: *"Hayattaki yoğunluğumuzun kaynağı uygarlıktır. Uygarlık alanında ilerlediğimiz zaman lüks ve fuzuli şeyler insan için zaruri şeyler haline dönüşür."* Bu gibi şeyler insanın gücünü zapt ediyor ve ona o zorluklar miras bırakır.

Halkımız geçmişte dinadamlarına kazançlarının % 10'unu, beşini veya bunun yarısını vermek suretiyle dini görevlerini yerine getirirdi. Bugün ise bu uğurda ödediği miktarın ortalaması % 1'i bile zor buluyor. Bu ödedikleri miktar da kazançlarından değil, kumara, içkiye, eğlenceye.... harcadıkları paradandır. Artık gerisini sen düşün! Bundan dolayı sana diyorum ki halkın gelirleri azaldı ve boşalmıştır. Bu yüzden sana aklını başına al ve halkın ve dini başkanlarının onurunu küçük düşürecek iddialar ortaya atmaya gerek yoktur diyorum.

Farid! Şundan emin ol ki paranın on hissesi okullara verilirken bir hissesi bile dinadamlarına ulaşmıyor. Sadece bazı evler bundan istisna edilebilir. Buna örnek olarak da yukarı Cezire'deki bazı önde gelen şahsiyetlerimiz gösterilebilir. Bunların okullara yaptıkları bağışlar 1500 ve 2000 liradan aşağı değildir. Bunların bazısının yaptığı bağışlar birkaç bin lirayı bulur. Örneğin Qamêşlo'da bu türden iki asil tacirimiz var. Bunlar ticaret hayatında söz sahibi olan *Aşfar* (Asfar) ve *Najjar* (Naccar) beylerdir. Bu iki tacir 1943 ve 1944 yıllarında ekonomik nedenlerden Süryani okulunun kapanma tehlikesi geçirdiğini görünce 2 yıl süreyle bu okulun masraflarını üzerlerine aldı. Allah onları Süryanilere saklasın.

1945 yılında Suriye eski Cumhurbaşkanı sayın Şükri El-Kuvvetli Cezire'ye geldi. Yörenin tanınmış simaları onun onuruna bir ziyafet verdiler. Masrafları kendileri karşıladıkları halde bu ziyafetin Süryani halkının parasıyla verildiğini yaydılar. Bu saygıdeğer baylar hakkındaki düşüncen nedir? Eger burada zenginlerimizin bütün yaptıklarını saymaya kalkışsam yer kalmaz. Sonra bunlar, senin yazılarında sürekli iddia ettiğin gibi dinadamlarına nadiren para verirler.

VII

Dinadamlarının Dünya İşlerine Karışması

Yazılarında görüyorum ki sen dinadamlarının dünyevi işlerimize karışması düşüncesini eleştiriyorsun. Farid Kardeş! Senin ne demek istediğin anlaşılıyor... Kuşkusuz aramızda yüksek karakterli olmaları nedeniyle papazların kendi dünyevi işlerine karışmasına gerek bırakmayacak adamlar vardır.

Fakat zayıf mazlum adam ne yapsın ve ne kadar haklı olursa olsun eğer onun ruhani lideri duruma müdahale etmez ve onu savunmasa kim ona acır kim onun hakkını tanır? Sen dinsel kisvenin etkisini ve bu kisse sahibinin sözünün dinlenirliğini bilmiyormusun? Dinadamlarımızın dünyevi işlerimize karışması bizim yararımızdır. İşlere karışan onlar değildir, ancak halk onları bu müdahaleye davet ediyor. Düşündüğün zaman ileri görüşlü olman, dikkatli ve düşünerek yazman gerekir. Seninle aramızdaki ayrılık büyük ve işleri olduğu gibi kontrol etmen olanaklı değildir. Sonra dinadamlarının dünya işlerine karışması bizim 'Doğu'da olağan işlerdendir.

Her ne olursa olsun senin ele aldığın konuların tamamı, biçimle ilgilidir; öze ilişkin değildir. Ömrünü bu işle harcamış ta olsan gerçek budur ve hiç ibret almadın. Kendini bu kadar yormana üzülüyorum. Bırak bu işleri ve

Süryani tarihlerini oku ki gençler onları takip etsin. Hatta senin bazen yayınladığın politikaya ilişkin yazıların bile, bir defasında benzerini göremediğimiz Suriye eski Cumhurbaşkanı hakkında bir yazı yazmıştın, o gençlere fayda vermedi. Onlar diyor ki: "*Siyasi işlerden bize ne, bizi siyasetçi mi zannediyor?*" Bizi ilgilendiren tarihimizi bilmek, halkımızın geçmişini öğrenmek ve kültürel alanda ilerlemek için çaba harcamaktır. Şu halde bize düşen dinadamlarının paralarını, yeme-içmelerini ve elbiselerini değil davranışlarını kontrol etmektir. Evet, okullar aleyhinde çalıştıklarında veya kültürel işleri durdurdukları zaman onlara karşı geliriz.

VIII

Farid, üç şeye ihtiyaç duyuyoruz: Bilim, çalışmak ve samimiyet. Deneyimler bize göstermiştir ki bilim tek başına yeterli değildir. Her ne kadar sağlam bir etkinliği varsa da... Şu anki Patriğin bilimi, bize onun faydasını hissetmemizi öğretti.

Çalışma hedefe götüren yolu hazırlayan işin aracıdır. Samimiliğe gelince o bize dengeli yürümeyi, çalışma devamlılığı ve ileriye götüren her şeyin peşinden gitmeyi garanti eden güvenilir kefildir.

Bu üç özellikten "*sözü pratikle desteklemeliyiz*" sloganı doğuyor. Bu üç özelliğin temelleri üzerinde kurulu bu "*söylediklerimizi pratikle kıyaslıyalım*" yarışma bizi ileriye götürecektir ve nihai hedefimize götürecektir araçtır. Bu da Süryaniliğimizi hakıyla bildiğimiz ve parlak tarihimize saygı gösterdiğimiz zaman olacaktır.

Sonra Süryani, ancak bu vasıflarla bağlanırsa Süryaniliğe hizmet edebilir. Bu üç temel üzerine işimizi kurmalıyız. Bu kurallar üzerine oturmadıkça duygularımızın parıldaması ve işlerimizin meyvesini vermesi olanaklı değildir. Daimi incelemelerin güzel sözler ve yararlı tartışmalarla yapılması gerekir. Aydın geçinenlerinin kullandığı sözlerle sataşmalara ve didişmelere sarılmamız hata ve ahmaklık olur. Bir yazarın şu sözlerini okumuştum: "*Eğer gülde dikenin bulunması bizi üzüyorsa dikende gülün olması bizi sevindirmelidir*". Gül olmayacaksa diken de olma. Biz yüksek bir Süryani ahlakını gaye edinmiş kişileriz. Bu dinadamları da, gül olduklarına göre onlarda dikenin bulunması da kaçınılmazdır. Sen Allah'ın yarattığı bir yasayı ortadan kaldırmak mı istiyorsun? Yoksa sen dikenlerin dünyadaki bütün varlıklarda ve hayatın bütün durumlarında mevcut olduğunu görmüyor musun?

Kardeşim! Biz kültürün prensesi ve uygarlığın anası olan dilimiz Süryanice'nin hizmetkarlarıyız. Bu dilin hizmetinde olmamız bizim için övünç kaynağıdır. Öte yandan biz bu dilemize teşvik etmede ve onun gelişmesinde başkasından daha az sorumluluk sahibi değiliz. Bu amacımız amaçların en kutsalı ve en onurlusudur. Ve bu yürekte ona denk bir amaç yoktur. Bundan dolayı, amacımız bu olunca, siyasetin hiç bir türünü istemiyoruz.

Daha önce söylendiği üzere, eğer hayatına çeki düzen vermeyenler varsa, Mesih hazretlerinin çömezleri arasında dahi asi kullar buluna gelmiştir. Günahkarlık hayatın ekinlerinden ve ürünlerindedir. Şayet uyarmak dikenine ihtiyacımız varsa bu, hayatı projeleriyle birlikte ortadan kaldıracak öldürücü bir diken olmamalıdır. Sonra sıkıntılar, ister maneviyatçı olsun isterse maddeci olsun, hiç bir dini, ahlaki, toplumsal ve siyasi akım ve konunun kendisinden soyutlanamadığı dünya hayatının bir dikenidir.

Galiba sen bitkilerin iç dünyaları hakkında bilgi sahibi değilsin. Çünkü toprak da diken ve zararlı otları bitirmediği zaman bugdaya da hayat yoktur. Topraktaki otlar onun için yılın gübresidir. Bunun için biz iç çekişmeleri ve karışıklıkları uzaklaştırmaya çalıştık ve hala çalışıyoruz. Eger sen de halkına zarar veren şeylerden uzak durmak istiyorsan, bugün, bireysel iradenin içerisinde eridiği toplumsallaşma günüdür. Eger bizim için düzenli bir toplumsal hayat olmadığının farkına varmışsak bu, bizi tek bayrak altında toplayacak ve bizi tek yönde yürütecek yeterli bilgiye sahip olmadığımız içindir.

Birkaç yıldan beri projelerimizin ilerleyişini ve ileriye doğru, adım da olsa, yürüttüğünü, ki gerçekte biz bunu da düşünmemiştik, senin dikkatini çekmemiştir. Bize düşen mücadeleyi sürdürmek, işin sürebilmesi için fedakarlıkta bulunmak ve bunun sonucunda da, üstün kültürüyle ve hayranlık uyandıran bilimiyle Süryani halkımızın hayatının güzelliğini geri getirmeye yönelik özlemlerimiz gerçekleşsin.

Dinadamlarının Kültürel İşlere ve Okulların Yönetimine Karışması

Bir şey daha kaldı o da senin dinadamlarının okulların işlerine karıştığı ve onların okulları çağın ruhuna uygun düşmeyen yöntemlerle ve gönüllerinin istediği biçimde yönettiğine dair sözleridir. Bu ithamların yanlıştır, sonra dinadamları öğretmenlere yaklaşmaya cesaret edemiyorlar. Nasıl olur da hakkında hiç bir şey bilmedikleri işlere karışır. Kaldı ki öğretmenin öğrencilere neler anlattığı da biliniyor.

Bizim burada Başpiskopos Quryaqos Tannurji (Kuryakos Tennürçi) vardır; onun bütün işi okul kurmak, görevlerini hazırlamak, ulusal toplantı yerleri ve idari teşkilatlar kurmak sonra da herkese görevini göstermektir. Yapığı bundan ne fazla ne de azdır. Ona bu konuda bir şey sorarsan sana hemen şu yanıtı verir: "Biz çağın okullarının beklentilerini bilmiyoruz". Bir defasında yetkili kişilerle birlikte Qaməşlo (Kamışlı) Okuluna, buranın belediyesinin sekreteri olan, Cezire'nin ilk lise diploması sahibi Malfono (eğitmen) Hanna Murad'ı müdür olarak tayin etmişti. Hanna biricik amirdi. Ancak geçen yıl Malfono papaz Hanna'yı Süryanice öğretmenliği için öne sürdüler. O da Süryanice sınıflarının öğretmenliğini kabul etti. Gördüm ki Malfono Hanna kış günlerinde sabahın saat altısında uyanır ve kar yağarken okula hareket ederdi. Saat sekize kadar, ki bu saatte belediyeye giderdi, bazı dersleri verirdi. Bütün öğrencileri başarılı olurdu. İdarecilğini papaz Alyas Jərjis Qalcətmərawi (Eskikaleli İlyas Circis)'nin ve öğretim işlerinin, önde gelen hatiplerden Afrem'in yaptığı Haseke okullarındaki başarı da bundan az değildi. Amuda okullarının durumu böyleydi.

Bugün Qaməşlo'daki Süryani okulunun kasasında, Malfono Hanna Murad'ın kontrolünde 8000 Suriye lirası vardır. Acaba herhangi bir Başpiskopos veya piskopos Hanna'yı bu para konusunda sorguya çekebilir mi? Sonra bu okullar Suriye Ulusal Eğitim Programı'na bağlıdır. Bu dinadamlarından hangisi bu programa müdahale etmeye cesaret edebilir. Sorun dinadamlarının müdahalesi değil, tersine bunlardan bilime değer vermeyen bazılarının müdahalesidir. Bundan dolayı bu acemi takımın vahim görüşlerinin sonucunu görmesinden sonra halkın bilinci artuncaya ve düşüncelerinde yaklaşma oluşarak niyetler berraklaşmıncaya kadar sabretmemiz gerekir.

"Evet geçimin yolları dardır, fakat ümidin yol açtığı geniş bir alan vardır" sözünde belirtildiği üzere istegimize karşın cahillerin koyduğu yasalarla yönetiliyoruz. Şimdi biz işgörmez cahillerin seslerinin kesilip aydınların seslerinin yükseleceği günün ümidiyle yaşıyoruz. İşte o an halkçı yeni ruh öne geçer ve arzu edilen ve reformcu görev gerçekleşir.

Bundan dolayı, herbirimizin olanakları ölçüsünde kültürel alanda çalışması ve bazılarımızın güç getiremeyeceği şeyi yüklenmemesi gerekir. Çünkü denilmiştir ki: "Sana uyulmayı istiyorsan, ona yapabileceklerini sor." Bu demektir ki görev bize üzülmememizi ve ümidimizi yitirmemeyi ve kalemimizi atmamayı gerekli kılmaktadır. Çünkü damarlarımızda bizi bütün gücümüzle ileriye sevkedecek atalarımızın kanı vardır. Yüce Allah'tan yardım ve başarı istiyoruz.

Senden şişman bir gemiye binmemeni istiyorum. Bizim her söylediğimizde doğru olmaya ihtiyacımız vardır. Ve bir yalancının bizi yalanlaması için çaba göstermemiz gerekir. İşte bu eserim senin ve herkesin ellerinde. Buyursunlar piskoposlardan, Metropolitten ve Patrik hazretlerinden kim isterse beni yalanlasın. Ben hepsinin emri altındayım ve onlara uyum ediyorum. Bunun içindir ki haklı olmadığımız bir konuda lehte veya aleyhte bir tavır takınmamamız gerekir. Azizim Farid, Süryanilikle ilgili konularda, sakıncalara neden olacak yayınlarda eleştirinin dozunu kaçırıyor ve olayları gerçek dışı bir biçimde gösteriyorsun. Ölçülü ve ihtiyatlı olmak onurlu kişilerin özelliklerindedir. Sonra bir şeyi yayınlamadan önce, barışın yerleşmesi, ilerleme ve reformun gerçekleşmesi için kendilerine güvenilen kişilerden sormak gerekir. Senin gazetecilik görevine atılmadaki gayen bu değil midir? Evet!...

X

Sen rahiplere sataştın ve rahipliği kötülledin. Bu ise ne dince ne de uygarca hoş karşılanacak bir şeydir. Kim Allah'ın kulları veya rahip olmak isteyenler aleyhinde yargı verebilir? Sonra rahipliğe meyleden kişiyi neyin etkilediğini kim bilebilir? Belki de evlilik için uygun olmadığını tam olarak bildiğinden en azından, gücünün yettiği şeyi, yani kendisini, Rabbine hizmet etmek suretiyle insanlığa adamayı istemiştir. Sen insanları özgürlüklerini

kullanmalarından ötürü ayıplamak mı istiyorsun, yoksa İsa Efendimizin "Göklerdeki 'Tanrı Krallığına' ulaşmak için erkekliklerini kısırlaştırdılar" sözünü mü yalanlamak istiyorsun? Burada görüyorsun ki sen "Farid'in dini yoktur" diyenleri haklı çıkarıyorsun. Oysa biz on yıllardır Patriklige (Al-Klirikiye, Qliriqos) bir Ruhbanlık Okulu açılması için ısrarla teklifte bulunduk. Sen manastırlarımızın boşaldığını, rahipsiz kaldığını unutarak dün söylediklerimizi bugün inkar etmemizi mi bekliyorsun?

Manastırlarımızın dördünde; Zahfaran, Meryem Ana (Sayyide), Mor Yacqub (Yakub) ve Mor Czoziyel (Azaziyel) 'de, özellikle de son üçünde kuşların ötüşünden başka ses duyulmuyor. Buraların ne sakinleri ne de ziyaretçileri var. Birincisi, yani Zahfaran 'da büyük insan Metropolit Yuhanun Dolabani 'nin çabaları olmasaydı daha şanslı olmayacaktı. İki yıldan fazla bir süre önce hakkında yazı yazdığın "Kafir Xalil" e düşmanlık edenler türünden rahiplere dair sana bir bilgi ulaştı mı? Sanmıyorum!..

Allah göstermesin, rahiplik kurumu da çalışmaz olursa manastırlar neye ve kime yarayacak? Eger manastırlar da olmasa dinin merkezi neresi olacak. Patrikleri ve piskoposları nereden temin edeceğiz? Rahipler ve dinadamlarımız olmazsa dinimiz nerde kalır? Din bağı da çözülünce her şeyimiz olan Süryanilik/Süryanice nerde kalacak.

Sen Süryanice 'yi, caddelerde, sinemalarda ve kahvelerde ve ..... de mi duymak istiyorsun? Sanmıyorum. Sen buralara devam edenlerin iyi kişiler olmadığını söylüyorsun. Belki doğrudur, fakat biz ibadete geliyoruz ve Allah 'ın ayetlerini dinliyoruz. Sonra bunların Süryanice 'ye ne kadar bağlı oldukları bizi ilgilendirmez. Bireyler ölçü olamaz, her birey kendisinden sorumludur. Bu, bireyin suçu nedeniyle kurumların kötülenmesi, toplumun sorgulanması demek değildir. Süryanice 'de böyledir, o halktır, Süryani varlığıdır. Din ve dinadamları olmasaydı bu büyük halktan geriye bir şey kalmazdı.

İşte sen çoğu kişiden daha bilgilisin ve dini bilimlerde büyük bir birikimin var. Böyle iken kimse seni dini alanda çalışmaya zorladı mı? Senin daha dün ayine katıldığını, papaz Alyas (İlyas) Dolabani 'in arkasında dua ettiğini ve onun gayretini ve olgunluğunu övdüğünü görmüştüm. Ne de iyi yaptın.

Sonbahar rüzgarları karşısındaki ağaç yaprakları konumunda olan bu gibi konuları bırakalım. Bu gibi konuların tartışılmasından ahmaklık ve dinsizlik kokularının ortaya yayılması ayrı bir sorun. Bu ise senden memnun olmayacağımız ve sessiz kalamayacağımız bir husustur. Biz senin manevi ve toplumsal işlerimizle uğraşman oranında bunların dışındaki araştırma ve yayınlara muhtacız. Evet, eleştiri ve uyarı gereklidir, fakat bu Süryani Birliği 'nin bağlarını çözmek ve kuşku tohumu ekmek için değil, birlik bağlarını güçlendirmeye ve gerçek inan ipine yapışmaya dönük olarak yapılmalıdır. Allah bizi çalıştığımız şeylerde sonuca götürmeye kefilidir.

XI

Azizim Farid! Bugün biz halkımızın arasında iki güçlü faktör arasında, muhalif yaşlılar ve yandaş gençler arasında yaşıyoruz. Bu sonuncu unsur artma eğilimi gösterirken birincisi zayıflamaya doğru gidiyor. Bugün biz Süryaniler her doğru faktörü destekleyen ve Süryani halkının ilerlemesi ve onun entellektüel ve medeni konumu yükseltmek için düşünen bir gençlik kitlesine sahibiz. Bu da sınıfın tükenişi ve özgürlükçülerin güçlenip gelişmesiyle yarının şafağının sökmesinde doğacak kurtuluş bizim için en iyi tesellidir. Sana açıkladığım gibi sabırlı ve ihtiyatlı olmanın gerekliliği dışında bir çaremiz yoktur. Çünkü bu durumda işler tabii bir seyir izler ve istenilen sonuca varılır. Sen reform isteklerin konusunda aceleci bir yöntem uyguluyorsun. Sonra ben, şayet ardından iyi bir şey gelecekse. Çünkü ben yaşça senden büyüğüm. Artık her gün yeniden reform temeli atmaya ve on tanesini yapma yerine yüz tanesini yıkmaya bir son vermeliyiz!

Eger Allah izin verir de herhangi bir savaş çıkmazsa - ne savaşlar olsun ne de Allah onu yaşatsın - Faridciğim, şundan emin ol ki, bir kaç yıl sonra halkımızın yüksek bir yere geleceğini göreceksin.

Gerçek şu ki diğer halkların bu grupların büyük bir gelişme içerisinde olduğunu görüyorken, halkımızın durumunun çok geri kaldığını görüyoruz. Fakat senin başkalarının bu ilerlemesini çok iyi düşünmen gerekir kardeşim. Çünkü bu ilerleme sahiplerini kötü sona götüren yanılıcı ve bozuk bir ilerlemedir. Biz ise, bir vefakarlık üzereyiz, bizim başka halklardan geri kalışımızı gösteren şey eski usüllere ve doğru yöntemlere bağlılığımızdır. Bu serseri fırtına çok yakında geçecek ve gerçek ortaya çıkacak, o zaman da sonuca kim hamdedecek kim hayıflanacak göreceksin.

Sonra dinadamları İncil 'in dili dışında bir şey anlamaz ve sen de bu dili çok iyi bilmiyorsun. Onlara bu dilin dışında hitap etmeye hakkımız yoktur. Gerçeği konuşmalıyız ve onu batıla karşı delil kılmalıyız. Reformcu misyonu en güzel ve en iyi bir biçimde yerine getirebilmemizde bize yardımcı olacak uygun bir fırsatı ve çare olacak bir özgürlüğü yitirmememiz için, olanaklar ölçüsünde, uyum halinde geçmiş kuşaklarla gelecek kuşakları desteklemeliyiz.

Araştırmanın bu yanını bana bırakmanı istiyorum. Göreceksin ve bugünden önce hemen seni ve halkını ve dinini seven her Süryani'yi memnun edecek şeylere dair bir haber işiteceksin. Ben, 15 yıldan uzun süren ve iyi bir sonuç getirmeyen bu boşluğu/gediği kapatmak için gönüllü çalışacağım.

XII

Metropolit Quryaqos Tannurji ve Çalışmaları

Başpiskopos Quryaqos Tannurji (Kuryakos Tennurci) 1943 yılında Yukarı Cezire piskoposluklarının başkanı olarak bölgeye geldi. Onun gelişinden önce Cezire'nin bazı köylerinde ve okullarında anarşi hüküm sürüyordu. Ancak önceki Metropolit Yuhanun Cabaji (Yuhanna Abaci)'nin ölümüyle nisbi bir huzur gelmişti. Okullar keşmekeşlik içindeydi. Bazen onun bazen bunun idaresindeydi. Yeni Başpiskopos bölgeye varıp da buradaki kargaşaya tanık olunca, her şeyden önce bu durumu gidermeye ve işleri düzeltmeye bütün gücüyle çalıştı. Ki bu yeni Başpiskopos çağdaş ve bilge bir kişiliğe, yüksek bir ahlaka sahipti. O işleri yoluna koymak için bazı fikir sahibi kişilere danışmaktan, onlardan yararlanmaktan çekinmedi. Etrafında bilgili, akıllı ve samimi kişilerden oluşan bir ekip toplandı. Aşamalı olarak halkın birliğini sağlamaya, yürekleri birbirine yakınlaştırmaya ve işleri rayına oturtmaya başladı. Süryani toplumu onun şahsında kararlı ve güvenilir bir görevli buldu, ilerleme ve gelişme dolu yeni bir döneme girdi ve halk rahat bir nefes aldı. Ki hiç kimse böyle bir durumu hayal edemiyordu. Dinadamlarımız hakkındaki bütün gözlemlerime ve deneyimlerime karşın, onların her durum karşısındaki tutumlarını anlatmaya gerek görmüyorum.

1944'te Cezire'nin merkezinde, bir tarafta ulusalcı Kürt 'Kikiye' aşireti ve Arap 'Şamır' aşireti ile diğer tarafta da Arap Baqqara kabilesi ve Fransızlarca aldatılan bazı Hıristiyanların bulunduğu iki grup arasında çatışmalar çıktı. Başpiskopos hazretleri bu olanları görünce derhal harekete geçti ve olayların patlak verdiği bölgede kalan Süryanilerin önde gelen adamlarıyla görüştü. Onlardan hiç bir surette şu veya bu tarafı desteklemelerini tersine bütün gruplar karşısında tam bir tarafsızlığa yapışmalarını, onlara birileri saldırdığı zaman da sadece kendilerini açık bir surette savunma etmelerini istedi. Süryani ileri gelenleri de Başpiskopos'un bu öğütlerine uyararak, her iki tarafın onları kendi saflarına dahil etmek için yaptığı bütün girişimlere rağmen, açık bir tarafsızlığa bağlı kaldılar. Çünkü onlar Başpiskopos'un öğütünü kendi gelecekleri için en iyi yol olarak gördüler. Sonuçta Fransızların yardım ettiği Baqqara aşireti, ulusalcılar ve müttefikleri Şamır Arapları'na üstünlük sağladı. Sonra durum daha da gerginleşti ve saldırı ve çatışmalar bir süre devam etti. Bu süre içinde halkımızın gıda maddelerinin bir bölümü yağmalandı. Başpiskopos olayların büyüdüğünü ve tehlikenin kendi halkını da kapsadığını görünce Suriyeli, Fransız ve İngiliz resmi makamlarına başvurarak toplumunun can ve mal güvenliğinin sağlanması için askeri birlikler göndermelerini istedi. Sonuçta Suriye hükümetinin büyük bir askeri güç göndermesini sağlamayı başardı. Bununla birlikte, o, yine de tatmin olmadı ve süregelen kavgaları kontrol altına almak ve olay yerinde oturan ve büyük bir korkuya kapılmış olan toplumunun durumunu denetlemek amacıyla bizzat olay yerine gitmeye karar verdi. Buradaki Süryanilerin bir bölümü köylerini terk ederek nahiyelerinin merkezi olan Derbesiye'ye vb yerlere sığındılar. Fakat, Başpiskopos Quryaqos, bu işlerin sonunun kötüye gideceğini hissetmiş olmalı ki vilayet merkezinde Süryanilerin önde gelenleriyle toplandı ve onlara kendisinin durumu gözlemleme gitme kararında olduğunu açıkladı. Süryani önderleri onun bu fikrinden ürktüler ve ona hayatını tehlikeye atmaması ricasında bulundular. O da verdiği yanıtta bundan daha iyi bir fırsat olamayacağını ve kendisi için bu gibi zamanların fedakarlık zamanı olduğunu söyledi. Sonra da papaz Alyas'ı çağırarak arabayı hazırlamasını istedi. O bu sırada şu sözünü tekrarlıyordu: *"Gitmeliyim, mutlaka gitmeliyim! Halkım, benim kendi yolunda çalıştığımı görmedikçe rahat etmem. Benim için onlardan daha kıymetli bir şey yoktur. Ben bu şekilde yüreğimi huzur içinde bulurum."* Papaz Alyas da: *"Araba kapıda hazırdır efendim!"* demişti. Görülmeye değer bir an idi Farıdığım. Başpiskopos ve arabanın sürücüsü arabaya bindiler. Başpiskopos sürücüye: *"Çatışma bölgesine"* diye işaret verdi. Sürücü arabasının direksiyonunu serbest bıraktı ve araba yavaş yavaş hareket ederek kabilelerin toplanarak çatıştıkları cadde ortalarına vardı. Nereye gittilerse, nereye yöneldilerse, yolun iki tarafında, sağda ve solda, öldürülmüş insanların cesetleriyle karşılaştılar. Tel Hessek köyüne vardıklarında, buranın insanlardan arındırılmış olduğunu ve köy meydanında 26 genç insanın cesedi bulunduğunu gördüler. Yürüyüşlerine devam ettiler, şiddetli çatışmalar onların soluna düşen alanda idi. Kurşun sesleri ve tüfek patlamalarından başka bir şey duyulmuyordu. Onlar bu durumda ilerlerken Başpiskoposun gözü son nefeslerini almakta olan bir yaralı genç gördü. Arabayı durdurma emri verdi ve yaralı genci yanlarına aldılar ve sürücüye kendilerini yaralıların bulunduğu yere gitmesini söyledi.

Sonuçta yaralıyı bağlı olduğu topluluğa teslim etti. Yaralı genç burdan Derbesiye'ye sonra da Halep'e gönderildi ve orada sağlığına kavuştu. Bu Müslüman genç her ne zaman Başpiskopos Quryağos'u görse ona işaret ederek derdi ki: *"Bu zat benim hayatımı kurtardı. Ne şeyhim ne de mollam senin yaptığın gibi bir iş yaptı."* Quryağos'da gülümseyerek: *"Gerçekten Allah senin kurtulmanı istemişti ve beni seninle ilgilenmem ve bir aracı olmam için gönderdi. Müsterih ol. Her halükarda Allah'a hamdolsun"* derdi.

Başpiskopos bu biçimde çatışanların saflarını denetliyor, ulusal hükümet güçleri de daha çok tehlikeli yerlere savunmaya yöneliyor ve onun emirlerini, samimiyetine inandıklarından, yerine getiriyorlardı. Diyorlardı ki: *"Tamam biz harekete geçelim, fakat sorumluluk sana aittir."* O da onlara şöyle yanıt veriyordu: *"Peki sorumluluk benim olsun."* Quryağos'un konumu, Arap güçleri düşmanları ortadan kaldırıncaya, durum nisbeten düzeliş de ayaklanma birkaç cephede kesin olarak bastırılmaya kadar bu biçimde devam etti. Onun bugüne kadar süregelen diğer çabalarını anlatmak uzun sürer.

Quryağos, ertesi gün, erkenden hükümet konağına giderek askerlerden bazısını yanına aldı ve Fransız yetkili, Cezire valisi, jandarma komutanı ve birliği, adliye heyeti ve sağlık müdürüyle birlikte, yağmalanan köyleri denetleyip zarar tespitine gittiler. Bunun ardından Suriye hükümeti yağmalanmaların karşılığını, para olarak, zarar görenlere vermeyi kararlaştırdı. Hıristiyanların payına düşen miktar 35 000 Suriye Lirası oldu. Onlar tarafsızlığa sıkı sıkıya bağlı kaldıklarından, can kaybına uğramadılar.

Yağmacıların, hemen, nakit olarak 17 000 lira ve 18 000 lira karşılığı da mal vermeleri hükme bağlandı. Quryağos malları yağmaya uğrayanlara paralarının teslim edilmesi için bir komisyon oluşturdu. Komisyon üyeleri toplandıklarında, Quryağos'un yanında bulunan bedevi Arap şeyhlerinin ona bir bıçak sunarak: *"Efendimiz bizi kes!"* dediklerini, onunda *"Bu hükümetin kararıdır"* diye yanıt verdiği tanık oldular. Quryağos bedevi şeyhlerine: *"Ya bu miktardaki tazminatı ödersiniz yada hükümete teslim olursunuz"* demişti. Sonuçta köy halkı ona gelerek, kendilerinden tazminat alınmasına itirazla ondan kolaylık göstermesi ricasında bulundular. Ancak, o, hepsini geri çevirdi.

Ona bir miktar tazminat sunduklarında da, bunu almaya yanaşmadı ve dedi ki: *"Dinadamının insanların parasını yemesini doğru bulmuyorum. Ey kardeşlerim gidebilirsiniz, Allah herkese yaptığının bedelini ödetir."* O insanlar Quryağos'un yanından ayrılırken şöyle diyecek kadar fikirleri değişmişti: *"Allahımıza şükürler olsun, bu Süryani halkına 20. yüzyılda verilmiş bir nimettir."*

Ey Farid, seninle sözü çok uzattık. Amacım bellidir o da senden dürüstçe hizmet etmeni, herkesi aynı kefeyle koymamanı istiyorum. Eğer bu büyük dinadamının, dini ve kültürel kurumlar için kendi kesesinden yaptığı binlerce liralık yardım ve bağışları anlatsaydım, bu, yapıtımın büyük bir bölümünü kaplardı.

XIII

Fransızların Siyaseti ve Onların Kötü Emelleri Karşısında Metropolit Tannurji

Başpiskopos Tannurji Patrik hazretlerinin refakatinde 1945 yılında Irak'a hareket etti. Bu sırada da Suriye hükümeti ile Fransız yönetimi arasında bilinen olaylar patlak verdi. Durum kritik bir hal aldığı zaman Başpiskopos topluluğunu düşünerek süratle Qamışlo'ya döndü. İsyan ateşi alevlenmiş ve bütün Cezire'yi kaplamıştı. Tannurji hemen harekete geçti ve dini liderler, toplum önderleri ve halk temsilcileriyle temas kurdu. Bunların tümü tarafsız kalma konusunda anlaşılabilir ve Başpiskopos Tannurji'nin kendi adlarına yetkililere ve sorumlu makamlara başvurması için görevlendirilmesine karar verdiler.

Suriye halkı arasına fitne sokmaktan ve onların birliğini bozmaktan başka amaçları olmayan Fransızlar, durumun biraz sakinleşmesi üzerine, bu defa, adeta 1937'deki Amuda faciasında oynadıkları rolü tekrarlamaya çabaladılar. Çünkü Fransızların sükunete ve genel barışa ihtiyaçları yoktu. Bunun üzerine ayrılıkları arttırmak, anlaşmazlıkları büyütme üzere halk katmanları arasında komplolar hazırlamaya koyuldular. Başpiskoposumuz onların emellerinin farkına varmış ve Cezire'nin önde gelen şahsiyetlerini ve akıl danışılacak kişilerini kendi görüşlerini kabule sevk ederek Fransızların çirkin siyasetlerinin içyüzünü açığa çıkarmıştır. O Fransızlar'ın Cezire'de ayaklanma ateşini alevlendirme siyasetlerinde kullandıkları emperyalist girişim ve yöntemlere rağmen tehlikeyi bertaraf etmenin güvenilir rehberi oldu. Fransızlar Başpiskopos Quryağos'un kendilerine bir engel olduğunu görünce, ona öfkelenmiş ve çok sayıda ahaliyi, Suriye hükümetinin de kötü niyetini kışkırtarak, onlara silah ve cephane verdiler - gerektiği takdirde kendilerini korumak üzere güç istiyebileceklerdi. Sonra da kırsalardaki ordu mensuplarını ahaliyle ilişki kurmamaya zorunlu bıraktılar. Askerlerin büyük çoğunluğu da Süryani idi, onların yörelerini

Başpiskopos a kın ile doldurdular ve Suriye hükümetine sadık halkımızın evlatlarına ve özellikle de Cezire'nin dini ve medeni lideri sıfatıyla Başpiskopos'a karşı yalanlarla dolu bildirimler dağıttılar. Hatta Fransız subayı De Paust sürekli şu ünlü sözünü tekrarlıyordu: "Fransa'nın bir numaralı düşmanı Başpiskopos Quryaqos Tannurji'dir". Ahalinin askerlerle ilişki kurması yasaklandığı vakit, Fransızlar, bazılarını daha da galeyana getirdiler. Çoğu zaman da toplum liderlerine şunu diyorlardı: "Quryaqos'un emirlerini dinlemeyin ve onun Suriye hükümetine verdiği sözlere de bağlı kalmayın." Sonuçta onların hileleri başarılı oldu ve yürekler Başpiskopos'a kinle iyice doldu, hatta bazıları - ki bunlar halkımızdandı - ona Qaməşlo'da suikast yapma girişiminde bulunmaya sürüklendiler.

Fakat bu işi yapacak kişiler arasında anlaşmazlık çıktı ve onların planı bozularak, kurtuldu. Fransızlar ümitsizliğe kapılınca, doğrudan Suriye hükümetiyle ve onun taraftarı olan ahalıyla mücadele etme kararı aldılar. Gerçekten de Derbesiye'de çalıştılar ve Cezire'nin her tarafında gerilim arttı. Quryaqos hazretleri de halkının durumunu incelemeye koyuldu; çarpışmaların yaşandığı 25 Süryani köyünü ziyaret etti. Başpiskopos Quryaqos sonra da Suriye hükümeti ve İngiliz makamları ile temas kurdu. İngilizler ona isyanı bastırmak için büyük bir güç göndermeyi vaadetti. Quryaqos Derbesiye'ye vardığında buranın insansız kaldığını ve her adım başı yağma olayları olduğunu gördü. Buranın halkı can güvenliklerini sağlamak amacıyla evlerini ve yiyecek maddelerini bırakarak kiliselere sığındı. Onlar bu halde iken İngiliz yardımı ulaştı ve İngilizler varır varmaz kırsaldaki Fransızları kuşatma altına aldı ve onları silahlarından arındırdılar. Böylece halkın morali düzeldi ve herkes evine ve işine dönmeye başladı.

Başpiskopos Quryaqos, bundan sonra, "Rasülayn"e ki burası Cezire'nin batı tarafına düşüyor, yöneldi. Amacı da buradaki halkının durumunu incelemek ve onlara Derbesiye'de olanlardan dolayı tatmin olmalarını sağlamaktı. Sonra Derbesiye yolundan geri döndü. Nihayetinde de sevindirici sonuçları müjdelemek üzere Amuda'ya geldi. Bu şekilde köyleri geziyor, onlara sabretmelerini ve düşünmelerini öğütleyerek, bütün grupları kötü düşmandan gelecek ani baskınlara karşı uyandırarak ve bütün komplolara ve ihanetlere karşı uyararak görevini yapıyordu. Burada, Fransızların, planlarının boşa gitmesi ve çirkin hareketlerinin kesintiye uğramasında onun en büyük etken olduğunu bilmeleri nedeniyle Tannurji'ye duydukları şiddetli öfkeyi ve bu öfkeyi ateşlemeye çalışmalarını sorma. Birinci girişimlerinde başarısızlığa uğramalarından sonra Fransızlar ondan intikam almaya karar verdiler. Süryani askerlere kendilerini Fransa'ya götürüp, orada Fransız yurttaşlık haklarını vereceklerine dair vaadlerle kandırmaya ve baskı yapmaya başladılar. Ve onları, Suriye hükümetinin kendileri için kötülük düşündüğüne ve Suriyeliler'in onlardan intikam alacağına ikna ettiler. Tannurji'nin onları Suriye'de kalmaları ve kimseden korkmamaları gerektiği konusundaki çabalarına rağmen Fransızların korkutmaları işe yaradı.

Saygın Patriğimiz de bu sırada Irak'tan döndü ve Qaməşlo'ya geldi. O da Başpiskoposun yurtlarını terketmemeleri ve korkuya kapılmamalarına dair sözlerini destekledi. Patrik onlardan yurtlarında kalmalarını ve Suriye bayrağı altında toplanmalarını isteyerek yeterli güvenceler vaad etti. Fakat onlar Fransızların yalanlarına kanarak bu vaadlere kulaklarını kapadılar. Fransızlar Suriye'den çıkınca bu askerleri de eş ve çocuklarıyla birlikte Lübnan'a götürdüler.

1945 yılı sonlarında eski Cumhurbaşkanı Şükrî El-Kuvvetli Cezire'yi ziyaret etti. Başpiskopos Quryaqos onu selamlamak üzere yanına gitti. Sayın Cumhurbaşkanı ona hitaben şunları söyledi: "Sizin değerli çalışmalarınızı ve üstün yurtseverliğinizi takdir ediyoruz. İlk karardan vazgeçerek yeni bir karar aldık ve Fransızlarla birlikte Lübnan'a giden bütün Süryani askerleri kapsayan bir af yasağı çıkardık. Ülkelerine dönsünler". Suriye hükümeti bundan önce bu askerleri Suriye uyuğundan çıkararak, yurttaşlık haklarına son veren ve mal mülklerini hazineye devreden bir yasa çıkarmıştı. Bu af herkes tarafından memnuniyetle karşılandı. Çünkü sadece Süryani Ortodoks olan askerlerin sayısı, aileleriyle birlikte 10 000 kişiden fazlaydı.

Bu af üzerine Başpiskopos ek bir karar alarak Lübnan'da bulunan sözkonusu askerlere onları geri dönmeye davet eden bir bildiri gönderdi. Bu bildiri ve hükümetin affı Süryani askerlerce iyi karşılandı. Başpiskoposumuz, onların yurtlarına özlem duyduklarını öğrenince, beraberinde papaz Alyas, Xori Malke, sekreteri Şekralla Naşralla (Şükrallah Nasrullah) ve başkaları olduğu halde Lübnan'a hareket etti. Başpiskopos'a Beyrut'ta Başpiskopos Yuhanun Kandur (Yuhanna Kendür) eşlik ediyordu. Askerlerle dönüş konusunu görüştiler. Bu askerlerin büyük bir bölümü yol parasına sahip olmadığından Başpiskopos Fransızlar aleyhine tazminat davası açtı. Çünkü bu göçün nedeni onlar idi. Sonuçta Başpiskopos isteklerini elde etti ve gurbetçiler bir Suriye askeri heyetinin denetimi altında döndüler ve mülklerine ve diğer haklarına kavuştular. Bugün bunlardan Suriye ordusunda yüksek rütbeli çok sayıda subay vardır.

Farid! Başpiskopos Quryaqos'un bu yorucu çabalarının mükafatı olarak ne aldığını ve ne kadar para harcadığını biliyor musun?

XIV

Burada Başpiskopos Tannurji 'yi çok övdüğümüzü görüyorsun. Süryani Birliği dergisinin Yıl: 5, Sayı: 10, s. 10-14 'te, S.A. imzasıyla yazılan bir yazıda Tannurji başpiskoposumuzu, rahip iken yaptığı bazı işlerden ötürü ağır suçlamalara yer verilmiştir. Bunun hesabını seninle nasıl kapatacağını bilmiyorum, ben mi yalancıyım yoksa bu yazıyı gönderen Beyrutlu S.A. mı? Doğru olanı, inşallah ne benim ne de S.A. 'nın yalancı olduğudur. Yalancı, Allah onu defetsin, bozgunculuğuyla bize vesvese veren şeytandır. İnsanoglu her türlü noksanlıkla karşı karşıyadır. İblis için söylenecek çok söz var.

Düşünce hayata geçirilmedikçe, dinadamlarımızı günahsız saymamız hafiflik olur. Çünkü onlar da bizim gibi insandır. Herhangi bir insanı masum saymak saçmalıktır. Günah işlemek sadece, şanı büyük Allah 'a aittir. Ben bu anımsatmayı sadece Başpiskopos Quryaqos Tannurji 'nin erdemini ve bazı kişilerin onun hakkında yaptıkları çirkin değerlendirmeleri karşılaştırmak için yaptım.

Sonuç

Farid'çigim! Bu başpiskoposun üstün nitelikleri ve çabaları hakkında seninle yaptığım bu tartışma çok uzadı. Onun Süryani halkı uğrunda yaptığı çaba ve fedakarlıklardan anlattığım bütün bunlar onun çalışmaları ve halkseverliğinin bir örneğinden başka bir şey değildir. Bu onun bütün yaptıkları ve gerçekleştirdiklerine göre çok küçük kalır. Onun kesintisiz mesaisi ve yakın ilgisi sayesinde, Süryanilik çalışmaları hala, lezzetli meyveler veren verimli bir bahçedir. Onun halk ve yurt yolunda, kiliseler, okullar, kültürel enstitüler ve din için harcadığı binlerce liraya gelince gördüğün gibi, geçmiş yıllarda meydana gelen acizliğe son vermek üzere halkın sorunlarına harcamıştır. Bütün bunları da kendi kesesinden yapmıştır.

Başpiskopos Quryaqos Tannurji işte budur. Süryani halkı, acaba onun kadrini bilip, çabalarını tam anlamıyla değerlendirdi mi veya onun kendisi için yaptığı bunca fedakarlığı ve katlandığı çileleri biraz ödüllendirdi mi? Asla; tersine içimizden çoğu basit nedenlerden ötürü ona en çirkin iftiralarda bulunmuştur. Ancak, yaptıklarıyla herkesi memnun eden kim vardır ki? *"Kişilik özelliklerinin tümü memnun edici kim vardır; kişiye kusurlarını bilmesi, asaleti için yeter"*.

Seninle ilgisi olduğu için ve senin Süryani halkı içerisinde yerine getirmekte olduğun görevin önemi dolayısıyla bu konularda seninle detaylı olarak konuşmak istediklerim bundan ibarettir. Sonra sen, çağımız insanları ve gelecek kuşaklar nezdinde, tarih önündeki sorumluluğunun ne olduğunu bilmiyor değilsin. Çünkü yürekten hissettiğim onurlu Süryani halkının geçmekte olduğu en kritik çağlarda ve ağır koşullarda ilahi iradenin seni kendisi için görevlendirdiği kutsal emanet senin boynundadır. Sonra sen dağılmışlığın doğurduğu facialardan ve ayrılığın neden olduğu belalardan ve yanlış anlamlardan ne kadar çok çektin.

Eğer seninle sözü uzattıysam ve seni hesaba çekmede çok konuştıysam bu sana olan güvenim ve samimiyetimdendir, senin makul bir çizgiye ulaşmanı umduğumdandır ve seninle işbirliği yaparak Süryani halkı içindeki reform çağrısını en iyi biçimde yerine getirme arzusudur. Bizi ellerimizden tutarak fazilet ve kerametle doğru yola eriştirmesi için ellerimi açıyor ve cömert babamız İsa 'ya dua ediyorum.

Giriş

Benimle büyük Süryani yazar Musullu Arxediyakon (başdiyakon) Nöcmatullah Dönno arasında dostluk bağları vardır. İkimizde Süryani davasına aynı pencereden bakıyorduk. Sevgili Süryani halkımızın yolundaki bu güçlü çizgimizi Allahın dilediği ana kadar sürdüreceğiz. Allah onun gücünü arttırsın. O dinadamları arasında bana en yakını ve onların en bilgili olanı idi. Çünkü o yarı dinadamı idi. Bu yüzden yüreklerimiz birbirine çok yakındı ve yakın olmaya devam ediyor. Dinadamlarının hayatlarının gidişiyile ilgileniyor ve onların da aziz toplulukla gösterdikleri ilginin derecesini gözlem altına alıyoruz.

İkimiz de topluluğun durumunu güçlendirmek için uygun ve etkili gördüğümüz konularda güç biriktirdik. Yazı yazmaya ve bu onurlu halkın durumunu yükseltmeye götüren kapıları vurmaya yöneldik. Bundan dolayı biz yaptığımızın bu bölümünü onu anmak üzere, şahsına ayırdık.

Onun bize ikna edici yanıtlar vereceğinden asla kuşku etmiyoruz, ancak ondan duygulara değil, gerçeklere dayalı yanıtlar vermesini istiyoruz ve onun yüksek makam sahibinin hatırını gözetmeden ve yüksek makam sahibinden korkarak kuşkuya çağırın vurdumduymazlık olmadan açıklık ve samimilik istiyoruz. Kuşkusuz o da biliyor ki kendisinden açıklamasını istediğimiz şey bireylerin durumuyla ilgili değil, sadece büyük bir halka, ki uygarlık tarihinde adı ve sanı vardır, hizmet ve yardımla ilgilidir. Bu yüzden de onun toplumun yararına olan bir gerçeği, bireylerin yüreklerini ne denli yaralarsa yaralasin açıklamaktan kaçınacağını sanmıyoruz.

Halkın güvenilir hizmetçisi, halkına hizmet etme yolunda kendisini feda eder. Sonra herkes bu yolda kendi görevini yerine getirse ne olur? Hayatını ve kalemini halkına hizmete samimi bir biçimde vakfeden güvenilir ve özgür yazar aldatmaz, kimseye yaranmaya çalışmaz, övgülerden, yargılardan etkilenmez ve başkalarının tepkisi onu gerçekleri söylemekten alıkoymaz. Nöcmatullah Dönno onlar arasında görüşçe en isabetlisi ve en samimisi ve tutarlısıdır.

I

Aziz kardeşim Nöcmatullah Dönno! Selam ve sevgilerimi bildiririm. Halkımızın yazarları arasında senin Süryaniler arasındaki yüksek makamını ve Süryani edebiyatına ve dini-laik Süryani bilimlere olan ilgini bilmeyen yoktur. Sen başkalarından çok daha iyi biliyorsun ki Süryani halkının övünebileceği siyasi dayanakları yoktur ve bütün davası maneviyata dairedir. Süryaniler dinsel bir cemaattir ve başvurduğu tek liderlik makamı dini liderliktir. Dini liderlik başta gelir. Baş'ın düzelmesiyle toplum üyeleri de düzelir. Dini lider en yüksek idarecidir azizim. Dinadamının iyi ve ilerici olmasıyla halkın da durumu düzelir ve ilerler, onun bozulması ve geri kalmasıyla da toplum bozulur ve uygarlık ve ahlak bakımından geri kalır ve yok olmaya doğru gider.

Önce senin, sonra da bizim, her birimiz kendi yeteneklerine, yetkilerine ve gücüne göre, bu alanda hizmet etmemiz gerekir. Başımızdakilerin işlerini ve onların düşüncelerini kontrol etmemiz bu hizmetlerdendir. Onların görevlerinde gösterdikleri sapmaları açığa vurmamız ve başkalarının yüksek manevi makamlarına dil uzatmaları karşısında onları savunmamız gerekir.

Sana şimdi Süryani Farid Nazha'nın Arjantin'de çıkardığı 'Süryani Birliği' dergisinde (Sayı: 7-8, Yıl: 1947) gördüğüm bir yazıyı örnek göstereceğim. Bu yazı şimdiki Patriğimiz Mor İğnaçiyos I. Afrem'in Nasturi kardeşlerimiz hakkında kaleme aldığı bir bildiridir. Patriğimiz bu bildirisinde, Nasturi kardeşlerimizin inanışlarını hor görüyor. Onların dini ve dünyevi işlerini, durumlarını kınıyor. Yazıyı okur okumaz dehşete kapıldım. Çünkü bu, Nasturilerin başlattığı bir geçmiştir. Tartışmanın reddi olarak değil, adı geçen dergide belirtildiğine göre, Amerika'ya yerleşmiş Diyakon Samiyel Şamsi (Samuel Şamsi) ile ilgili olarak kaleme alınmıştı. Anlaşıyor ki, Patrik hazretleri, bu diyakonu işlediği hatalar, eğer ortada hata varsa tabii, yüzünden sorgulamayı aklına koymuştur. Senin, Patrik hazretlerinin bu yaptığı hakkındaki düşüncen nedir? Çünkü sen bu işleri en iyi bilenlerden, Patriğe en yakın olanlardan ve onun maksatlarına vakıf olanlardan birisin.

Bu konuda sadece senden görtüş aldım. Çünkü senin ulusal ve dini duyarlığını ve iyi niyetini biliyorum. Nacum (Naum, Nimetullah) kardeş anımsarsın, 10 yıl önce birgün sen, benim aracılığım, Mardin'de, son nefeslerini vermekte olan bir hasta için pazar günü ayin yapan bir papazın durumunu anlatan mektupları gözden geçiriyordun. Hani o hastanın kurbanı (Qurbono, komüyonu, Nsibin) yoktu ve o gün, bu işi, bunu ilga eden Kilise Meclisi'nin (Sënnados, Sinod) kararına uyararak ve ona zorunlu hallerde fetva veren Patrik Taqi'nin kararının zıddına olarak sen üzerine almıştın ve sen onlara o gün şunları söylemiştin: *"Ferdin konumu ne kadar yüksek olursa olsun, Sënnados'un (Kilise Meclisi'nin) kararının bırakılarak onun kararına uyulması doğru değildir. Çünkü Sënnados Kilisenin sesidir."* Onlar senin görtüşünü kabul ettiklerini ilan etiklerinde de eller havaya kalkmış ve *"Yaşasın! Yaşasın! Şamoso Nëcmatullah Dënno"* denmişti.

Senin cesaret ve gayretle bezenmiş temiz yürekliliğin, beni bugün sana, şu soruyu sormaya sevketti: *"Ey özgürlük aşığı yetenekli Süryani!"* Patrik hazretleri Nasturi halkına çok yüklendi, ben diyorum ki Patrik neden bu barışçı halka bu üslupla hücum ediyor ve neden topluluğunun üyelerini saran kurtlarla mücadeleye yönelmiyor. O kurtlar ki bütün güçleriyle, bilgileriyle, edebi ve medeni nüfuzlarıyla onun topluluğunun kuzucuklarını her yöntemle avlıyorlar. Süryani Nasturi kardeşlerimizden bize en ufak bir eziyet oldu mu? Sana soruyorum azizim, bütün özgürlüğünle ve açıklıkla bana yanıt ver: *Patrik neden kendisini itham eden ve günahkar elleri ve pis dilleriyle onu yaralayan ve onun kuzucuklarını hergün avlayan halkının düşmanlarıyla mücadele etmiyor?* Sanki onların gücünden korkuyor, ona ve topluluğuna verecekleri eziyetten korkuyor. Fakat o kendisine hiçbir zaman en ufak bir kötülüğü olmayanlara saldırıya geçiyor. Sana soruyorum, Patriğin şunun-bunun yanında olmaktan vazgeçerek, halkının işleriyle ilgilenmesi ve gayret ve ahlak silahıyla donanarak onu koruması daha uygun değil midir? Bu 'Büyük Öğretmen'in ona: *"Kuzucuklarını gözet"* diyerek kutsal emaneti kendisine vasiyet etmesinin gereği idi. Bu soruma ne diyorsun, kendisinde özgürlükçü, temiz ve ögütçü genç bir Süryaniyi gördüğüm kişiliğini gösterecek ikna edici bir yanıtla isteğimi yerine getirecek misin?

Başpiskopos Afrem Barşawmo (Barsavmo) hazretlerinin Halep'te onunla çalışmayı zorunlu görmesi dolayısıyla, kendisini çağırıldığı şu Süryani'nin öyküsünü yeniden hafızalara sunuyorum. O diyordu ki bu birkaç dakika içinde sona erecek acı bir olaydır. O adam da hızla görevini başkasına bıraktı. Başpiskoposun çağırısına karşılık verdi. Geldiğinde sarayın giriş kapısını çaldı ve sordu: *"Efendimiz ne istiyorsunuz?"* O kapıyı ona açmadığı gibi onu kabul de etmedi - tam tersine onu gerisin geri gönderdi, başka bir fırsata kadar!... Sonra defalarca geldi, her defasında yanıt: *"Meşgulüm, şu anda uyuyorum, bana başka birgün gel"* oluyordu. Adam da gidip geliyor, zannediyor ki kendisiyle ilgili önemli bir sorun var. Denildiğine göre son defasında adam Başpiskopos'u, kasederek, kendi kendine: *"Diyakon Eyyüb, diyakon Eyyüb, ben seni Mardin, Zahfaran vs arasında gidip geldiğin andan beri tanıyorum..."* demiş.

Adam, daha sonra, Başpiskoposunun (bugünkü Patrik hazretleri) yaptıklarından intikam almak üzere başka bir dini gruba meylettii. Ve o hala bu durumuna ve halkının bireylerinden ayrılışına pişmandır. Sonra çocuklarına öldüğü zaman cesedini asil Süryani grubunun kabristanına gömmelerini vasiyet etti.

Bazı şeyler başka şeylerle anımsanır sözünde belirtildiği üzere, ben de diyorum ki: *"Bu adamla karşılaştığım andan beri ona: Senin hakkında bana bazı bilgiler ulaştı, fakat senin durumunu anlayamıyorum, düşüncelerin Süryanice'dir. Fakat hayatın Süryani gibi değildir"* dedim. O da bana şu yanıtı verdi: *"Senin Patriğin, bir dakika bile benden önce öldüğü zaman Kiliseme ve halkımın arasına döneceğim. Şayet ben ondan önce ölürsem, mezarımın düşüncelerime ve inancımın çevirmen olması bana yeter."*

Nëcmatullah kardeş bu uygulamanın sonunu düşün. Mesih İsa'mızın öğretileriyle bir ilgisi var mı; baba'nın çocuklarına karşı yükümlülükleri bunlar mıdır, bütün bu yaptıkları İlahi Öğretmen'in vasiyetlerinden midir?

Beni endişelendiren, yatağında rahat ettirmeyen ve hayatımı üzüntüye boğan şey, ruhani rütbelerine tek tek yükselen, önce öğrenci, sonra sırasıyla diyakon, rahip, başpiskopos ve son olarak da Süryani halkının genel Patriği olan bu adamın, gözümün önünden geçen durumudur. Çünkü şunu sorasım geliyor: *"Bu adam bu rütbelere talip olurken aklından neler geçiyordu ve yüksek dini liderliğe geçmek konusunda Rabbine ne ile dua ediyordu? Bunun bir açıklaması var mıdır?"*

Asil Arxediyaqon (başdiyakon) bu konuda yüreğimde birikmiş ağır bir sıkıntı var ve neredeyse bu sıkıntının yükünü kaldıramıyorum ve ona güç getiremiyorum. Fakat ... fakat ben bu Kutsal Kiliseye saygımdan bu onurlu dine olan duyarlığımdan, bu güven verici ve barışçı halka olan sevgimden 'Kalemimin Ucunu' tutuyorum.

Sana sorumu yineliyorum: *"İncilimizde bu gibi uygulamalara izin veren bir şey var mı? Temiz yürekli elçilerin ve misyonerlerin mesajları ve uğrunda hayatlarını verdikleri ve sırayla denetimini teşvik ettikleri şeyler böyle miydi?"* Rabbin adı için bana açık bir biçimde yanıt ver: *"Birliğimizi parçalayan, sürümüzün kuzucuklarını bu denli geri kalışına ve aşağılık duruma düşüşüne kadar darmadağın eden bu siyasetin sorumlu mimarı değil midir?"* Sen biliyorsun ki dinadamlarımızın bağlandığı bu kendini beğenmişler bu büyüklenmiş adamlar Kilisemiz düşmanlarının yararına çalışan gönüllü hizmetçilerdir. Bunlar halkı yurdundan etmeye ve onu, hala bizi gözetleyen bu kurtların ağına kolayca düşürmeye çalışıyor.

II

Farid Nazha "Süryani Birliği" dergisinin 1947'de yayınlanan son sayısında Patrik hazretlerinin adı, geçen derginin toplatılması ve köylere ulaşmasından önce dağıtımının engellenmesi amacıyla Humus Posta Müdürü ile gizlice anlaşmış olduğunu iddia ediyor. Dergi gizli olarak, aralarında Cumhurbaşkanı ve çok sayıda yüksek makam sahibi kişiye gönderilmesine karşın müdür Patriğin arzusuna uygun hareket etmiştir. Ne var ki ben de senin gibi bu haberi hoş karşılamadım ve kendi kendime "Bu olanaksız, Patrik gibi bir şahsiyetin böyle küçülmesi ve derginin köylere ulaşmasından önce engellenmesi gibi aşağılık bir iş konusunda başkalarıyla gizli planlar yapması olacak şey değil" dedim.

Patriğin huzurunda bir söz söylendiğini bunun dilden dile dolaştığını ve bunu Arjantin'e ulaştırarak birisinin eksik olmayacağını varsayarak sorunun üzerinde çok durdum. Halbuki Patrik ve onun yüksek kişiliği böyle bir işten uzaktır. Farid'in süratliliğini kim bilmiyor? O haberleri araştırmadan önce yayınlıyor. Patriğin, kendisinden kaynaklanmamış olmasını dilediğimiz, kendisini hedef alan bu ithamlar nedeniyle uyanması gerekirdi. Allah ona yardım etsin, günümüzün, onun seleflerinin günleri olmadığını bilmeliydi. Ki zamanlarda işler oluruna bırakılırdı, ne yasa ne de düzen vardı ve şunun yaptığını bu bilmezdi. Her çağın kendisine özgü koşulları ve yasaları vardır. Ancak içinde yaşadığımız çağın sistemini izlemek için geniş yerimiz yoktur.

Değerli Malfono, eğer bu iki haber doğruysa, 'bu benim Patriğimdir' diye övünen her Süryani için bir utanç damgası olmuyor mu? Bunu başkaları bize söylemeden önce bizim dile getirmemiz gerekir, sonra da olgun bir şahsiyeti ve sağlam bir reform çizgisini gösteririz.

Eğer onun Süryani Nasturiler hakkındaki görüşü bu ise neden onların gençlerinin, topluluğunun kızlarıyla evlenmesinin önüne geçmiyor. Çünkü bu, onların kucağında gözlerini dünyaya açtıkları inanışlarıyla ilgilenmesinden daha çok onun göreviyle ilgili bir konudur. Öyle değil mi azizim?

Eğer Süryani Birliği'ne duyduğu kin bu kadar büyükse ve bu dergi zararlıysa neden beni ve seni ona abone olmaktan alıkoymuyor ve nasıl dinadamlarını ve bütün halkı onu okumaktan ve ona yardım etmekten alıkoymuyor? Dergi neden Humus'tan başka bir yere gönderilmiyor? Bu tür yollara (boykotlara) başvurmak ona bir fayda veriyor mu? Halbuki bu dergi (Süryani Birliği) bugün her yanda ses getiriyor ve sesi doğuda ve batıda yankılanıyor.

Benim istediğim bu değildir kardeşim. Ben diyorum ki: Sayın Patrik'in Süryani halkını bir Süryani dergisini boykot etmeye teşvik etmekle Süryanice'ye verdiği kıymet nerdedir ve nedir? Bu öyle bir şeydir ki nasıl tahlil edersen et, nasıl yorumlarsan yorumla şu iki şıktan başka bir sonuç çıkmayacaktır: Bu ya her Süryani'nin serveti olan hasettir, ya da ne İncil'de ne de İsa'nın Mektupları'nda yeri olan büyükleme ruhudur.

Bilgi biriktiren ve onda maneviyatın adından başka bir şey bulunmayan bu büyük bilgenin beyninde olan şeyleri bilebilmemiz için röntgen ışınlarına muhtac hale geldiğimizi gördük. O bencilliğiyle Süryanilik ruhunu Farid Nazha adlı bir kaldıraç üzerinde, hiç bir gerekçe olmadan kurban etmiştir. Ve o Farid Nazha'nın iddialarını çürütmekten çok açık bir biçimde acizdir.

III

Halkı içinde en büyük göreve gelebilmek ve halkını idare etmedeki en önemli sorumluluğu üstlenebilmek için otoritesine, iyi yürekliliğine ve gücüne güvenen adamın, halkına kendisini tam anlamıyla adanarak onun gerçek rehberi olması gerekir. Bundan dolayı onun ilk önce toplumunun karar kıldığı şeyi desteklemesi onun için en güzel örnek, iyi önder olması gerekir. Yoksa liderimizi, topluluğunun bireyleri karşısındaki büyükleme ve kendisini yüksek görmesi gibi garip uygulamalarıyla görmek istemiyoruz. Böyle giderse onun aristokratça tutum ve davranışlarının bu güvenilir büyük öğretmenin öğretileriyle uyuşmaması nedeniyle ... Ben onun bu yöntemini çağımızın ruhuyla ve hidayet ışıklarıyla parıldayan uygarlığıyla ve herkesten sevimli demokrasisi ile uyum içerisinde görmüyorum. Sen Süryanilerin Patrikleriyle olan ilgilerinin derecesini biliyorsun, onu kıyas kabul etmeyecek bir sevgiyle sevdiklerini de biliyorsun. Buna dair sana bir örnek vereceğim, Cezire'yi ziyaret ettiği gün ona yapılan karşılama törenini biraz anlatacağım. Bu karşılama Kudüs halkının, şanı büyük İsa Mesih'i karşılamasını bana hatırlattı. Kudüslüler o an İsa'yı bağırarak basmışlardı. Patriğin Cezire'ye geldiği gün, ben, halkı daha yakından görmek için yüksek bir tepeye çıkıp etrafı seyrettim. Söylediklerimde mübalaga etmiyorum, Cezire halkının yaklaşık olarak yarısı o gün Qamêşlo'da toplanmıştı. Hepsisi de sloganlar atıyordu. Her halktan

insanlar, Müslümanı, Hıristiyanı, Kürdü ve diğerleri toplanmıştı. Qamêşlo'nun ana caddesi, ki eni 20 küstür metredir, insanlarla tıklım tıklım doluydu. Arabalar nerdeyse halkla burun buruna geliyordu, bir düzine hatip ve büyük bilge Patriğin üstünlüklerini dile getiriyordu. Müslümanların inanının konuşma metni onlarca sayfa idi. Süryani gençleri de ellerinde meşaleler olduğu halde iki gece boyunca caddelerde dolaştılar ve "Yaşasın! Yaşasın Patrik!" diye haykırdılar. Haykırışları göğe çıkıyordu. Hatta öğrendim ki civarda oturan ve hastası olan bir adam bu rahatsızlık veren tezahürattan sıkılmış ve evinin damına çıkarak yüksek sesle bağırmış "Hey millet! Süryaniler! Yeter yeter! Bildik ve inandık ki Süryanilerin Mesihî gökten indi. Allah aşkına yeter, hastamızın gözüne uyku girmez oldu." Başka birisi de tepkisini ve sıkıntısını şöyle dile getirmiş: "Eviniz yıkılsın! Bu rabbiniz mi ki onu bu kadar yüceltiyorsunuz?" Ve daha söylenmesi olanaklı olmayan başka sözler.

Bütün bunlar neden? Süryanilerin patriklerine sunduğu bütün bu ağırlama ve saygının tek bir amacı vardı o da onun Süryani halkının seviyesini yükseltmek ve onun kültürel ve toplumsal konumunu güçlendirmek için yeterli olduğuna inanmaları idi. O patriklik makamına yükselişinin Meryem Ana Kilisesi'ndeki (Kanisat Um Al-Zënnar) konuşmasında şu sözü vermişti: "Her yerde aziz halkımızı ileri götürebilecek her türlü reformu gerçekleştirmeye çalışacağım." Bu sözleri ve vaadleri ne oldu. Biz bu törenlerden ne kazandık, her şey bir vadideki bir çığlık gibi boşa gitti.

Söyle bana! Onun layık gördüğü bu gerileme ve duraklamadan sonra bu halkın patriğine ne güveni kaldı? Eger desek ki o en iyi tarihlerden birini yazan büyük bir bilgedir; o takdirde tarih yapıtlarının reformla ne ilgisi var ve halk ondan ne istifade eder. Çünkü o yapıtın yazarı olarak ne yapıtının kıymetini biliyor ve ne de bunun kendisine ait oluşunun anlamını biliyor?

IV

Ey diyakon şunu sana söylemeyi önemsiyorum: Birçok durumda, Cezire'deki Süryani gençleri, ki bilinçli grubu oluşturuyorlar, Patriğimize övgüyle yaklaşıyorlar, sonra, çok geçmeden, kendisine güveni sağlayan şeyleri bırakması dolayısıyla hayal kırıklığıyla ve üzüntüyle dönüyorlar. Burası bazı şeyleri sana anlatmam için uygun yer değildir, sonra her bilinen de söylenmez. Bir örnek olarak söyleyeyim: Bir defasında gençler, bütün etnik-dini toplulukların liderlerinin katıldığı ve ulusal bir gün münasebetiyle yaptıkları radyo konuşmalarını dinliyorlardı. Her hangi bir konuşmacı sözünü bitirdiğinde "şimdi en büyük liderimiz konuşacak" diyorlardı. Onlardan bazıları, bunun Afrem Barşawmo'nun sesi olduğunu zannettiler, nefesler tutuldu ve herkes kadını, erkeği, büyüğü ve küçüğü bütün halk ona kulak vermeye başladılar. Fakat çok geçmeden durumu bilenlerden birisi konuşan kişinin filan Malfono olduğunu söyledi. Bu biçimde sonuna kadar Afrem Barşawmo'nun sesi radyodan duyulmadı. Herkes başını öne eğdi ve mahcup düştü. Hatta anımsıyorum onlardan birisi şöyle diyordu: "Bu Patrik degil, bu bir put'tur!" Onun aziz kişiliği bu sözlerden uzak olsun!...

Patrik hazretlerinin işi nedir ve halkın yönetimi konusunda ne yapıyor? Hiçbir şey; sadece şuna muhalefet etmek, buna direnmek, bütün Süryani yazarlardan yüz çevirmek, Ali'yle Veli'yle uğraşmak. Öyle hareketleri var ki bunların bu gibi bir şahıstan çıkmaması gerekir. Çünkü bu işler basit ve adi şeylerdir. Sen ve ben bunları ancak ihmal ilgisizlik ve tembellik olarak adlandırabiliriz.

Diğer bütün mezheplerin dinadamları ve Patriklerine her ulusal münasebette ve günlerde, çevre sakinlerince tam not verildiğini görüyoruz. Efendimizin ise, ki o Suriye ülkesinin önde gelenlerinden biri olup, Şam'daki Arap Bilim Kurulu'nun üyesidir ve bütün ülke insanları gözünde yüksek bir mevkiye sahiptir; ulusal sorun hakkında bir kez bile konuşma yaptığını duymadık. Bu donukluk neden ve o bu suskunlukla ne istiyor?

Ben öteden beri Patriğin Humus kentini kendisine merkez yapmasının anlamı üzerinde kafa yoruyordum. Çünkü görüyordum ki bütün Hıristiyan mezhep mensuplarının patrikleri kendilerine, devlet adamlarına yakın olmak, onlarla bağlarını güçlendirmek ve güven kazanmak için, ülkenin başkentini merkez seçiyorlardı. Şimdi iyice inandım ki şayet bazı resmi işler ona havale edilirse, Patrik hazretleri, ki biz Süryaniler onun halkıyız, o bundan kaçardı. Oysa ilgilense akıl ve çözüm sahibi kişiler nezdinde en yüksek mevki onun olacaktı. Çünkü biz Suriye'nin onurlu insanların mirasçıları ve ülkenin samimi yurttaşları ve iyi/temiz sakinleriyiz.

Bu nedenlerden ve Patriğin şaibeli uygulamalarının yol açtığı benzeri şeylerden görüyoruz ki Farid Nazha'nın öğrencileri artmakta ve sana ileride anlatacağım üzere ve nerdeyse ezici çoğunluğu oluşturmaktadır. Günden güne aralıksız bir biçimde artmakta ve gelişmektedir. Halbuki Patriğin öğrencileri çok eksilmiştir. Hatta en doğru ifadeyle bunlar Patrik hazretlerinden koparak Farid'e öğrenci olmuşlardır, diyebilirim. Bunun nedenleri nelerdir? Şudur: Farid açık ifadeli ve iyi niyetli ve çok çalışkan biridir. Eger desek ki: Farid, büyük zararlara yol açacak bazı hatalar işlemiştir. Ancak bunları kötü niyetinden yapmamıştır. Zaten insanların günahsız olduğu inancı doğru

degildir. Sonra adamdan her diledigini gerçekleştirmesi istenmez, tersine onun gücünün yettigini yapması yeterli görülür.

Kuşku yok ki Farid, görüşlerinin çoğunda doğru yoldadır ve o iliklerine kadar dolu olan sevgisi ve inanından çalışır. Hayatın anlamı, kişinin yaptığının doğruluğuna inanarak işini sevmesi ve onda samimi olmasındadır. İşte 16 yıldan beri gazetecilik alanında çalışıyor, mücadele ediyor. Ve katıksız Süryani olan "Süryani Birliği" dergisinde yazı yazıyor ve halkın çocuklarını, kendilerine yararlı olacak şeyler, onların mutluluğu ve genel çıkarları konularında uyuracak elçiler gönderiyor.

Peki Patrik hazretlerinden ne gördük? Onunla her ne zaman reformlar konusunu konuşursak veya beklenmedik faciaların önlenmesi için onu uyarsak, onu Yacqub (Yakub) 'un kuyusunun taşı örneği, kimseyle ilgilenmediğini, hiç bir isteğe kulak vermediğini ve hiç bir ricanın onun yanında işe yaramadığını görürüz. Ta ki şaşkına döneriz. Onun bütün sevenlerini başları eğilmiş bulur ve hepimiz hayal kırıklığına ve başarısızlığa uğrarız.

Asil Arxediyakon (başdiyakon), Patriğin 1949 yılında Haseke Okulu müdürüne söylediği "Lise açmayınız" sözünün ne anlama geldiğini bana bildirebilir mi? Bana verebileceğin açık bir yanıtın var mı? Bunun anlamı şudur: Bana ilk olarak öğrendiği söz 'bin cehenneme git' olan bir sunmalarını istiyorum. Bu sadece bir kişinin değil, belki bütün Cezire Süryanilerinin yaptığı yorumdur. Süryanilerin övüncü ve Ortodoksluğun kalesi olan En Büyük Önder 'in 20. yüzyılın kültürel sorunundaki görüşü böyle ise, onun öğrencileri, emirlerinin uygulayıcıları ve öğretmeninin tatbikçisi olan diğer söz sahiplerinden ne bekleyebiliriz? Artık Süryaniler ve Süryanilik sizlere ömür diyebilirsiniz!... Çağımızın başka toplumlarının uçaklarla uçtuğunu görürken, insanlar etrafımızda toplanıyorlar bir de ne görsünler: Biz hala eşek ve develerin sırtında gezi yapıyoruz. Beterin beteri bir durum. Şimdiki önderimizin Patriklik kürsüsüne oturmasından sonra insanlarımızı egemen olan iyimserlikten sonra, çokları bugün üzüntü ve elemle şunları söyler oldular: "Allah belki de bu halkın hayattan nasibini almasını istememiştir." "Halkın çocuklarının söyledikleri bunlar iken, Patriğin şununla bununla ilişkileri kesmeye, şuna veya buna sırt çevirmeye teşvik ettiğini görüyoruz.

Üç yıldan beri Humus kentinden, Farid Nazha 'nın Katolik olduğuna dair çıkan sözleri duymayan kalmadı. Bu sözlerle de okuyucunun gözlerini köreltmek ve onları ondan soğutmak istiyorlardı. Ta ki Farid dün onların yalanlarını ve iftiralarnı ortaya çıkardı. Suruçlu Malfono Mor Yacqub (Yakub) 'un 1949 'da, derginin 15. yılı sayılarında yazdıklarına bakabilirsiniz.

V

1921 yılı sonları ve 1922 yılı başlarında Hıristiyanlar Adana 'dan (Kilikya 'dan) göç ettikleri zaman, aralarında Suriye 'ye gelerek Trablusşam 'a uğrayan Süryaniler de vardı. Bunlar şaşkın halde birbirlerine nereye gideceklerini ve ne yapacaklarını soruyorlardı. Sonunda akıllarına güzel bir fikir geldi, o da Humus 'taki Başpiskopos Afrem Barşawmo 'yu ziyaret edip duasını almaktı. Bu güzel fikirden daha iyi ve daha yüksek bir fikir var mıydı? Böylece ertesi gün ilk katile Humus 'a vardı ve Afrem hazretleriyle görüşüp elini öpebilmek için hemen Süryani Kilisesine yöneldiler. Bu kafilenin tamamı da Süryani Ortodoks idi. Kilise 'nin binasına varıp Afrem 'a haber verdiklerinde, o sarayının penceresine çıkıp adamlarına "Bu ziyaretçileri buradan çıkarın" diye seslendi. Oysa akşam olmuş ve şiddetli bir yağmur yağıyordu. Ziyaretçiler kendilerine Kilisenin kapısının açılarak gecelerini burada geçirmek için ona yalvardılar. Fakat boşuna; şikayetlerinden sonuç alamadılar. Bunun üzerine kente dağılarak sığınacak yer bulmak için Müslümanlardan ve Hıristiyanlardan meded umdular.

Şimdi bana söyler misin: Yüksek kişiliğiniz hangi İncil 'de "Onları evimden kovun" diye bir şey buldu. Kendisinin İncil 'in öğütlerine ve İsa Efendimizin, bu uygulamasıyla, öfkelenmediğini hissetmedi mi? Bu katı yüreklilikten ötesi mi var? Hatta sana soruyorum: "Allah 'ın vekili, Allah 'ın halkını ve çocuklarını, Onun evine sığınmaya nasıl izin vermez? Allahın evi, halkın evi ve onun özel mülküdür, halkın güven duyduğu, ancak güvenilir çıkmayan bir vekilden başka bir şey olmayan bu vekilin mülkü değil."

Bilmiyorum bu gece onun gözüne uyku nasıl girmiş ve bu evin sahipleri olan topluluğunun üyelerini, gurbete düşmüş ve yağmurlar altında kalmış bir halde iken, kovmasından sonra yüreği nasıl rahat etmiştir. Onlar kutsallık atfediyorlar, onları tertemiz insanlar olarak görüyorlar, oysa işte yaptıkları ortada; bu işleri putperestler bile yapmaz. Kendisiyle böbürlendikleri, fakat adından başka bir şeyini taşımadıkları kutsallık nerede? Sadece bu mu? Afrem hazretleri hakkında, onun kibirli olması,, ziyaretçilerini ve kendisiyle görüşmek isteyenleri makamına girmekten alıkoyduğu hakkında daha nice nice şeyler söylenmiştir. Yüksek kişiliğiniz bu kibirlenmenin, geride, hakkında ne dedikodular bıraktığını bilmiyor mu? Sonra dikkatini basit bir konuya ver: O Patrik olmasaydı, halktan ne farkı vardı? Bu üzerinde iyice düşünülmesi gereken bir konudur. Şöyle bir söz vardır: "Uyaran kişi mazurdur" Vesselam.

VI

Seninle tartışmakta olduğum ve benden başkasının açmaya cesaret ettiğini anımsaymadığım bu konu hakkında sen neler söyleyeceksin sayın Arxediyakon? Aziz dostum, senin bu tarafsız tutumun beni gerçekten hayrete düşürüyor. Halbuki sen bütün bu olup bitenleri ve Süryani çevrelerinde söz sahibi olanların bazısını çok iyi biliyorsun ve herkes de sana sevgi duyuyor. Senin susmanın bir nedeni mi var? Bu kadar üzücü olayı görüyorsun, bu felaketleri haber alıyorsun; ve bütün bunlar karşısında nasıl sessiz ve tarafsız kalabiliyorsun? Nasıl daha derin düşünebiliriz, bugünümüzü, atalarımızın karşı karşıya kaldığı dini bunalımlar ve toplumsal hastalıklarla nasıl karşılaştırabiliriz? Atalarımız nasıl olur da kıt olanaklara sahip oldukları halde çalışır ve mücadele ederken biz geniş olanaklara ve araçlara rağmen bir insanın ve karanlık bir geleceğin bizi uyarmadığı trajediler görüyoruz. Oysa tehlikeyi bertaraf etmek gücümüz dahilindedir. Fakat bu tehlikeyi ortadan kaldırmaya önem vermiyoruz. Manastırlarımızın büyük çoğunluğu boş ve terk edilmiş haldedir. Geri kalanları da neredeyse rahipsizdirler ve fonksiyonlarını kaybetmeye doğru gidiyorlar. Kiliseye hizmet ve kilise öğretileri yokolmayla karşı karşıya vs. Senin gibi bağımsız bir genç bu trajedileri görüp, bu felaketlerin meydana gelmesini seyredip de şerefli tarihiyle ve atalarının parlak geçmişiyle övünmekle yetinebilir mi? Tarihi, bize anlatılan güzel şerefli günleri ve altın çağları bırak da elini uzat, çalışmak ve bir parça dahi olsa bu geçmişimizi yenilemek üzere anlaşalım ta ki çocuklar, atalarının şerefli işleriyle övünmeyi hakedebilsin.

Kardeşim gel dediğimi yap ve halkımızın çektiği büyük sıkıntıları dile getirelim ve diğer şeylere bakarak tek bir açıdan, korkunç farkları karşılaştıralım. Anımsarsın, geçen yüzyıla kadar biz başpiskopos ve piskoposluklara, birçok piskoposa yeterli sayıda papaz ve çobana, küçümsenemeyecek bir rahipler ve zahidler ordusuna sahiptik. Bütün bunlardan elimizde ne kaldı? Eğer yüzyıldan daha az bir sürenin hesabını yaparsan görürsün ki % 50'sini bu yüzden kaybetmişiz. Sen dinadamlarının varlığının halkımız için sahip olduğu önemi ve bu kaybın neden olduğu zararın büyüklüğünü ve felaketin boyutunu biliyorsun. Eğer bu durum bir 50 yıl daha devam ederse, acaba manevi işlerimize bakacak, Süryani halkının değerlerini himaye edecek, Süryanileri koruyacak, dağınlığını giderecek ve onu tehlikeden uzaklaştıracak bir dinadamı kalacak mı?

Ey Nacum (Nimetullah Dënno) uzun bir ömrün ardından bu dünyadan gideceğin ve seni sevenlerin, bıraktığın eserleri dile getirecekleri aklına gelmiyor mu? İnsanların özellikle *Samošo (diyakon) Ştefanos* için neler söylediklerini görmüyor musun? O, uzun bir ömrü Kilise'de *Samošo* olarak geçirdi; onurlu ve erdemli bir insandı ve onun zamanında Süryani Kilisesi ayrılıklardan uzak bir dönem geçirdi.

Bir başka 50 yıldan sonra ya da daha doğrusu Allah şimdiki Patriğimize uzun bir ömür verirse, bağımsıza iyi insanların dava hakkındaki görüşü senin görüşün gibidir, o zaman Süryanilerin anılmaya değer bir eseri kalmayacaktır. Bu patriğin bir 50 yıl daha bu tutumunu sürdürmesi, büyük Süryani halkımızı ortadan kaldırmak ve onun birliğini parçalamak için yeterlidir. Çünkü dinadamlarımız ekmeklerini ve kişisel mutluluklarını sağlamanın dışında bir şey düşünmüyorlar. Onlardan birisinin bir işe itiraz veya müdahale ettiğini gördün mü? Dün Başpiskopos *Yuhanun Cabaji* (Yuhanna Abaci) ele ayağa düşmeden yaşlanmış olarak öldü ve onun için büyük bir cenaze töreni yapıldı ve ona sayısızca rahmet diledik. Bu adam ne yapmıştı ki? Eğer bu adam (Yuhanun Cabaji) Cezire'de birkaç yıl daha kalsaydı, Süryani halkının dörtte biri bile bugüne kalmazdı. İşte sana onun, vasiyeti. Senin bundan kesin olarak haberin var. Bu vasiyetini bizzat ben onun arzuladığı biçimde yerine getirdim. Allah aşkına söyle mirasının yarısını, laik Süryani okulları için vasiyet etseydi daha iyi olmaz mıydı? Çünkü o bu serveti bu halktan bu okullardaki öğrencilerin babalarından toplamıştı. Doğrusu, ki o sıradan bir insan değil, her halükarda bir Başpiskopostu, mirasını, halka bırakmalıydı, halk bunda daha fazla hak sahibiydi.

Bu on yıllar senin ve benim gözlerimizin önünden geldi geçti. Aynı biçimde Süryanilige bağlılığı olanlar da bu günleri yaşadılar. Bununla birlikte görüyoruz ki dinadamı kıtlığı var ve halkımız da düşüş içindedir. Birkaç on yılın daha geçmesiyle bu büyük halka kalkınmayı, gücünü yenilemeyi ve dolu bir hayatı geri getirmeyi garanti edecek ne vardır?

Bugün bizim elimizde, rahip *Fawlës Bëhnam* (Favlıs Bıhnem) ve rahip *Cabdëllaḥad Barḫëlli* (Abdullahad Bartulli) ve benzerleri gibi erdemli dinadamları bir elin parmaklarını geçmeyecek sayıda. Bu ise toplumun gelişmesi, toplum işlerinin ve durumun önemi karşısında tatmin edici değildir. Bugün yarından daha iyidir. Ömrümüzün geriye çok az bir bölümü kaldı ve kusurlarının ağırlığını ve görevi yerine getirememenin yükünü taşıyan bir ihtiyarlık döneminden geçtiğimizi hissediyoruz. İşler ne olacak? Sana sitem etmede aşırı gittiysem, bil ki bunda haklıyım. Çünkü sen biliyor, fakat susuyorsun. Bir şahıs sorumluluğunun bilinci oranında sorumluluk yüklenir. Nöcmatullah kardeş dinle beni! Dini idare kurumu büyük bir onarıma ihtiyaç duyacak kadar tahrip olmuştur. Bu idaredeki kişilerin elemeye tabi tutulması yaşlananları ve yarırsız olanların manastırlara gönderilmesi ve onların yerine bugün çoğu dinadamı ve papazımızın yaptığı gibi servet edinme, lüks ve konfora kavuşma arzusuyla değil de insanlara manevi hizmette bulunma ve ruhları Hıristiyanca bir korumaya alma aşkıyla ileri atılan güçlü

ve yetenekli ve erdemli dinadamlarını getirmek gerekir.

Biz dini görevinin üstüne titreyen, ona saygı duyan koşullarına uyan ve gereklerini eksiksiz yapan bir dinadamı istiyoruz. Biz Hıristiyanlık toprağındaki Süryanileri onurlu bir biçimde idare edecek çobanlar istiyoruz. Süryanileri idare etmenin ilk ve en kutsal koşulu da okullar açmak ve yaygınlaştırmak, bu okulları yardıma çağırarak, yazarlara yardım etmek, onları teşvik etmek ve Süryaniliğin gelişmesi ve bayrağının yükselmesi için onlarla dayanışma içinde olmaktır.

VII

Başpiskopos Yuhanun Kandur (Yuhanna Kendür)'un Siyaseti ve Ahlakı Hakkında

Erdemli, onurlu ve saygın bir dinadamı olarak tanınmış olan Beyrut Başpiskoposu sayın Yuhanun Kandur'un bu şöhretinin ne yazık ki gerçek olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu şöhreti uzun sürmemiştir. Çünkü bir şahsın iyi veya kötü şöhretini destekleyen şey onun yaptığı işlerdir.

Burada okuyucuya, kendisine Lübnan Cumhuriyetinin başkenti ve Doğunun gelini ve Suriye'nin en ünlü üç kentinin ve bunun da ötesinde her halk ve topluluktan bilimadamı ve yazarın uğrak yeri ve kültürün merkezi olma sıfatına sahip Beyrut kentinin piskoposluk görevi verilen bu idarecinin uygulamalarından örnekler vereceğim ve Beyrut Süryani piskoposluğunun nasıl olması gerektiğini anlatacağım.

Yoksul bir Süryani bir süreden beri Başpiskopos'u ziyarete gelerek ondan sahip olduğu bir ilmihaberi tasdik etmesini istiyor. Bay Kandur bu adamı asık bir suratla karşıladı ve ona dedi ki: "Sen 3 yıldan beri sadaka (veya para) ödemiyorsun" Adam "Efendim bildiğiniz gibi ben yoksulum ve günlük ekmeğimi nerdeyse sağlayamadığım büyük bir aileye bakıyorum. Sana karşı olan görevimi nasıl yerine getireyim. Bu ilmuhaberi bana bir noter bedava düzenledi. Şöyle ki onun beni tanıyan bir arkadaşı var. O arkadaş notere benim fakir olduğumu söyleyince benden bir kuruş bile almadı. O noteri ben hiç tanımıyorum. Sen ise benim başpiskoposum ve durumumu çok iyi biliyorsun. Senden bu belgeyi onaylamamı istirham ediyorum. Ben ve ailem sana duacıdır. Allah seni ödüllendirsin." Fakat Bay Kendür'u ancak para sesi memnun eder. O gün sayın Jorj Rêdwanli (Corç Rıdvanlı)'nin müdahalesine rağmen, Kandur adamın belgesini onaylamadı ta ki adı geçen şahıs kendi cebinden harc parasını verdi.

Bay Kandur'un böyle Hıristiyanlığa aykırı birçok uygulaması var. Kısa bir süre önce Yukarı Cezire'den bir Süryani vefat etti. Bunun bazı akrabaları Kandur hazretlerinden cenazeye refakat etmesini istedi. O ise: "Şurda farklı fiyatlarda üç güzel takım elbise var. Fiyatları 25, 50 ve 200 liradır. Hangisini giymemi istersiniz?" diye soruyordu. Ne ölünün ne de yakınlarının bir kuruş parası yoktu. Ölünün yakınları bir süre düşündükten sonra dedi ki: "200 liralık takımı al". Cenaze merasimi bittikten sonra Kandur'u giydirdiler ve ordan ayrıldılar.

Eğer ben o gün hazır olsaydım bay Kendür'a şunları söyledim: Ey zalim bu takım elbiseler ve bu aksesuar, bunları kimin parasıyla aldın sonra gelip halkın çocuklarını soymak da mı? Sen bunu "Bedava aldınız, bedava veriniz" diyen yüce öğretmeninden mi öğrendin?

VIII

Humus'taki Patriklikte Bulunan Papazlar ve Kültürel Birikimleri

Bir süre önce Cezireli bir papaz Humus'ta Patrik hazretleriyle görüşmeye gitti. Görüştükten ve onun duasını aldıktan sonra, çıkışta patriklikteki bazı papazlar onu dış kapıya kadar uğurladılar. Ziyaretçi papaz son kez veda ederken yanındaki papazlara teker teker Süryanice şunları söyledi: "Abên Fus bê Şlomo" Papazlar da ona bir sözle karşılık verdiler sonra ona sordular: "Pederimiz ne diyor, senin bize söylediğin 'Abên Fus bê Şlomo'nun anlamı nedir?" Sayın okuyucular buna ne dersiniz?

İşte bunlar süper bilginlerimizin yanında bulunan Suriye'deki papazlarımızdır. Bu basit cümlelerin ne anlama geldiğini bilmeyen papaz Kilisenin kuralları ve diğer dini bilgileri ne bilsin. Bu papazlar neyle vakit öldürüyorlar.

Hayatlarını hangi uğraşla geçiriyorlar? Ben gözlerimle gördüm hatta sen de bunların son derece bilgisiz ve zır cahiller olduklarını, sadece kendilerine kimin daha fazla para vereceğini, nerede daha çok rahat edeceklerini düşünürler. Bundan başka bir şeyle ilgilenmezler. Yanıtını çok açık bir biçimde ve istediğin üslupla yayınlamanı bekliyorum. Sana Süryani Ortodoksça selamlarımı sunuyorum. Erdemlerini ve olgunluğunu unutmayan dostun ve kardeşin.

C

Büyük Patriğimiz Mor İğnağios I. Afrem'e Sunulmuş Açıklamalar

Giriş

İncil'in emirleri ve havarilerin öğretileri Hıristiyan hayatının temelidir. Çünkü bu emir ve öğretiler Hıristiyan inancının kaynağından çıkmaktadır. Bu kaynağın da tek kaynağı hayatını insanlığa kurban eden İsa Mesih (Yeşoc)'dır. "Bu pınar, Hıristiyan hayatında, herkesin içebilmesi içindir. Çünkü bu sudan içen bir daha susamayacak" (Yohanna, 4. bölüm). Bu durumda, her Hıristiyanın hayatını İncil'in hükümleriyle sınırlandırması ve onun nuruyla yolunu aydınlatması gerekir. Çünkü İncil Tanrı'nın Nuru'dur.

Tanrının hükümleri pratik hükümlerdir ve tek göstergesi de bunları hayata geçirmektir. Bu da zorlama ile olmaz. Bu ölçütü temel aldığımızda da Süryani halkının, dünyada esen çağdaş koşulların baskısına göre bu tatlı suya susadığını görürüz. Bunun için aziz halkımızın bu güvenilir ilahi öğretmenin kucagında büyümek, onun tarlasında çift sürmek onun boyunduruğu altına girmek ki bu tarlada, kendisinde tam bir huzur ve zamanın felaketleriyle yaralanmış yüreklerimize şifa verecek bir ilaç buluruz.

Bundan dolayı istenilen sonuç, süslü sözcüklerle, edebi ifadelerle ve sufiyane işlerle elde edilmez. Ne zaman ki bunlar pratiğe geçirilir o zaman sonuç alınır. Pratiksiz ne inan olur ne sonuç alınır ve ne de içinde bulunduğumuz duruma sabredebiliriz. İnanımıza ilahi emirleri yerine getirmeyi de. Bundan bütün toplum fayda görür. Çünkü o zaman doğru inanca sahip mümin, kendisiyle madde dünyasından manevi dünyaya yükseldiğimiz fedakar İsa Mesih'in yasalarının üstünlüklerinden de nasibimizi alırız. İsa elçilerini (habercilerini) mesajını yaymaları ve mesajın bütün dünyada ve çağlar boyunca yayılması için görevlendirdi. Sonra da bunlar kendi öğrencilerine görev verdiler. Böylece ilk atalarımız havarilerin öğrenciliği bayrağını teslim aldılar ve onların halefleri bu bayrağı çeşitli bölgelerde elden ele dolaştırmaya devam ediyorlar. İnsanların durumunu inceliyorlar ve onları farzları kesintisiz olarak yerine getirmeye çağırıyorlar. Bununla halkın, onun bu öğretilere kolaylıkla ve zahmetsizce öğrencilik, daha önce dediğimiz gibi pratiğe yönelik öğrencilik, yapabilmesi için onlardan isteyeceği hakları vardır ta ki her birey kendine düşen payı gücü oranında alabilsin. Çünkü Hıristiyanlık özgür seçime, deneyime ve sevgiye dayanır. Şiddet ve baskıya değil. Kişiye güç getiremeyeceği bir şeyi yüklemeyiz. Ciddi bir sonuç elde edebilmek için manevi eğitime ve bilgilendirmeye önem verir.

Bu dini görevlerin istenildiği biçimde yerine getirilmediğini gördüğümüzü söylemek bana çok ağır geliyor. Bunun nedeni de idarecilerin, halkın haklarına saygı göstermeleri ve kendilerine emanet edilen, ancak emanetin sahibine ilgi göstermeyerek, ona sırtını döndükleri kutsal emanet için çalışmamalarıdır.

Burada bir an durup bu dini idarecilerin hareketlerine bir göz atalım. Görüyoruz ki üzücü bir durum var. Bunun kabahati de öncelikle halkımızın başkanı Patrik hazretlerine aittir. Hepimiz ona hayranlıkla ve ümitle bakıyoruz. Ona çocuğun babasına baktığı gibi bakıyoruz. Böyle olduğu halde bir de görüyoruz ki bu 'baba' kendisini büyük saymasından olacak, bizimle ilgilenmiyor bile ve bize çok az yararı oluyor. Onun Hıristiyan Kilisesinin büyükleri hakkındaki tarihi olayları ve tapınaklardaki din görevlilerinin erdemlerini yazmakla uğraştığını görüyoruz. Yılda bir defa iltifat ederse o da, belirli geleneksel sözlerden oluşan ve oruç ve ayin ibadetlerine teşvik eden ilahi okumalar biçiminde oluyor. O halkın hastalıklarına lazım olan ilacı benden daha iyi bilmesine karşın, ilacın özelliklerini söylemekle yetiniyor, yani sürekli ilacı tanıtmakla hastalıklar iyileşmiyor. Bunun ötesinde hasta koruma altında tutulmalı, vücudunun her tarafı kontrol edilmeli. Yürek atışları dinlenmeli, nedenler araştırılmalı, sonuçlar çıkarmalı. Sonra hastanın durumu ve mizacına uygun olarak etkin ve faydalı bir biçimde tedaviye başlanır.

Patrik hazretleri, 17 yıldan beri Kilisenin başındadır ve Kiliseye bağlı halk nezdinde Kilisenin anlaşmaların ve anayasasını (İncil'i) uygulamakla görevlidir. Bütün bu yıllar geçti ve bugüne kadar halkına kayda değer işler

yapılmadı ve bugün bu topluluğunun durumunu incelemeye gittim. Sadece 1937'de Fıkarı Cezire'yi ziyaret etti; bir de 1945'te Irak'tan dönüşünde buraya uğradı. Halbuki o Cezire'nin Süryanilerle dolu olduğunu biliyor. Bugün de burası Süryaniliğin kalesi ve şerefine adresidir. Buradaki Süryani Ortodokslar, diğer bütün dinsel grupların tamamından daha fazladır. Burada Süryani topluluğunun birçok gereksiniminin karşılanmadığını görüyoruz. Patrik topluluğun işlerinden yüz çevirmiş ve onunla ilgilenmiyor. Halbuki bu çağ, bağimlularının genel durumunu iyileştirmek için halkların birbiriyle yarışma çağıdır.

Bu anlatılanlara dayanarak Patriği uyarmakla kendimi görevli sayıyorum. Onun ilgi göstermediği konularda dikkatini çekmeye kendimi zorunlu hissediyorum. Bu konular bana göre hayati konulardır ve başkasından değil ondan çözüm bekliyorum. İşlerin başka boyutlar alması, kötülüklerin yayılması endişesini gözönüne alarak onurumun etkisiyle bu mesajı vermek için harekete geçtim. Ben size sert üslupla bir demagojinin egemen olduğunu görüyorum ve bunun sorunu çıkmaza sürüklemesinden, sorunların kördüğüm olması ve Allah göstermesin, hastalığın tedavisinin olanaksız olmasından korkuyorum.

Patrik hazretlerine hitabımda, ona aramızdaki eski ve sağlam yakınlık ve anlayışı ve kendisine duyduğum saygı ve onun da bana olan sevgisiyle güçlenen görüşleri anımsatmakla başlamayı temel aldım. Okuyucuya doğru ile yanışı birbirinden ayırdedebilmesi için gelişmelerin aldığı seyri açık bir biçimde sunuyorum. Kuşkusuz okuyucular şu vecizeyi bilir: "Zarar veren gerçek sevindirenden daha iyidir" Onların nedenleri bilmeleri için ve kapalı bir nokta kalmaması ya da kuşkulara ve söylentilere meydan verilmemesi için olayları detaylı bir biçimde anlattım. Bendenizin Süryani halkının yararı dışında, ki bana bu raporu hazırlamamı gerekli kılan da budur. Patrikten kişisel bir beklentim yok. Tersine yüksek kişiliğinizle beni karşı karşıya getiren ve size olan sevgimden ve durgunluk dönemi uzadığı ve yüreklere ümitsizlik girdiği veya girmek üzere olduğu halde hala size tam bir umut ve inançla bakmakta olan bu büyük halka olan bağlılığımın başka bir şey değildir. Zorluklarına rağmen bu müdahaleyi yapmaktan kendimi alamadım. Sevgili dostlarımız beni her yöneldiğim işte samimi bulurlar. İyi niyetli olmayan girişimlerden Allah'a sığınırım. Bu açık tartışma benim iyi niyetimin ve Süryani halkıma ve onun Ortodoks inanışlarına aşırı duyarlılığımın kesin bir delilidir.

I

Saygıdeğer Patriğimiz Mor İğnağiyos I. Afrem!

Ellerinizden öptüyorum ve şunları söylüyorum: 1937 yılına kadar birbirimize gönderdiğimiz mektuplar, dini ve kültürel reformu ele alan çeşitli ulusal sorunlar hakkında görüş alış-verişini yansıtıyordu. Bu mektuplaşmalar bazı reform çalışmalarında bulunma gerekliliği gibi asil bir gayeden başka bir şeye yönelik değildi. Söyleyebilirim ki birbirimize gönderdiğimiz mektuplar Süryani halkındaki reform davası etrafında yazılmıştır. Halkımızın büyük bir inançla üzerinde umutlarının sarayını inşa ettiği bu dava inan gücüyle 20. yüzyılın Mor Afrem'ine doğru ilerliyor. O gün, büyük-küçük hiç kimse bu düşün sizin çabalarınızla gerçekleşeceğinden kuşku etmedi. Gözler size doğru bakıyordu ve ümitler size bağlanmıştı ve halka bağlılık ve çalışma ateşi her taraftaki topluluğumuzun her bireyinin organlarını kaplıyor. Ve şahsen ben bu güveni hissetmeniz bu beklentilerin gerçekleşmesi konusunda size güç ve kararlılık vereceğini düşünüyorum. Daha sonraları sizden ne kadar istekte bulunmuş halkın arzusundan hareketle size anımsatmalarda bulunmuşuk, bu ricaların hepsi boşa gitti.

İşte bugün de daha kötü olayların meydana gelmesine olanak vermemek üzere, yüksek makamınıza, size havariliğin koşullarını ve gereklerini üzerine her oturduğunuz vakit anımsatan patriklik kürsüsüne, bütün Süryanilerin gözleri önünde bu açıklamayı sunuyorum. Ve bunda davaya geçmişte ve bugün karışmış bulunan bütün görüşleri sergiliyorum. Halkımız içinde bazı yerlerde ileri görüşlü insanlarımızın yaptığı işler dolayısıyla ümidimizi güçlendirme ihtiyacı varolmakla birlikte biz hepimiz bir işe ve ne olursa olsun bir projeye şahsınızdan izin almadıkça başlanmamasını ve bu iş veya projeyi kurma şerefine aziz şahsınıza bahsedilmesini istiyoruz. Sizinle bu türden bir konuşmamız olmuştu ve daha önce okul programımızı Cezire'nin bütün okullarında uygulamaya karar vermiştiniz.

Efendim anımsayın, hani 1937'de Cezire'ye geldiğiniz vakit ben Derbesiye'de sizi karşılamaya çıkmış ve elinizi öpme şerefine nail olmuşum. O zaman siz Cezire tarihini ve buradaki manastırları ve tapıcıların eserlerini araştırıyor ve tarihi yerleri tesbite çalışıyordunuz. Ben size demiştim ki: "Biz bu tarihi öğrendik, bu bölgede önderimiz Mor Afrem'in kabri varmış, bu yüzden Cezire'ye göç ettik ve burayı kendimize mesken edindik. Sonra Yüce Allah'a yazılı bir mektupla yalvardık ve dedik ki: "Biz IV. Afrem'in (bu İS IV. yüzyılda yaşamıştır)

yurdundayız. Onu bize gönder, onu bekliyoruz." Şanı yüce Allah da bize şu yanıtı verdi: "Tamam, onu size XX. Mor Afrem (20. yüzyılda yaşadığı) 'ın şahsında gönderdim". Bunun üzerine uzun uzun gülmüş ve demiştiniz ki: "Sayıların babası seninle konuşalım mı?" Ben de olur demiştim. Sayılar olmaksızın hesabı tam tutamayız. Bana Amuda'da bu konuyu ayrıntılı olarak konuşacağımıza garanti vermiştin. Daha sonra benden gücüm yetebilirse, sizin için düzenlenen törenlerde halkı yatıştırma etmemi ve bu kalabalıkları havaya kurşun sıkmaktan alıkoymamı istemiştin. Çünkü bu hareketler garibinize gidiyordu, ben de bu isteğinizi hemen yerine getirmiştım. Amuda'da beni başbaşa konuşmaya çağırmıştın; kimsenin içeri girip konuşmamızın seyrini bozmaması için de kapıyı kilitlemiştik. Sonra oturup iki kulağımla senin güzel konuşmanı dinlemeye koyuldum, dedin ki: "Ey Hanna! Bana Süryanilerin Filistin'deki durumunu haber verdin ve ikide bir 'Filistin, Filistin' diye söylenip duruyorsun. Bölünmeler nedeniyle Filistin elden çıktı. Hanna sanıyor musun ki ben bundan gafilim? Bu süre içinde görüşlerini öğrenmek için bütün Başpiskoposlara başvuruyordum. Çünkü ben Başpiskopos Jébrayel Anfo (Cıbrayel Anto)'nun durumunu karara bağlarsam ya da onu oradan başka yere aktarsam, kaçınılmaz olarak bazı aileler onun etrafında toplanarak, sorunun düğümlenmesinden korktum. Belki bir Başpiskopos da onun safına katılacak ve büyük bir kargaşa çıkacaktı. Bundan dolayı Başpiskoposlara: Siz nasıl uygun görürseniz öyle olsun, biçiminde yanıt vermelerine kadar bir karar vermedim. İşte o zaman Başpiskopos Jébrayel'in Filistin'i terketmesine karar aldım. O da istegime uydu. Ve sen bu sorunu ihmal ettiğimi sanıyorsun. Şimdi ne düşünüyorsun Hanna?" dedin. Ben de: "Çok güzel, şahane sen çok yaşa efendimiz" dedim.

Sonra başka bir konuya geçtin ve bana dedin ki: "Hindistan'daki durumla ilgili olarak da beni muhatap aldın ve ikide bir bana Hindistan'ı soruyorsun. Hindistan Süryanilerin övücüdür. Neler olup bittigini biliyormusun ogulcağımız?" "Hayır" dedim. Sonra devamla şunları anlatmıştın: "Başpiskopos Alyas Qoro, bulunduğu yeri terk ederek şuraya kaçtı. Ben Hindistan'ın çeşitli yerlerine yazdım. Hintli liderlere ve resmi makamlara başvurarak müdahalede bulunmalarını istedim. Bu iş bana 235 altın liraya mal oldu. Bununla birlikte tam bir barışı sağlayamadım. Sadece geçici bir ateşkese ortam hazırladım. Bu süre içinde Başpiskopos Qoro'nun makamına iade edilmesini sağladım. Sen ne diyorsun?" Dedim ki: Allah elinizden tutsun efendim, Allah ömrünüzü uzun etsin. Sonra topluluğun okullarının vs. düzenlemeler konusuna geçtik. Size, Cezire köylerinde haberdar olduğunuz okulların yönetimden yoksun oluşunu ve kötü durumlarını anımsattım. Biz bunları konuşurken, birden bire kapı çalındı. Bir grup Müslüman bilge sizi selamlamak üzere içeri girdiler. Biz konuya akşamleyin yeniden başlamak üzere kalktık, fakat selam vermeye gelenlerin çokluğu bunu engelledi. Aynı günde bana iki büyük fotoğrafını hediye ettin ve dedin ki: Yazışacağız ve Allahın izniyle anlaşacağız.

Aradan günler geçti, haftalar peşpeşe geçti ve ben hala vadettiğiniz mektubunuzu bekliyordum. 9 Ağustos 1937'deki Amuda felaketi oluncaya kadar da beklemeye devam ettim. Bize yazmamanız nedeniyle bir endişeye kapılmadık. Çünkü sizin şahsınıza karşı çok güzel duygular besliyor ve sizden çok iyi şeyler bekliyorduk. Biz bu durumda iken sizden iki mesaj geldi. Bunlardan birini halk için göndermiştiniz. Bunu rahibe teslim ettik, birini de bize göndermiştiniz. Bunu açıp okumaya başladım. Bir de ne göreyim "Farid Nazha'yı ve dergisini boykot ediniz! Farid Nazha ve dergisini boykot ediniz!"

Fesühbanallah, kendi kendime dedim ki: Bunca ay, ben, reform işine başlamak için yüksek kişiliğinizin mektubunu beklemekle geçirdim. Ben Farid Nazha'nın ilkelerini ve onun benzeri Filistinli Süryani aydınların yazdıklarını dikkat ve özenle araştırırken, onlardan, oradaki sorunun çözümünde arabulucu olmanız için sizinle haberleşmek istediklerini belirttikleri yazılı ve basılı birçok mektubunu alırken, birdenbire, sabırsızlıkla görüşmeyi sürdürmeyi umduğumuz konunun dışında bir şeyle bizi şaşırtıyorsun.

Mesajı tekrar okudum, belki bir şey bulurum diye, fakat bulamadım! Farid Nazha'yı ve dergisini boykot ediniz! Niçin boykot ve patrik hazretleri nasıl boykota yolaçan nedenleri açıklamaksızın bizi boykota çağırıyor? Farid Nazha ne günah işledi ki onu boykot edelim? Sonra geçmiş gözden geçirdim, ancak boykotu gerektirecek bir şey göremedim. Sadece Farid'in beni dahi memnun etmeyen bazı sert ifadelerine rastladım. Sonra bu sözlerin patriklige bir zararı yoktur. Bu sözlerde Süryanilige dokunacak bir şey de yoktur, tersine "Süryani Birliği'nin Süryanilige salt hizmet eden bir dergi olduğunu görüyoruz. Ben onun eleştirilecek yönleri olmadığını söyleyemiyorum. Fakat bu, yüksek kişiliğinizin istediği gibi boykotu gerektirmiyor. Belki yanıt verilebilir ve itiraz edilebilir. Biz geçmişte Farid'in ve başkalarının yazılarına gerekli yanıtları vermişizdir ve bu yanıtlar bizzat Farid'in yönetmeni olduğu dergide yayınlanmıştır.

Epey düşündükten sonra, doğrudan değil de aracıyla şahsınıza yazdım. Aracı baylar Anthoniyus Xori, Seryani ve Kredi idi. Bu yazıda size bir suçlu olmaksızın Farid Nazha'yı boykot çağrınıza uymanın olanaksızlığını belirttim. Bu İncil'in şu hükmü gereğidir: "Eğer kardeşin sana karşı günah işlerse...." (Matta: 18:5) Sonra şahsınızı, toplumumuzun bu gibi işlere değil birliğe ve yakınlaşmaya ihtiyacı olduğu konusunda uyardım. Ve dedim ki: Siz rahipliğiniz döneminde, patrikler II. Cabdalla (Abdullah) ve III. Alyas (Ilyas) zamanlarında reformlar konusunda 34 madde belirleyip emirname yaptınız. Onlardan sonra patriklik kürsüsüne geçince bu maddeleri döşegin altına itiniz. Ve başkalarına emir buyurduğunuz şeylere uymak istemedin. Boykotla ilgili bu mektuba yanıtı değer vermediniz. Fakat beni babacan bildiğim sevginden bir kez olsun

uzaklaşınmadın. Qamesio'nun önde gelen şahsiyetlerinden biri olan Sayın Dawud Haddad sizi ziyaret ettiğinde ona demiştiniz ki: "*Gidin, Hanna Cabdalke (Hanna Abdelke) 'yi kendinize Patrik yapınız!*"

Ulusal reform konusunda vad edilen mektuplarınızda yazdıklarınız işte bunlar. Bu uygulama bana reva gördüğünüz bir haksızlıktır. Çünkü ben sizin biricik anayasanız olan İsa Mesih'in öğretilerine uyarak hakka yardım ettim. Siz gerçekleri Farid Nazha bahanesiyle saptırmak için görevlerinizin zıddına olarak taraf tutunuz. Bu, dinadamlığı kisvesiyle bağdaşır mı sayın Patriğim! Ve bu anlayışınızda İsa Efendimizin öğütlerine uygun bir şey var mı? Bize sevgiyi, barışı ve kötülük edenleri, her ortamda affetmeyi emreden İsa Mesih'imizin sözlerinden daha fazla emirlerinize uymamızın zorunlu olduğunu mu düşünüyorsun? Sayın Patriğim, Farid Nazha ve dergisini boykot etmeniz başarımızı arttıracakını ve bize uygarlık alanında bir kazanım sağlayacağını mı sanıyorsun? Hatta aziz şahsınıza açıklık ve samimiyetle sesleniyorum: *Bizim Farid Nazha'nın dergisi gibi, bilmediğimiz gerçekleri açığa çıkaran ve bize dünyadaki Süryani çevrelerinde meydana gelen olayları bildiren bir gazetemiz var mı?*

Bizim bağımsız gazetelere, tirajı daha çok, Süryani halkımızın haberlerini ve uygarlık hareketini yayma ve her alandaki geriliminin ve ilerlemişliğinin nedenlerini ortaya koyma konusunda içeriği zengin gazetelere büyük ihtiyacımız var. Bunun sayesinde birbirimizin durumunu öğrenebilecek ve halkımız evlatlarının uğradığı felaketleri görebileceğiz. Ve bununla da, saygıdeğer patriğim, hayattaki kıymetimizi bizde dünyada görecektir. Biz senin dudaklarının arasından hayat sözcüğünün çıkmasını bekliyor iken, sen ne yüksek ahlakla ne de uygarlık ruhuyla bağdaşan hareketlerle bizi hayretler içinde bırakıyorsun. Senin, içimizde en büyük öğretmen ve rehber olarak bulunduğunu görmeyi ne kadar arzu ederdik. Ve söylediklerimizi sesinizden dinlemek isterdik. Çünkü öğüt terbiyeden istenir, oğuldan değil. Eğer söylediklerimizde biraz serzeniş varsa bu, Anılarım'ı yazdığım 17 yıllık birikimin sonucudur. Ki halkın sabrı tükendikten sonra bu anıları okuyoruz.

Halkın çocuklarına bak, tıpkı çobanı olmayan sürü gibidirler. Çoban olan sizden başka kim sorumludur? Halkın sizin üzerinizde hakları var, özgürlükçülerin deyişiyle halk haklarına kavuşmak istiyor. Her şeyin açıkça bilinmesi ve reformun sağlam temeller üzerinde gelişmesi için bu yapıtta İncil'in ayetlerinden yardım istedim. Şahsınızın bizi bu ayetlerle gıdalandırmanız gereği çok açıktır. Fakat bu hükmetmedeki inatlaşma ne güne duruyor. Bu halk gidip de şikayetini kime bildirecek, kime başvuracak?

II

Süryani dinadamlarının babası, Süryanilerin bakışının kiblesi ve onun biricik bilgini! Şunları söylememe izin verin: Ne ellerin öpülmesi çıkarlarımızı temin eder ve ne de dua ve bereket isteği derdimize deva olur. Ancak biricik çobanımızın idare görevini yerine getirmesi yürekleri tatmin eder ve ölü emelleri diriltir. İzlemeniz gereken başkası değil, bu yoldur. Ne Farid Nazha'nın dergisi size fayda verir ne de Hanna Cabdalke'nin övgüleri. İşte ilk defa sizinle, reformlara ulaşabilmemiz için zorunlu olan hususları açıklayan bir yapıtta açıkça tartışıyorum. Açıklık, sayın Patriğim ve de her düşünen insanın bileceği üzere, reformlar demokrasi kapısının anahtarıdır. O gerçeği açığa çıkarmaktadır. Bunun içindir ki o bizi istenilen hedefe götürecek en yararlı araçtır. Açıklık uygarlığın süsü ve sağlam temelidir. Çünkü o yaltaklanmaktan ve aldatmaktan uzak olup, gösteriş ve diğer ahlaki bozukluklardan arındırılmış sağlam yürekte çıkmaktadır. O fedakarlık ilkesi üzerine kurulmuştur. Evet ...

Bu fazla ve çok açıklık bana pahalıya mal oldu. Sadece zaman ve para yönünden değil; beni yüksek toplumsal bir konumdan da etti. Bundan dolayı şahsınıza hitap ederken yalın gerçeği açıkça dile getirdim ki sonuç inşallah iyi olsun.

O karşılıklı anlayışla, görüş ve hedeflerimizi birleştirmekle bizi ciddi çalışmaya götürür ve sonuç da iyi olur. O vakit de iyi işlerimizle kıvanç duyduğumuzu ve yaptığımız fedakarlıkların tatlı ve lezzetli meyveler verdiğini görürüz. Halkımızın önderlerinden Camaniyel (Emanuel - İsa Mesih kastediliyor, Nsibin) bize şunu öğretmiştir: "*Size gizliden söylediklerimi yüksek yerlerde de seslendirin*". (Matta, 10)

III

Sayın Patriğim, sen kendin için rahip oldun. Fakat piskoposluk bölgen için başpiskopos oldun. Patrikliğin ise bütün Süryani halkı içindir. Bu halk seninle ne kadar da çok övünüyor. Çünkü seni 20. yüzyıldaki en büyük bilim,

din ve edebiyat adamlarından biri sayıyorlar. Bazısı şunu söylemiştir: "Bu Süryani halkının en parlak ve en olgun çağında onun gerdanında bir incidir". Biz bundan da ileri giderek şöyle demiştik: "Bu bize cehalet tufanının sona erdiğini ve şanlı halkımız için parlak reform şafağının söktüğünü müjdeleyen Nuh'un güvercinidir". Biz hepimiz yüksek kişiliğinizin çocuklarınızın size duydukları bu güven karşısındaki sorumluluğunuzun büyüklüğünü takdir edeceğinizi tahmin ediyorduk. Çünkü sen bu halk için Patrik oldun, seni patriklik kürsüsüne yükselten ve kendisine efendi yapan bu halktır.

Hiçbirimiz sizin daha önce söylediğiniz ve araştırma sözü verdiğiniz şeyler hakkındaki isteklerinize kendisini muhtaç zannetmiyor. Eğer bugün bizi istekler konusunda biraz katı gördüysen, bunun sizin kupkuru geçen 17 yıllık döneminizin bir yansıması olduğunu unutma. Evet bizi bu sert üslupla uyarıda bulunmaya iten şey bunun ta kendisidir. Halkın bütün hakları sizin boynunuzdadır sayın Patriğim. Kendinizi birazcık sorgulasaydınız isteklerimizde şiddet olmadığını görürdünüz.

Senden özgür insanları kendine yaklaştırmayı ve iş yapacak adamlarla çalışma konusunda anlaşmanı istiyoruz. Onları kovmayı ve boykot edilmelerini teşvik etmeni ve halkının çocukları arasında kin tohumları ekmeni istemiyoruz.

Çağların hastası bilgili, hastalığı ve çaresini bilen doktorun gelişiyle refaha kavuşmuştur. Bu hasta doktordan şifa bulmak üzere, yüceltici sözler söyleyerek ona koşmuştur. Bu doktorun hastayı tokatlayarak hastalığını daha da arttırması doğru mudur? İşte Süryani halkı seni Havari Feçrus'un makamına dini lider olarak oturttuğu gün sana böyle bakıyordu. Seninle kendisinin durumunu iyileştireceğin gururu duyuyordu. Ancak sen ondan yüz çevirdin ve ümitlerini boşa çıkardın!...

Sen Başpiskopos iken bakışlar, halk 'bugünün Başpiskoposu Afrem Barşawmo yarının Patriği'dir', diye kabul etmiş olarak, şahsınıza döndüktü. Nitekim böyle oldu. Patrik olduğunda ise Süryani halkı senin sancığın altında toplanmağa ve uygarlık yarışında senin gölgende yürümeğe hazırlandı. Herkes kulaklarını açarak emirlerinizi dinlemeğe ve gösterdiğin yolda ileri atılmağa hazır olarak çalışmak azmindeydi, peki ne oldu?

Senin, dini yönetim için Humus'u başkent edinmen, manevi otoritene bağlı olan insanların çoğunun oturmakta olduğu diğer kent ve kasabaları bilmemen mi gerekirdi? Afrem Barşawmo'nun elini öpme şerefini bulan veya Patriğinin gülümsemesine tanık olan bir Süryani kendisini Allah'ın mesut kullarından sayacaktır. En büyük önderlerinin ziyaretine ve onun vaaz ve öğütlerine şiddetle ihtiyaç duyan çeşitli kent ve köylerdeki çok sayıdaki Süryani'nin durumu ne olacaktır?

Sen büyük bir din bilginisin ve bunu biz övünçle ve hayranlıkla söylüyoruz. Fakat, bu biliminizin, halkımızın varlığının korunmasının ve de liderliğinizin onurunun korunmasının önünde engel olan ve sizi toplumun işleri konusunda onun üyeleriyle konuşmaktan alıkoyan bir gurura dönüşmesi yakışık olmaz. Bu garip uygulamanın, Allah göstermesin, liderliği sarsmaya ve onun direklerini yıkmaya götürebileceğini sanmıyor musun?

Böyle oldu. Gözlerimiz Humus'a doğru baktı. Bekledik, bekledik... Beklememiz o kadar uzun sürdü ki umutlar dağıldı. Çoğu kişinin gücü kalmadı ve sizinle böyle açık konuşmaktan kaçacak bir yer bulamadık. Ve aziz şahsınıza sevgi ve samimiyetle şunu soruyoruz: Geçen 17 yıllık süre içinde gerçekleştirdiğiniz işler nelerdir? Fazla bekleyecek ömrümüz kalmadı ve bu yaşlılığımı size yönelik sorumluluklarımın büyüklüğünü yüklenmiş olarak geçirmekten korkuyorum. Acaba çalışmak konusunda anlaşmaya ve ayağa kalkmaya bir yol var mıdır?

İş dediğimizde, bunun sözler ve vaadler değil, somut bir iş olması gerekir. Şanı yüce İsa Efendimiz her şeye gücü yettiği halde, bize mücadeleyi ve fedakarlığı öğretmek için dünyamıza geldi. Ve belirgin bir iş/çalışma öğrendi. O vaazla ve öğretmekle yetinmedi ve tek bir kente yapışıp kalmadı. Çok yer değiştirdi ve halkı uğruna canını verene kadar çalıştı.

Biz bu yapıtta daha önce Başpiskopos Quryaqos Tannurji'yi, ki o doğal olarak sizin ilginizin meyvesidir, övmüştük. Ancak biz onun boyunu posunu övmedik, ne bilimini ne de dehasını övdük. Tersine onun akıllığını ve halkına olan sevgisini, bağlılığını ve onun için harcadığı çabaları övdük. Yönetilene yöneticinin üstüne çıkarmadan memnun olur musun efendim? Asla, ben bunu istemiyorum. Fakat ne diyeyim? Yapılan işler konuşuyor ben değil. O, bilimadamı değilse de eylem adamıdır. Biz bilgelere aşıkız ve onlarla övünüyoruz. Fakat bizim eylem adamına da ihtiyacımız var. Alanımız kuru kalmıştır. Bildiğimiz bir üstün yanı yoksa bilimin bize ne yararı olur. Süryani halkının, yorulmaksızın çalışan bu gayretli adamın çalışmalarına son derece ihtiyacı var. Denilmiştir ki: "İnsanın değeri olgunluğa ermesiyle hatta olgunluğa doğru yönelişindeki kararlı isteğiyle azalmaz."

Süryanice Dili ve Diriltilmesinin Gereği

Biliyorsun ki biz Süryanileri; eski Doğu ulusları arasında belirgin kılan şey, bizim bu adla (Süryanilikle) ünlü oluşumuz ve ataların kutsal mirası ve en eski ve en büyük insanlık uygarlığının en eski tarihi değerlerin koruyucusu olan bu şanlı Süryani diline sahip oluşumuzdur. Başka ulusların bilimadamlarının uygarlığımızı iktibas etmede ve onun hazinelerini çıkarmada yarışmakta ve gelişmesine tanık olmakta iken onun sahipleri olan bizlerin bunu yapması daha doğru olmaz mıydı? *Siz çeşitli münasebetlerle bütün Süryanilerin Süryanice'den başka bir dille ibadet etmemesi gerektiğini söylemediniz mi?* Bunlar söylediklerinizin belki de en ılımlısıydı. Peki bu sözün pratiğe yansımaları nerede?

Bugün Süryani ulusunda kutsal bir silkiniş vardır ve Süryanice'nin bu hareketten küçümsenemeyecek bir payı vardır. Fakat istenilen yeterli oranda değildir. Bu projenin gerçekleştirilmesi için sizin işe önyak olmanızı gerektiriyor. Bu da sizin emrinizi bekleyen bu sevgili ve onurlu halkla kaynaşmanızla olur. Şöyle bir söz vardır: *"Kralların sözü, sözlerin kralıdır"*. Senin gibi sevilen bir Patriğin sözlerinin, halkın gibi onurlu bir halka nasıl etki edeceğini bilirsin. Öyle değil mi efendim?

Sayın Patriğim! Bizim biraz ahlaka ihtiyacımız var. Sizin bizimle, yani halkınla ilişkilerinde ahlaka dair bir şey göstermediğiniz açıklamak bana ağır geliyor. Roosevelt demiştir ki: *"Yönetim işi güce ve ustalığa değil belki ahlaka ve dürüstlüğe gereksinim duyar"*. Sizden biraz düşünmenizi ve zamanı geçmeden önce anlamak için bir an durmanızı istiyorum, çünkü kıyametin ne zaman olacağını bilmiyoruz. Ve o gün yaptıklarımızla öbür dünyaya gideceğiz ve çocuklarımıza bıraktığımız şeylerden sorguya çekileceğiz. Yüksek kişiliğiniz sonsuz hayatın elçilerinden birisiniz. Bu elçilik de tek bir yolda eziyet görmektedir, o da ulusa güven ve sadakatle hizmet etme yoludur. Hidayetinin elçisi olduğun halkımızın senden beklediği belirli hizmetler vardır. Senin elçilik görevine hemen başlamandan başka bir seçenek yoktur; bu göreve başladığın zaman hepimizi tarlada çalışan işçiler olacağını görürsün.

Feragat etmek sana zor geliyor, fakat anımsarsın; İsa Mesih, insanoglunun cehaleti arttığı vakit, gökten inerek, insanlığı kurtarmak için canını feda etmiştir. Halkının iradesinin ürünü Patrikliğini yaptığın halkının ki bu görevin de onların iradesinin ürünüdür. Çocuklarına doğru gitmeyi düşünmüyor musun?

Bu tartışmamı bir mücadele olarak görmeni istemiyorum; benim yaptığım iş sevgidir ve onuru korumaktan ibarettir. Bu halkı sana körükörüne söz dinlemekten hatta şahsına bağlanmaktan ve erdemlerini kabul etmekten ahkoymanı istiyorum. Bir kuyudan su içen herkesin o kuyuya bir taş atmasını istemiyorum. Bu halk çalışmalarının meyvesini tadsın, onun tatlılığını yesin ve övsün. Eğer hatalarımızı kabul etmez, yanlışlarımızı düzeltmez ve ihmalin neden olduğu eksiklikleri gidermezsek, hiç kuşku yok ki tökezlemeye ve yüzüstü sürünmeye devam edeceğiz.

Bencilik, kendini beğenmişlik ve kibirlilik; Allah bunları sizden uzak tutsun. Kutsal Kilisemizin konumunda yeri yoktur ve Betlehemli çocuğun (İsa-Mesih) kabul etmediği şeylerdir. Şanı yüce İsa, bize kibiri öğretmek ve soydaşlarımıza katı davranmak üzere mi doğdu? Ben bu soruyu kime sorayım...

V

Bugün Süryani ulusunun ufkunda geçen çağlardaki alışılmış ruhun dışında bir ruh göze çarpıyor. Görüntüdeki eğilimleri arasında küçük anlaşmazlıklar görünse de, tamamı tartışmasız olarak saf Süryani ruhudur ve bu, hedefleri birleştiren bir ruhtur. Buna çeşitli yerlerdeki imar faaliyetleri ve kültür binaları tanıklık ediyor. Sayın Patriğimin görüşü nedir? Sen çalışan insanların, bu tür bir hedef üzerinde birleşen onurlu bir halkın saflarını dağıtmakla Allah'ı memnun ettiğini söyleyebilir misin?

Efendim, şundan emin olun ki bizde sadakatle ve gayretle çalışacak adamlar vardır. Şahsınız, onların en kutsal babası olan sizler onlara ihtiyacımız olduğu zaman bir güzel sözünüz yeter. Bu dünyada her şeyin bir sınırı var sayın Patriğim. Biz Meryem Ana Kilisesi (Um Az Zënnar)'ndeki makamınızı kaplayan hareketsizliğin boyutunu öğrenmek istiyoruz ve ecel gelmeden önce hareketliliği sağlamak için geçerli ilaca kavuşmak istiyoruz.

Yüksek kişiliğiniz bazen şöyle diyorsunuz: “Niye çalışmıyorsunuz? Siz çalışmaya başladınız da biri size karşı mı çıktı?” Ben bu sözden sizi tenzih (kusur veya kötülükten temiz) ederim! Fakat uygulamalarımıza bakarak bunu söylediğini varsayalım. Benim yanıtım şudur: Şu halde alanı gözetmekle ilişkiniz nedir? Büyük kasa bana mı yoksa sana mı emanet edildi ey iyi idareci? Sonra sayın Patriğim, kendisinin bir sözünün halkın yüreğinde büyük bir etkisi olduğunu bilmiyor mu? Hanna bazen bir söz söyler, Alyas (İlyas) bana itiraz eder. Üçüncü ve dördüncü şahırlar bu ikisine de muhalefet eder. Sonunda fikirler çatışır ve karışıklık meydana gelir. Fakat idareden anlayan en büyük başkan gelir. Bir söz söyler ve herkes onun görüşüne uyar. Sizin biliminize, otoritenize ve barışı sağlayan sözünüze güvendiğimizden korumanıza apaçık ihtiyacımız olduğunu görüyoruz. Ve bu korumanız projelerimizi kapsadığından bunların kesin bir başarıya ulaşacağına inanıyoruz. Bu şiddetli sorgulamanın, sana olan aşırı sevgimden ve otoritene olan güvenimden başka bir şeyden ileri geldiğini mi sanıyorsun?

Örneğin bizde kıza olmayıp da erkek çocuğu olan birisi kız okullarına gerek olmadığını söylüyor. Diğerleri ise erkek çocuğu olmadığından tümüyle okula ihtiyaç duymaz. Bazısı da diyor ki Süryanice öğretimine ne gerek var, ‘Fransızca veya İngilizceyi öğrenmek bizim için daha iyidir’. Bunlar benim gibi adamlara karşı çıkıyor. Sonra da kıyamet kopuyor. Uzun tartışmalardan ve büyük mücadelelerden çoğunlukla kötü sonuçlara götüren kin ve düşmanlık duygularıyla çıkıyor. Fakat gelip de kıza olmayan adama, kızların eğitiminin, oğlunun evlilik hayatında yararlı olacağını, ev idaresinde, eşini memnun etmede ve çocuk terbiyesinde faydalı olacağını kavratsaydın. Sonra çocuk terbiyesi güzel bir terbiyedir. Diğerine de toplumun durumunu ileri götürme konusunda kendisine kutsal bir görev düştüğünü ve bir görevinin de okulu güçlendirmeye katkıda bulunmak olduğunu söyledim. Çünkü okulun Kilisenin direği ve inancımızın koruyucusu olduğunu ve okulların elden gitmesinin cehaletin yayılmasıyla ayrıllıklara yol açacağını sonra da kötülüklerin her tarafı kaplayacağını, ahlakın darbe yiyeceğini erdemlin gölgesinin azalacağını ve dinin yüceliğinin ortadan kalkacağını söyledim. Diğerlerine de atalarımızın dili olan Süryani dilinin yaşatılmasının anlamını anlattım. Süryani dilinin yaşatılması, Süryani Birliği dergisini ölümsüzleştirmek, inançları ve kutsal gelenekleri korumak demektir. Eger siz bu halka kendisine düşeni söyleyiniz, o uyum ve kıvançla emirlerinizi yerine getirecektir. Çünkü bunu söyleyecek kişi, Süryani ulusunun en büyük bilgini, efendimiz Büyük Patrik Mor İğnaşiyos I. Afrem’dir. Bunu uyanık ve cahil, küçük-büyük ve kadın-erkek de söylüyor.

Hazırlık (veya meslek) okulları ve enstitüler var. Bölge insanının hayat kervanına katılabilmesi için halkımızın yüksek bilimleri tahsil etmeye ihtiyacı var. Biz Süryaniler, herkesin bildiği gibi, bölgenin asıl yerlisiyiz. Oysa hükümet dairelerinde yüksek görevlerde çalışan adamlarımızın sayısı çok azdır. Bu noksanlık halkımızın seviyesini düşürüyor. Bundan başka haysiyet ve şeref sahibi bir halkın toplumsal ve insani haklarını savunarak belli başlı temsilcilerden yoksundur. Adamlarımızı, ki bazı yerlerde çoğunluğu oluşturuyorlar. Böyle kimsenin onlara saygı göstermediği bir halde görmemiz şahsınızın hoşuna gidiyor mu? Çünkü insanların bir adama saygısı o adamın kültürel potansiyeli oranında olur. Bizim adamlarımızın kültür seviyesi nedir? Sen daha iyi biliyorsun!... Bu durum seni memnun edebiliyor mu? Sanmıyorum! Peki bu durumu iyileştirmek için ne yaptın? Hiç bir şey!... Neden? Allah bilir!...

İsa Efendimiz buyurmuştur ki: “Sezar’ın hakkını Sezar’a, Allah’ın hakkını Allaha veriniz”. Bu şu demektir: Dini görevlerimizi yapalım ve dünyevi ihtiyaçlarımızı da ihmal etmemeliyiz. Bizim de diğer halklar gibi, uygarlık alanında iyi bir yere ulaşabilmemiz için, maddi güce ihtiyacımız var. Siyaset, teknik, hukuk, ekonomi, sanayi vb alanlarda çalışacak adamlara ihtiyacımız var.

1946 yılına ait Suriye Rehberi’ne göre Suriye’deki Ermenilerin, dil ve ırk yönünden Suriyelilerden uzak olmalarına rağmen, 100 doktoru var. Süryaniler ise birkaç tanedir. Hükümet dairelerinde ve diğer merkezlerde de durum bunun gibidir. Bu ne anlama gelir?

Biz büyük patriğimizin çok bilgili, erdemli, vizyon ve nüfuz sahibi olmasıyla, onun erdemli Başpiskopos Yuhanun Dolabani, çalışkan insan Başpiskopos Quryaqos Tannurji gibi bilimadamları, çok sayıda aydın ve büyük yazarlardan oluşan yardımcıları olmasıyla övünüyoruz. Fakat bu övünmemiz bir hareket ve sonuç getirmiyor. Bu ümit zamanın hızla geçtiği ve bu elverişli fırsatın da sonuç alınmadan elden çıkacağı sinyalini veriyor. Biz ‘başkomutan’dan çalışmaya olanak varken, reform işine başlaması için ısrarcı oluyoruz.

Patrik efendimiz şayet bu tartışmada bir sertlik görürse beni mazur görsün ve bilsin ki ben bunu onun adına olan saygımdan bunu yapıyorum. Ben bugün ondan büyük/onurlu bir iş istiyorum. Yarın için de iyi bir şekilde anılmasını isterim. Onun şahsına duyduğum sevgi ve bağlılıktan kuşkusu mu var? Asla! Bundan dolayı diyorum ki: Sizin, kilisenin 2000 yıl kadar sürdürdüğü dini görevleri ve oruçları, çağın koşullarına ve uygar gelişmelere uyarak, hafiflettiğinizi görüyoruz. Sizin yerinize geçecek olan kişi de eğer size uyarsa, onun da çağın anlayışına aykırı görüp, geriye kalan dini emirler yürürlükten kaldırılmayacağı ve böylelikle dini emirlerin uygarlıkla aynı seviyeye gelmeyeceği ne malum. Bunu yaparken de kimselerin halkımız için geri ve gelişmeye kapalıdır demesinin önüne geçmesi hedeflenmiş olacak. Fakat sen çağın toplumlarına oranla sahip olduğu bilimlere oranla bizim geriliğimiz hakkında insanların söylediklerini nasıl kavramıyorsun? Bizim dünyayla uygarca eşit olmamız ve dince de kutsal kurallarımızı korumamız gerekir. Sayın Patriğim, dinimizde ve onun inançlarında kolaya kaçma

ve geri adım atma var mı? Dini inançları ve kilisenin kurallarını hafife almanın örneği ve Hıristiyanlığın kutsal geleneklerinin yıkılmasının güçlü bir etkeni haline geldiğini görmüyor musun? Şahsınıza dini görevlere sıkı sıkıya bağlı kalmanızı ve onları eksiksiz yerine getirmenizi tavsiye ederim.

Ortak uygar çalışmalarını yürüten toplumlara komşu oluşumuz gözardı edemeyeceğimiz konulardandır. Çünkü biz uygarlar olarak yaratıldık ve birlikte uygar olarak yaşıyoruz. Onlardan din bakımından ayrılmamıza gelince, bu bizim başlıca özelliklerimizden olan ve 2000 yıl kadar, atalar döneminde kurduğumuz bir şeydir. Ve bu özelliklerimizi, zayıflatmanız ve 20. yüzyılın öldürücü ahlaksızlıklarına teslim olan ve onun temellerini ve kötü, aşırı geleneklerini kabul etmeye atılan 20. yüzyılın batılılaşmış kişilerinin karakaşına kurban etmeniz hoş olmaz. Çağın insanlarına uyarak o çağın pozitif bilimlerini iktibas etmemiz, dinimizin farzlarını tam olarak yerine getirme ve geleneklerimizi koruma kararlılığında olduğumuz sürece, bizim dini-kültürel varlığımızı güçlendirecektir. Dinimizde göstereceğimiz bu gevşeklik ise soyumuzun kesin olarak yokoluşunu getirecek ve Süryani kimliğimizi tarihte bırakacaktır.

Siz tarihinizde havari Fawlus (Favlus, Pavlos) 'ın Hıristiyanlığı yaymak için 54 gezi yaptığını yazdınız. Aynı biçimde büyük azizlerimizin çabalarını da anlattınız. Peki onların halefi olan sizlerin kaç gezisi var? Övdüğün bir işi yapmaktan nasıl olur da kaçınırsın? Acaba senin bu halk karşısında, patriklik sarayının, içinde reform çabalarına hiç işaret edilmeyen emirler çıkarmasının dışında bir sorumluluğu yok mudur? Sen hepimizin bilimle övündüğümüzü ve nüfuzuna hayran kaldığımızı ve eserlerini çokça övdüğümüzü görüyorsun. Fakat bu eserlerin sahibinin iş yapan adamları takdir ettiğini, ancak kendisinin, söylediklerini hayata geçirmediklerini gördüğümüzde bu övünmelerimizin ne yararı olacak? Ahmed Şevki demiştir ki: "*Kişi sözünü eylemiyle desteklemedikçe sözünde sadık değildir*".

VI

'Yüce Öğretmen' buyurmuştur ki: "*Düşmanını memnun eden kişi ol*" (Matta, 5. Bölüm). Halbuki Farid Nazha 'nın sizin düşmanınız olduğunu da sanmıyorum. Şu da İsa 'nın sözüdür: "*Size kötülük edenlere dua ediniz*". Siz, bize iyilik edenler için, Süryanilik konusunda çalışanlar ve özellikle de Beyrut 'taki Süryani Yetimhanesi 'nin gelirini artırmak üzere para gönderen Amerika 'daki şu kahraman iyilikseverler için kaç kez dua ettiniz? Bu saray ki halkımızın binlerce evladını kapsamış, onları eğitmiş ve öğretmiştir. Onların bu yardımları ve çabaları olmasaydı bu çocuklar, tehlikelere maruz kalmış olarak ortada kimsesiz olarak dolaşacaklardı. Size soruyorum: Bu kadar yıldır bu yetimhaneyi kaç kez ziyaret ettiniz ve onun için ne yaptınız? Burada barınan, buraya sığınan bu yetimler kimlerdir? Bunlar kimlerin yetimleridir sayın Patriğim? Bizim çocuklarımız degiller mi? Senin çocukların degiller mi? Ki cennetin sahibi "*Beni seviyorsan kuzucuklarıma göz kulak ol*" diyerek sana doğru göndermiştir. Yoksa senin için Allah 'ı seviyor, ancak, Süryani halkının çocuklarını, ömürlerini Patriklerine uyumla ve onlara hizmet etmekle geçiren temiz, iyiliksever ataların çocuklarını sevmiyor mu densin? O atalar ki bugün, ölümsüzler dünyasından bakıp Patriklerinin, bu küçük çocukları şefkatinden mahrum ettiğini ve onlara yetim olmadıklarını, tersine kendisinin yardım ve ilgisiyle saygın Süryani toplumunun yarın ki adamları olacaklarını hissettirmediklerini görüyorlar. Asla! Asla! "*Eğer insanları bağışlamazsanız, babanız da sizin küçük günahlarınızı bağışlamaz*" diyen (Matta 6:15) öğretmenin ilkeleri nerede? Sen bizi manevi açıdan iyileştirecek ve güvenilir Hıristiyanlık yolunda dünya hayatındaki aşamaları geçmeye cesaretlendirecek bir manevi doktorumuz olman için idareimizi manevi açıdan üstlendin. Yoksa acılarımızı arttırmanın ve bizi hastalıklarımızla başbaşa bırakman için bize idareci olmadın. Bu dinin görevleri ihmal ederek, onları bir kenara atarak nasıl rahat uyuyabildiğini bilmiyorum. Öğretmenimiz buyurmuştur ki: "*Gidiniz, öğreniniz, süslü koltuklarda oturun ve halkı ve onun istek ve ihtiyaçlarını bir kenara atın*" dememiştir. Allah'ını seversen, sayın Patriğim bu çağdaş süslemeleri ve boş tantanaları bırakalım. Bunlar asla tanrı adamı olmanın gereklerinden değildir. Ve saygın, namuslu, olgun ve uysal bir dünya adamlığının da gereklerinden değildir.

Hıristiyan işçinin rahatı Allah 'ın şu sözündedir: "*Bana uyum ediniz, benden öğreniniz, çünkü ben güvenilir ve mütevaziyim, bundan sonra kendinizi rahat hissedersiniz*" (Matta 11: 29). Bu rahat, gönül rahatlığıdır. Humus kentinde yumuşak döşekler üzerindeki rahatlık değildir. Eger çoban, bir kuzusunun kaybolduğunu öğrenirse, sürüyü bırakıp o kayıp kuzuyu aramaya çıkar. Yoksa sizin toplumunuzun üyeleri olan Adana muhacirlerine yaptığınız gibi, gölgesine sığınmak için kendisine koşan kuzularını yanından kovmaz. Sayın Patriğim, bana söyle misin, şiddetli kış gününde yanlarında çocuklar yaşlı ve kadınlar olduğu halde, zulümlerden kaçarak sana sığınan, düşmanın saldırıları karşısında senin şefkatini arayan evlatlarını huzurundan kovduktan sonra gözlerini nasıl uyku tuttu? Sonra hangi barınaktan onları kovdun ve yüzlerine kapıyı kapattın? Allahın evinden, öyle değil mi? Ve

burası, onların rablarına ibadet etmek için alınlarının teriyle yaptığı kendi evleriydi. 'Dinsizler', Allah'ın vekilinin, Allah'ın halkına karşı işlediği bu suçları duyarlarsa, bizim hakkımızda ne diyecekler? Sen daha iyi bilirsin!...

VII

Bu yanlışlıklar yönetimde kendi başına hareket etmeden kaynaklanıyor. Bu ahlaki yoksunluk ve idari yetersizlik bu sıkıntıların ve ağır şikayetlerin iki nedenidir. Bu istibdad çoğu insanın ulusal alanda çalışmaktan uzak durmasına yol açmıştır. Buna bir de herkesi bu istibdaddan kaynaklanan kötü durumdan haberdar eden Farid Nazha'nın yayınları nedeniyle artan dağılımı ve karışıklıklarında ekle. Şimdi, yüksek dini liderliğin mutlakiyetçi/ bireysel idaresinin devam ettiği bir durumda, sadece Farid değil, biz de çevremizde çok sayıda Farid'in ortaya çıkmasından korkar hale geldik. Sorunun devamı, işi daha da zora sokacak ve sonunu Allah'ın bileceği bir isyanın patlak vermesine yol açacaktır. Biz bunu Farid Nazha'nın yazdıklarının bıraktığı etkilere, öğrencilerinin artmasına ve onun, Süryani gençliğini tatmin etmeyen mevcut durumu eleştirmesindeki ilkelerini savunmasına bakarak söylüyoruz. Bu sağır siyasete halkın bütün fertlerinin öfkelenmesini de ekliyelim.

Efendim, sana bu suskunluğunun, halkın sesine kulak vermeyişin ve onun için çalışmaya ilgisiz kalışının çoğu kişinin öğrenciliğinden çıkarak "Süryani Birliği" ekolüne katılmasına yol açtığını söylersem bunu yadırgamayın ve hayret etmeyin. Bunu, şahsınızı tenzih ederim, sizin Farid'e olan kin ve öfke duygularınızı harekete geçirmek için değil, tersine öfkenizi hafifletmeniz ve kapılarınızı halka kapatma konusundaki metodunuzdan vazgeçmeye çalışmanız ve halkın bütün aktif unsurlarıyla anlaşmaya çalışmanız için söylüyorum. Etrafında çok sayıda yetenekli insanlar var. Ve bunlar babalarından, yani sizden, görevi yüksek kişiliğinizi memnun etmek konusunda ileri atılmaları için bir işaretinizi bekliyorlar.

Aydınlarımızı dedikodusunu ve büyük şahsiyetlerinizi çekiştirmeyi meslek edinen bazı kötü maksatlı kişilere, ki bunlar 'en büyük önder'in yakınında olabilmek için sizi memnun etmeye çalışıyorlar. Kulak vermeniz beni çok üzüyor. Ben isterdim ki sayın patriğim bu günah batmış güruhun fesatçılığını anlatsın ve onları dinlemekten vazgeçsin. Bu halkımızı çekiştirmekten başka bir şey midir? Sizin ilerleme, reform ve Süryanice'yi yaşatma konularındaki ilkeleriniz Farid Nazha'nın ilkelerinin aynısı değil midir? Bu karışıklık, anlaşmazlık ve mücadeleler ne uğruna yapılıyor? Bu işler övünülecek sonuçlar getiriyor mu?

Keşke konuya eğilseydiniz de, Farid Nazha'nın Allah göstermesin, dine yüklendiğine veya dinden çıktığına dair şeyleri gördüğünüzde, ondan kuşku duymadığınızı göstermek üzere yayınlanması için yazılar yazardınız ve sonra da ona uysal ve uyumlu olmasını söylediniz. Ben şunu vurgulamak isterim ki o size yürekten bağlıdır. Fakat, bazı alçaklar size asılsız şeyler aktarıp fitne çıkarmaya çalışıyorlar. İşin üzücü tarafı, bunun zararını birey değil halk çekiyor.

Sizin bilim, kültür ve irfan gibi büyük yeteneklere sahip olduğunuzu kabul ediyoruz. Fakat merhume Susan Cabdennur (Abdinnur)'un Melek Cebraail tarafından size müjdelendiğini kabul edemeyiz. Asla! Asla! Bir arabozucu veya ahlaksız bir fesatçı, her defasında size gelip bir şeyler söylüyor ve sizi galeyana getiriyor. Yeter efendim, bu daha ne kadar böyle sürecek? Sizin gibilerin bu safsatalardan ve her türlü güzel şeyleri yitirmiş bozguncuların yaldızlı sözlerinden yüz çevirmeleri daha doğru olur. Senin ilk görevin halkın durumunu takip etmek, onun sorunlarına hemen çare bulmak, onunla her gün iletişim kurmak, ihtiyaçlarını karşılamak ve konumunu yüceltmektir. Sana şimdi söylüyorum: Biz vaatler değil icraat istiyoruz. Geçmişte kalan günler bize vaatlerin gözlere kül saçmaktan başka bir şey olmadığını öğretmiştir. Biz reform çalışmalarının olanaklı olan en kısa sürede gerçekleştirilmesini istiyoruz. Örgütlü ulusal meclisler, yüksek okullar, kültür ve sanat enstitüleri ve bize kalkınma ve yeniliği taahhüt edecek kurumlar istiyoruz.

VIII

Bir defasında bir Süryani dostuma dedim ki: "Kardeşim diğer gruplar, bazen doğru yoldan sapsalar da, dinadamlarını nasıl öveceklerini bilirler. Biz ise ne kadar iyi olsalar da onları eleştirmekten başka bir şey bilmiyoruz." Bana şöyle karşılık verdi: "Kardeşim, eğer dinadamlarımız iyi iseler bu kendilerinedir. Bizi ise evlatlarımızın geleceği

ilgilendiriyor. Onların nesini öveceğiz? Cezire deki 4000 kız-erkek öğrenci için, 1957 den beri, sen kendini bu meslek okulunun gerekliliğini savunuyorsun; dinadamlarının babası sayılan sayın patriğimiz ise bunu bir kez bile anımsamamıştır. Haseke okulunun müdürü bir ziyareti sırasında patriğe ona "efendimiz bizim özellikle Cezire'de bir meslek okulunu kurmak istiyoruz" demiş. Patrik ise: "Hayır, hayır evladım siz bana güç getiremezsiniz" diye karşılık vermişti. Sayın Hanna söyler misin bana bu sözlerin anlamı nedir? Şu demektir: Yardımları bana veriniz, çocuklarınızın eğitimi ise hiç önemli değil. Şimdi Patrik hazretlerini övmeniz için ne kaldı? Binbir zahmetten sonra onun elini öpebilme şerefini elde etmek için onun yanına gidenlerin yüzüne kapıyı kapatması.....

IX

Bizim biricik hedefimiz geçmişte yıkılanı onarmak ve günümüzde ve gelecekte meydana gelecek zarar karşısında tedbirli olmaktır. Yanlış anlamalar toplumun öğelerini param parça ediyor ve onun varlığını parçalıyor. Sizin yapacağınız iş, yerinde direktiflerinizle sevgi ve nezaket ruhuyla beslemenizdir. Topluluğunuzdan ahlaklı hizmet edenlere ve reform sancacığını yaimaya çalışanlara engel olmayınız. Farid Nazha ve onun safında bulunanların projesi aleyhimize değildir. Tersine bizim yararımızdır. Üstelik bu yazarlar temiz yürekli Süryanilerdir ve projeleri de kesinlikle Süryaniler içindir. Toplumda kin yaratmaktan, hayırlı girişimleri zayıflatmaktan ve bunların yol açtığı kavgalardan başka bir şey getirmeyen bu suçlamaları bırakalım efendim.

Farid Nazha'nın Katolik mezhebini benimsediğine dair söylentileri kaç defa işittik? Ne yazık ki bazı yazarlar bile bunu söylemiştir. Ben bunların bazılarına çok kez söyledim: "Farid Nazha'nın 'Süryani Birliği'ndeki yazılarından anladığının hepsi bu mu? Eger Süryani olmasaydı, dinadamlarımızı eleştirmekten, durumumuza ağıt yakmaktan ve bizi kalkınma ve çalışmaya çağırmaktan ona neydi?" "En son öğrendim ki bu yalan sözler - Patrikhane bulunduğu - Humus'tan çıkıyor. Benimle aldatılmış inatçılar arasındaki söz düellosu uzayınca, ilki Farid Nazha'nın Süryaniliğini göstermek sonra da Suruçlu'nun Katolikliğinin veya Ortodoksluğunun üzerindeki perdeyi çekmek için Mor Yacqub Suruci konuşan bir araç edindim. Farid bu aleyhindeki sözlere yanıtı Süryani Birliği'nin 15. yıla ait sayısının 71-73. sayfalarında sonra bu sayının gerçek Süryaniliği ve apaçık Ortodoksluğu en parlak bir biçimde ortaya çıkmıştır. Yine buradaki yazılarında genel olarak bağlı olduğu Süryani Ortodoksluğa, özellikle de Suruci'nin Ortodoksluğuna karşı gelenlerin yüreklerine büyük bir darbe vurmuş ve gerçekleri saptırmaya kalkışanların önünü kesmiştir. Derginin 14. yılındaki sayısının 257-768. sayfalarına bak, Farid Nazha'nın kim olduğunu görürsün.

Farid Nazha'dan daha aşık Süryani ve daha doğru Ortodoks olarak ortaya çıkmak isteyen, - ister dini ister dünyevi olsun - varsa beri gelsin ve bize üstünlüğünü göstere. Ancak bunu çocuksu safsatalar temelinde değil tersine soylu ilkeler ve onurlu çalışmalar temelinde yapın.

Gelişim halindeki halklar ve ileri topluluklar aydınlarına saygı gösterir ve onları halkın hizmetinde bulunmaya teşvik ederler. Çünkü onlar halkın aynasıdır. Biz ise, ne yazık ki, onları teşvik etmek bir yana çabalarımızı onları kovalamada ve planlarını yoketmede harcıyoruz. Neden?

Örneğin Katolikler aydınlarını cesaretlendirir ve onların önde gelenlerine çocuklarının da miras alabildikleri onursal ünvanları verir. Biz aydınlarımız için bu tür ünvanları istemiyoruz. Onlara baskı uygulamayalım. Onları protesto etmeye çağırmayalım yeter. Patrik hazretleri, sayın Başpiskopos ve saygın dinadamı gazeteci ile temas kurup reformlar görevini yerine getirmek üzere onunla anlaşmaları ve işbirliği yapmaları onlara ne zarar verecektir? Bu onların o gazeteciye bir neden ve gerekçe olmaksızın baskı uygulamasından ve onun protesto edilmesini istemesinden daha güzel ve şerefli değil midir? Bu hareketin cahiller tarafından bile yapılması hoş karşılanmazken, kendilerinden barışı yayma, sevgiyi yaygınlaştırma, alıştırma ve anlaşma dayanaklarını güçlendirmeleri istenilen dinadamları hakkında bunların yayınlanması nasıl doğru olur?

X

Yukarı Cezire'de Süryaniler'den başka beş Hıristiyan grup vardır ve bunların tümünün sayısı Süryanilerin dörtte biri kadar bile değildir. Fakat onların kalkınma projelerinin bizde benzeri yoktur. Onların Qamêşlo ve Derbesiye'de çok başarılı iki liseleri vardır. Bununla birlikte onlar arasında sizin kadar bilgili ve kültürlü bir kimse yoktur. Bu

da bize gösteriyor ki onların dinadamları eylem adamıdır.

Bu projelerinin çoğunun finansmanını hükümet, eğitim bakanlığı karşılıyor. Fakat bakanlık projeyi hayata geçirecek biri yoksa boş yere para vermez. Siz Cezire’de bir yüksek okul kurma konusunda çalışsaydınız halktan ve hükümetten büyük bir yardım gördünüz. Sizin böyle hareketsiz kalışınızın bilmediğimiz bir anlamı mı var? Sizin ilk görevlerinizden biri de temelli bir biçimde bir sermaye oluşturmak ve diğer işlerle ulusal vakıfları sağlam hesaplar ve sistemlerle idare etmeyi üzerine alacak bir Ekonomi Derneği kurmak olmalıdır. Sonra da her kent, kasaba ve köyde topluluğumuzun ihtiyaçlarına ve içişlerine bakacak şubeler açılmalıdır. Meşguliyetinin çokluğuyla birlikte bütün bu işler, bizi, bu durum üzere kalırsak geleceğimizi tehdit edecek olan başarısızlık karşısında, duyduğumuz utanç verici ezilmişliğin getirdiği yükten ağır değildir.

Sen isteklerim konusundaki ısrarımı görüyorsun, peki bu okul okumamış Hanna Cabdalke (Hanna Abdelke) ’nin sizin reformcu çalışmalara başladığınızı görmekten ve sizin kadasetli patrikliğiniz döneminde reform ışıklarının halkımızın ufuklarında yapılarak herkesin büyük önderlerini övdüğünü ve bu iyi işleri sizin sayenizde gerçekleştiğini söylediğini görmekten başka ne amacı olabilir? Bir toplulukta adım geçtiği zaman bana yaptığımız övgüyü unuttuğumu mu sanıyorsun. Hani o topluluk: *“Hanna Cabdalke (Hanna Abdelke), Filistin ve Hindistan sorunlarında reform projeleri vb konularında bizi aciz bıraktı”* demiş. Siz ise *“Kendi şahsı için bir isteği var mı? Bizden bir görev veya onunla ilgili bir sorunda müdahalemizi istedi mi?”* demiştiniz. Bunun üzerine topluluk: *“Görüyoruz ki bu adamı çok seviyorsun”* Sen de onlara şu karşılığı vermiştin: *“Evet, çünkü halkını seviyor ve yazılarında bilinçli bir üslup kullanıyor”*.

Bu babalığımızdan kaynaklanan bir sevgidir, büyük bir şereftir. Ve bu konuda ne zaman bir sözcük yazarsam mahcup oluyorum; özellikle de bugün. Çünkü kendimi yüksek kişiliğimize dil uzatmış ve haddi aşmış olarak görüyorum. Fakat 17 yıldır iyileştirmeyi bekleyen hastanın durumunun geldiği noktayı bildiğiniz için beni bağışlırsınız. Büyük doktor, hastalığın ağırlaştığını gördüğü halde neden harekete geçmiyor? Hastanın iniltülerini daha duymadın mı? Kolları sıvayıp işe başlamanın vakti gelmedi mi? Bugün ameliyatı sen yapmasan, ne zaman ve kim yapacak? Bundan daha uygun bir fırsatımızın ve bundan daha elverişli bir hava olacağını mi sanıyorsun? Oysa harekete geçmenin zamanı gelmiş ve nerdeyse bir iş yapmadan zaman geçiyor ve umutlar tükeniyor. Yüksek kişiliğiniz ne buyuruyorlar?

Sana hitap ederken benim dilimi bozduğumu söylüyorsun. Gerçek şu ki amacın netleşmesi için çarpışmak bazen zorunlu oluyor sayın Patriğim. Doğanın unsurlarında gördüğümüz bu şiddetli sürtüşme bize sürtüşmenin sakıncalar doğurduğunu öğretti. Sürtüşmenin de ötesinde bir noktaya geldik. Koşulların bizi sıkıştırmasıyla bu patlama meydana geldi. Ki sizden bunun alevleri her yeri kaplamadan önce tesirsiz hale getirmenizi istiyorum. Bazı cahillerin *“Yeniden diriliş yok! Sonsuzda hesap yok! Cennet ve cehennem yok!”* biçiminde sözlerini duymam beni cidden üzüyor. Çünkü, diyorlar *“Eğer bunlar gerçek olsaydı, dinadamlarının hayatlarında onların bu korkunç kıyamet gününden korktuklarına işaret edecek bir şeyler gördük.”* Bu bizim cahil dediklerimizin sözleridir. Efendimizin görüşü nedir? Babası tembel ve eğitimsiz ise bu babadan terbiye alan bir çocuktan ne beklenir?

Sen halkının çocuklarının sana darılmalarına, sana gidip gelmelerinden dolayı kızılıyorsun. Güya seni onlarla görüşmekten alıkoyan bir meşguliyetin var. Bu evlatlarına hizmetle ilgili değilse bu meşguliyetin nedir? Yoksa yapıt yazmakla, eski Süryani tarihini anlatmakla ve dünyaya Süryani uygarlığını anlatmakla uğraşıyor ve senin gözetimine bırakılan alanı ihmal ediyorsan; bunun anlamı nedir?

Süryani değerlerinin yayınlama işiyle tabi ki Süryaniler için uğraşıyorsun, fakat bu eserleri yayınlamanın ne değeri var? Süryaniler arasında bu eserlerin değerini bilen onları anlamlı bulan çok az kişi vardır. Sen birkaç yazar ve ileri gelen zatın Patriği olmak, yüzünü bütün Süryani halkından çevirip onun çıkarlarını bir kenara atarak - seni memnun eder mi? Bir gün ki ben bugünün uzak olduğunu sanmıyorum, teslim aldığın ve sahibine ticaret yaparak sermayesini çoğaltmayı ve hesabını karıyla birlikte ödemeyi vadettiğin büyük kasanın hesabından sorumlu tutulacağın aklına gelmiyor mu?

Şayet bu anımsatmaların seni rahatsız ediyorsa bundan benim için anımsatmanın ücreti vardır. Her halükarda sen de bir insansın. Halkı koruma görevinden yüz çevirmene onların seninle görüşmesini engellemene ve halkın mazlum çocuklarını Allah ’ın evine, kendi evlerine, yani halkın evine sığınmalarına izin vermemene gelince bu halkı öfkeliendiren ve Allah ’ı da kızdıran üzüntü verici büyük bir kötülüktür.

XI

Akıllı, ileri görüşlü adam düşmanlarını görüşlerinin doğruluğunu düşüncesinin güzelliğini ve kararlarının yerinde olduğunu kabul etmeye sevkeden kişidir. Arzuladığı yüksek makamlar ve insanların ona saygı ve söz dinlemeyle

bilimadamı olduğunuzdan hakkıyla elde ettiğiniz Patriklik makamının, herkesi size sevgi beslemeye ve yakınlık duymaya yönelten bir araç haline getirmenizi temenni ederdim. Dini liderliğinin gidişinde, maalesef, dayandığın küçük işlerden uzaklaşmanı beklerdim. Kıymetli eserlerinizden gurur duyduğumuz ve sevdiğimiz gibi, aynı biçimde senin güzel yönetiminle ve ulusal alandaki reform çalışmalarınla da sevinmeyi isterdik.

Başpiskopos Tuma Qaşir (Kasir)'ın Humus'ta Sënnados (Kilise Meclisi, Ruhaniler Kurulu) Yasasının 18 maddesini hazırladığı günü unuttun mu? Bu maddeleri Tuma'nın isteği üzere yazmış ve benden üç tüzük hazırlamamı istemişti. Millet Meclisi Tüzüğü, Yerel Meclis Tüzüğü ve Sënnados Tüzüğü. Ancak ben zaman darlığı dolayısıyla özür dileyerek sadece sonuncu tüzüğü hazırladım ve bunu Sënnados'un toplanmasından birkaç gün önce kendisine verdim. O da: *"Bana öyle geldiki sen bunu herkesten daha güzel yaptın"* dedi. Başpiskopos Yuhanun Cabaji (Yuhanna Abaci) bana bu biçimde bildirmişti.

Yine sana *Mor Mattay Kurulu*'nun toplandığı günü unuttun mu? Ki o günde sana reformlara yönelik raporlar göndermiştim. Bundan başka daha kaç kez sana yazdık, seslendik ve yardım istedik. Bu seslerimizin yankısını duyma zamanı gelmedi mi? Bütün bu çabaların boşa gitmesi olanaklı mı? Asla! Ve bu düşüncenin aklıma gelmesini dahi istemiyorum. Ciddi çalışmalar için hala geniş vakte sahibiz. Ey hayırlı çoban kendine gel ve bizi işimizle başbaşa bırak göreceksin ki hepimiz senin sözlerinle hareket edeceğiz ve emrinde olacağız.

Efendim, bu Farid Nazha'nın büyük bir dinsiz ve laik olduğuna karar verdik, hatta onu Allah'ın saflarını terketmemiş Filistinli Goliat olarak gördük. Denilmiştir ki: *"Senin görüşlerine karşı çıkan kişi aslında seni uyandırıyor"*. Her konuda senin görüşüne katılan kişi ise çoğunlukla senin gücünü arkasına almak üzere, sana yaklaşmakla zayıf kişiliğini gizlemeye çalışan pısrık biridir. Sonuçta kazanan o, kaybeden de sen oluyorsun. Senin bu pısrığın yardımcılığını kabul etmenle ağırbaşlı erdemlilik kaybediyor. Zayıf kişinin hevesine uyma gücün manası zarar görüyor. Ben, şahsen eleştirilere çok sevinirim, çünkü eleştiri olmadığı zaman gerçekler ortaya nasıl çıkar. Ve zayıf, ucuz olan şey değerli ve pahalı olandan nasıl ayırdedilebilir? Üzerimizdeki hakkı en kutsal olan ve kendisine boyun eğmemiz en gerekli olan Rabbime karşı görevlerimi yerine getirdiğim için Ona hamdediyorum. Kutsal Kase'nin kurallarına uymayan ve halka karşı görevlerini yerine getirmeyen bazı dinadamlarının uygulamaları yüzünden kalemimi, çok yaralı yüreğimin acısına batırdım.

XII

1933 yılında yüksek dini liderliği kazandığınız gün size ne büyük umutlar bağlamıştım. Hani o gün yüce makamınıza tebriklerimi sunmuş ve şu sözleri söylemiştim: *"Efendimiz, şundan emin ol ki Süryani ulusu senden yazın üzüm ve sonbaharda içkiyi kabul etmeyecek. Tersine her şeyi zamanı gelmeden önce bekliyor"*. Sonra da ekşilikte rekor kıran o kışa ait koruk meyveleri yediydik.

Bu yüzdendir ki bugün benden ruhumdaki acılıktan kaynaklanan bu fırtınayı görüyorsun. Çalışan kişi iş dairesindeki rütbesinin yükselmesi oranında çalışır ve olumlu sonuçları artar. Bugün senden istenen hesap, en büyük çalışanın sorumluluğu oranında ağır ve kabarıktır. Çünkü 17 yıllık bir süre geçmiş; hareket yok ve arazi bakımsız kalmıştır.

Senin, topluluk işlerini yerine getirebilmen için sana açık olmayan konuları ve gerçekleri bildirerek birilerine ihtiyacın var. Fakat biz iyice anladık ki sen, güvenilir kişilerin getirdiği bilgilerin hiç birini kabul etmiyor ve halka dönük çalışmalar yapan bütün gayretli kişileri kınıyorsun. Senin konumunda olanların diri ve sağlam bir yürekle çalışması gerekir. Kişisel arzularına kapılmaması gerekir. İşte hiçbir yalan ve saptırma olmaksızın açıklıkla söylediklerim bunlardır.

Osmanlı Padişahı II. Abdülhamid için şunu anlatırlar: O uyumak istediği zaman bütün görevlileri çıkarır ve kapıdaki görevliye *"önemli bir iş olmadıkça, beni uyandırmayın"* derdi. Ünlü despot Abdülhamid'in durumu işte böyleydi. Süryani halkının bir ferdi, senin rahiplerinden yada emrindeki insanlardan birini önemli bir işin için, gece ortasında değil, güpegündüz rahatsız etmeye cesaret edebilir mi?

Halkımızın çocukları, çeşitli yerlerden, sana önemli konularda mektuplar gönderiyor. Sen mektubu eline alıyor iki-üç satırını okuyorsun. Sonra sıkılıp bunları çöp sepetine atıyorsun. Mektupların sahipleri de yanıt bekliyor! Bir defasında anımsıyorum, bir Süryani Humus'a gelirken onunla şahsınıza *"Sen bize gelecekmisin yoksa başkasını mı bekleyelim"* yazılı bir kağıt parçası gönderilmişti. Sözü edilen Süryani arkadaş bana dedi ki: *"Neden benimle birlikte onu ziyarete gelerek onunla konuşmuyorsun? Dedim ki: Keşke, fakat efendimizin topluluğunun üyelerini kabul etmek için yeterli zamanı yoktur. Bu yüzden de yukarıdaki cümleyi yazarken ne Patriğin adını anmış, ne elini öpmekten söz etmiş ve ne de gönderenin adını yazmıştım. Adam patriğin yanından dönünce bana dedi ki:*

"Patrik hazretleri mektubu okumaya başlayınca birden gültü verdi" ve: "Bu Hanna Cabdalke (Hanna Abdelke)'nin sözleridir. Kendisi niçin gelmedi". Bende durumu bildiğimden, "sizin onunla ilgileceğiniz vaktiniz yok" dedim. Patrik şu yanıtı verdi "Hanna Cabdalke (Hanna Abdelke) için istediği an geniş zaman vardır".

Zatınızın bu iltifatı fırsat kollamakta olan beni, sizinle anlaşabilmek için sizi ziyaret etmeye daha fazla teşvik etti. Ancak koşullar bana izin vermedi ta ki siz bizi ziyarete geldiniz. Güzel bir konuşma yaptınız ve geçtiği üzere bana Humus'tan mektup yazma sözü verdiniz. Son olarak da ben sizden mektup, ya da sizi ziyaret etme fırsatını beklerken, şu önemli açıklama geldi: "Farid Nazha ve dergisini protesto ediniz". Bütün bu trajedilerin sonucunda şunları sordum: Süryani ulusunun reformları için beklenen Patrik sen misin, yoksa başka bir Patrik mi bekleyelim? Bu defa sizden doyurucu bir yanıt alabilecek miyiz?

Ben sizin sayın Dawud Haddad'a "Gidin, Hanna Cabdalke (Hanna Abdelke)'yi kendinize Patrik yapın" biçimindeki sözlerinizi hak etmedim. Ben sizden bu küçültücü tavrı beklemiyordum. Neden bu sözü söylediniz? Yazı yazdığım, hesap sorduğum ve reforma çağırdığım için mi? Hanna Cabdalke (Hanna Abdelke) bu görevi yerine getirmek için başkalarının eteklerine mi yapıştı ya da bu iş için sizden başkalarının otoritesine mi inandı? Asla! Buna rağmen sizden bu işlemleri gördüm.

Patrik hazretleri bu ifadesi yüzünden ona kin tuttuğumu sanmasın, Allah göstermesin. Böyle bir şeyi asla yapmam. Ben bu sözü sadece bir sitem ifadesi olarak anımsattım. Allah her insancı niyetine göre karşılığını verir.

XIII

Son olarak şunu söylüyorum: Farid Nazha'nın aleyhindeki kampanyaya sen ses çıkarmasan da bizim buna karşı sessiz durmamız olanaklı değildir. Çünkü patriklik bizim patrikliğimizdir. Ve o bütün Süryani ulusunun onurunun adresidir. Fakat şunu da unutmamanız lazımdır, ki Farid Nazha kendisinden vazgeçmeyeceğimiz bir yazarımızdır. Ve dergisi de tam anlamıyla bir Süryani dergisidir ve bunu dini ve aydın şahsiyetlere bedava sunuyor.

Nasıl ki senin değerli eserlerin Süryanilerin eski değerlerinden ve durumlarından bahsediyorsa o da 'Süryani Birliği' dergisinde Süryani ulusunun bugünkü durumundan bahsediyor. Zamanımızda meydana gelen ve bilmediğimiz birçok gelişmeleri sadece onun dergisinden öğrenebiliyoruz. Onun dergisi tarih, kültür ve toplum alanlarında her şeye yer veriyor. Çeşitli yönlerde, yüksek makamınızda ve Patriklik kurumunda meydana gelen ve bilmediğimiz şeyleri o bize aktarıyor.

Şu halde bana söyler misiniz efendim, bu aydınlatıcı meşaleyi söndürmeye çalışmanız insafa sığar mı? Yüksek kişiliğinizin halkın durumu karşısındaki ilgisizliği ve suskunluğu yetmez mi? Oysa halk senin durumunla ilgili hiçbir şey bilmiyor. 'Süryani Birliği'nin sahibi Süryani ulusuna ne kötülük etmiştir ki onu protesto ediyor ve idamına hükmediyorsun? Sen gecesini gündüzüne katarak, Süryaniler için çalışan ve onun uğrunda hizmet etmek için her şeyini feda eden yetenekli ve başarılı birisinin çabalarını nasıl inkar edersin? Süryani halkının yüreği öldü mü ki, kendisi için var gücüyle çalışan ve onu, yenilemeye ve mutlu bir hayata kavuşturmak için kafasını yaran, enerjisini ve malını ona öğütte tüketen çalışkan ve güvenilir bir insan faaliyetten alıkoyuyor?

Biz şahısları yaptıkları işlerle değerlendiririz. Kişisel bir amacımız yoktur. Çünkü biz, Allah'a hamdolsun, her türlü şahıslık eğilimden uzagız. Bildiğimiz şey de şudur: Size göre sonsuz hayat için, daha önce geçtiği üzere, 'Ulusun' çıkarlarına çalışmak dışında bir yol yoktur. İsa ancak ulusu için, onu doğru yola erdirmek ve onu geliştirmek için gelmiştir. Sonra görüyoruz ki Farid kendisine dayatılanın dışında ulusuna hizmete kendisini vermiştir. O liderlerin ihmalkarlığı nedeniyle ulusu arasındaki tüccar durumları gördükleri karşısında kendisini sorumlu hissettiği oranda öne çıktı. O cesaretle ve gerçeklerin ışığında, herkesin gözü önünde çalışıyor.

D

Süryani Yazarları ve Eğilimleri

Buraya kadar Süryani yazarlarının durumu dışında konuyu tam olarak ele aldığımı varsayıyorum. Şimdi de okuyucu hiçbir şeyin kapalı kalmaması için bu yazarların, en başlarında da Farid Nazha'nın, eğilimlerini ve

izledikleri yöntemlere deginecegim ta ki herkese hakkını vermiş olalım. Ben diyorum ki: Dinsiz Farid Nazha bütün bu kavgaların başnedenidir. Güzel! Bunu söylüyoruz ve şunu da söylüyoruz ki çalışmayan organın bir yararı yoktur. Çünkü çalışmayan/iş görmeyen organ, felc olmuş organdır. Ve ondan hiçbir hayır beklenmez. Çünkü, dediğimiz gibi, bu organ çalışmıyor. Benim için bana söven, bana hakaret eden, çalışan biri beni öven pısrık bir işsizden daha iyidir. Çünkü asıl gaye bir şeyi ayakta tutan çalışmadır. Durum böyleyken çalışmaksızın yada girişken işçi düşüncesi olmaksızın bir proje nasıl olur?

Bir defasında Türkiye’de Mustafa Kemal zamanında bir askerın 11 defa ordudan kaçtığı haberi gelmişti. Bu asker en sonunda yakalanıp askeri mahkemeye çıkarılmış ve idama mahkum edilmişti. Bu karar tasdik edilmek üzere Mustafa Kemal’e götürüldüğünde o mahkeme kararına şu notu eklemişti: “Yüzbaşı olsun.” Komutanlar bu garip karara şaşmışlardı. İçlerinden birisi ona bu kararının nedenini sormuş o da şunu söylemişti: “Bizim bu cesur genci yurt hizmetine yöneltmemiz gerekir. Askerlikten kaçarak hayatını 11 kez tehlikeye atan kişi, eminim ki devlet ve yurt yolunda çalışarak 11 kez düşman üzerine saldıracaktır.”

Cesur Türk önderinin bu ödüllendirmesi son derece anlamlıdır ve efendim Afrem Barşawmo’nun bu tavrı görmezlikten geleceğini sanmıyorum. Eger yüksek kişiliğiniz Farid Nazha’nın yaralayıcı eleştirilerine kızılıyorsa, onu sevindirecek, yüreğine ferahlık verecek ne vardır? Onu peşine takılan bu ahmaklar mı sevindirecek? Sayın Patriğim bu şahsiyetsiz, hatta kafaları çalışmayanlardan bir çıkar elde ettikten sonra kendisine veya ulusa hayır mı bekliyor?

Kendisini sorumlu hisseden ve işe koşan çalışkan adam iş yerinde ve idarede, kendisi idareye girmeden önce kendisine görünmeyen şeyleri görür. Farid Nazha ve onun gibi yazarların halkın hizmetine girmezden önce kimseye bir düşmanlıkları olmadı. Ne size ne de ulusa düşman değillerdi. Bir insan ulusuyla savaşıyor, onun değerlerini yıkarak ulusuna nasıl hizmet edebilir?

Ben hatalı olması muhtemel olan bir yazarı savunmuyorum ve kimseden koruma da istemiyorum. Hatta üzerinde tartıştığımız konu da bu değildir. Fedakar insan çok çalışır ve ondan çalışmasının yanlışlıklardan uzak olması istenmez. Fakat, bizim samimi ve aktif çalışan kişiyi, kötü niyetli ve cahil aylak kişiden ayırdetmemiz gerekir. Çok eleştiren bir yazar benim hakkımda çok şeyler yazıyor. Aleyhimde şiddetli kampanyalar düzenliyor, bana dil uzatıyor. Sonra bir adam geliyor ve beni bu yaramaz yazara karşı harekete geçirmeğe çalışıyor. Ona dedim ki: Bu adamın yazdıklarını iyi düşünmemiz gerekir, tersi takdirde neyi savunacağız. Ve onun sözlerini bertaraf edeceğiz? Ona diyorum ki: Bana yardım etmek ve beni savunmak için bir şey hazırladın mı? “Hayır” dedi. Niçin? Çünkü onu yalanlayabilmek için elimizde delil yok ve savunmaya da olanak yok, öyle değil mi?

Bir yazar benim hırsız olduğumu yazdı. İnsanlar beni düşününce bu suçlamadan uzak olduğumu görürler. Onlar bu iğrenç işten uzak olduğuma inanıyorlar. Mırıldanarak onlara şu yanıtı verdim: Bu falanın, filanın oğludur!... İnsanlar bundan ne anladılar? Sonra benim hırsız olduğumu söylediler. Şayet ben onun iftiralarna makul, doğru ve açık delillerle yanıt verseydim mücadeleyi ben kazanırdım.

Kim sayın Patriğime Süryani Patrikliğinin ve varlığıyla ve değerleriyle bütün Süryani ulusunun başkalarının değil tek kişinin mülkü olduğunu söyledi? Eger şahsınızı, topluluğunuzdan ayıran bazı özellikler varsa, o takdirde en büyük sorumluluk, beş kasanın sorumluluğu, ki bunlardaki paralarla ticaret yapmak ve hesabı karyla birlikte tam olarak sahibine vermek üzere sen teslim almıştın. Sana aittir. Bu kasaların sahibi de sana güvenen, bütün din görevlilerinden üstün gören halktır.

Süryani Hayatının İyileşmesinin Kuralı

Önderim! Efendim, ben işlerin ayrıntılarını bilen biri değilim. Fakat halkıma olan bağlılık duyguları her tarafımı kaplamıştır. Bir de sevgisi damarlarımda dolaşan bu halk uğruna fedakarlıkta bulunmak. Bana söz söylemeyi öğreten ve bazılarının bir heves ve fuzuli bir iş olarak gördüğü şeye iten bu iki özelliştir.

Bu açıklamayla birlikte yüce makamınıza ve onurlu Süryani halkına “Süryani Hayatının İyileşmesinin Kuralı”nu sunuyorum. Şahsınızdan bu projemi, üslubunu bir tarafa bırakarak, değerlendirmenizi ümit ediyorum. Bunu hazırlayan sizin hizmetinizde olan iyi yürekli/sagduyulu, fakat sağlam görüşleri ve inançlı, her şeyiyle basit bir adamdı. O birinci sınıf bir Süryani Ortodokstur. Ne var ki zamanını ve gücünü ulusunun yolunda harcayan çok hareketli bir adamdır. Ve işte bunun ateşleyicisi olan Farid Nazha bu keskin tartışmaya nasıl atıldığını görüyorsunuz. Evet, ben Farid Nazha ile isyanı ve haddi aşması konusunda mücadele etmek ve onu dengeli ve adil olmaya sevk etmek için ortaya atıldım. Papazıyla ve Başpiskoposuyla dinadamlarına yükledim ve iş sonunda sizinle mücadeleye kadar vardı. Bütün bunlara beni iten şey nedir? Sayın Patriğim beni bütün bunlara iten şeyin halkıma duyduğum katıksız sevgim ve ona bağlılığım olduğundan kuşku mu ediyor?

Sonuç

Sayın Patrigim sonuç olarak, anlaşmak istiyoruz. Biz çalışan adam istiyoruz. Çünkü bizim yapılacak çok işimiz var. Alanımızı bakımsız bırakamayız ve işçiler de, sizden çalışmak için emir çıkmadığı için, kuşku içindedir. Biz Başpiskopos Yuhanun Dolabani, rahip *Cabdëllahad Barçelli* (Abdillahad Bartulli), rahip *Fawlus Bëhnam* (Favlus Bihnem), papaz Eliyo Gewargis (Alyas Jarjis, İlyas Cercis), cesur papaz *Abrohom Danhis* (İbrahim Denhis), değerli yazar *Arxediyagon Nëcmatullah Dënno* (Nimetullah Dınno) ve Farid Nazha gibi hareket adamları ve bunların benzerleri dinadamı ve yazarlar istiyoruz. Yüksek kişiliğinize, anlaşmak ve kararlılıkla çalışmak konusunda ittifak yapmak için çaba göstermenizi öneririm. Yine sizden idari ve dini merkezleri tembellerden ve cahillerden arındırarak, bunları manastırların köşelerine göndermenizi istiyorum. Ta ki bu cahiller çalışan uzmanların yetiştirdikleri meyvelere zarar vermesinler.

Eğer efendimiz benim sözü çok uzattığımı ve haddi aştığımı görürse bilsin ki bu çağın görgü kurallarına uymamdadır. Benim bu sözlerimi, sizi bu derin uykudan uyandırmak için makamınıza fırlattığım bir bomba olarak görün. Ta ki bunun ardından uzun süredir beklediğimiz çalışmalara hazırlanasın. Allah'tan elimizden tutarak ulusumuza mutluluk vermesini niyaz ediyorum.

****

Malfono Nëcmatullah Dënno (Nimetullah Dınno)'dan

Beni canlı olarak gösteren bu fotoğrafımı sevgi ve dostluğun anısı olarak sizlere sunuyorum. Şayet sevgili Süryani halkı için olan emellerimi gerçekleştiremeden ölürsem bu anıyı, bendenize rahmet olsun diye koklayın.

Agustos 1936

Hayatta benim en çok önemsedğim şey, Süryani halkının rahat bir biçimde ilerlemesidir. Yıllar geçtiği halde aynı durumda kalmamızı görmek bana ağır geliyor.

Haziran 1949

Yıl: 21, Sayı: 7, 8, 9, Temmuz-Agustos-Eylül 1955

Mënyono Dilonoyo-Özel Sayı

Dergimiz 8 Temmuz 1955 tarihinde Qamêşlo - Kamışlı - Suriye Mezopotamyası 'nda ölen Süryani halkının önderi ve kalkınmasının direği aziz büyüğümüz Hanna Yacqub Cabdalke (Hanna Yakup Abdelke) 'nin ölümü dolayısıyla bugünü (8 Temmuz) yasılan ediyor ve bu sayıyı Süryaniler arasında örneğine az rastlanır bu insanın onuruna 'Özel Sayı' olarak çıkarıyor.

Hudro d Mor Afrem Sëryoyo (Süryani Mar Afrem Derneği)

Hiç bir şey beni bu yetenekli adamın, Hanna Cabdalke 'nin ölümünde, onun ölümünün yarattığı boşluk gibi üzmemiştir. Şunu söylemek bana zor geliyor, ancak söylemem gerekir: Alanımızdaki reform çalışmasının yavaş gitmesi özgürlükçülerimizin kurduğu okulun idarede kendilerine halef olacak adamlar yetiştirmesini engellemiştir. Onun çok sayıda öğrencisi vardır, fakat kimler biliyor!...

Farid Nazha

Hanna Cabdalke 'nin Hastalığı ve Ölümü

Yakın günlere kadar bana ulaştırdığı sayısız mektuplar ve değerli bilgiler onun ölümünün yaklaştığını hiç aklıma getirmedi. Hatta onun bana gönderdiği ve benim de yanıtlağığım son mektubu, - muhtemelen benim mektubum ona ulaştığında o yatağa düşmüştü - diğer mektupları gibi kuşku uyandırmıyor ve endişeye sevketmiyordu. Sonra ne oldu?

Temmuz ayının sonlarında postacı bana siyah bir cüzdan ulaştırdı. Bunun içinde olabilecek kötü haberlerden ötürü Allah 'a sığındım. Fakat aklıma bunun Hanna Cabdalke (Hanna Abdelke) 'nin ölüm haberi olacağı hiç gelmedi. Bir an acı gerçeği kabullenmemeye uğraşıp tereddüde düştüm. Bu, benim büyük mücadeleci insanın ölümünün istemediğinden değildi, çünkü bu gibi adamların ölmemesi gerekir diye düşündüm. Çünkü bizim Hanna Cabdalke ve okuluna büyük ihtiyacımız vardır. Sonra belki de ölenin bir başkası olabileceği umudu doğdu, çünkü adı kimlikte "Hanna Yacqub Cabdalke" (Hanna Yakup Abdalke) olarak yazılı idi. Fakat diğer bütün bilgiler ona ait idi. Daha fazla bilgi almak üzere onun eski mektuplarındaki kayıtlara başvurdum, orada babasının adının "Yacqub" (Yakub) olduğunu görünce artık ölenin o olduğu anlaşıldı ve beni bir üzüntü aldı ve gözümde yaşlar akmaya başladı. Onun vasiyetini inceleyince, biraz sonra anlatılacağı üzere bana yönelttiği ifadeleri görünce mektubu elimden attım. Odamın kapısını kapatarak ağlamaya teslim ettim; hüznün ve umutsuzluk her yanıma kapladı ve kederlerle karışık bu hayatın işinden ve onun büyük acularından şaşırılmış durumda, zihnim boşlukta, üzüntülü günler geçirdim. Fakat ne zamana kadar?

Birkaç gün sonra sayın Şlaymun Gawriye (Şleymun Gevriye) 'den elim haberi ile cenaze merasimi ve anma töreni vb hakkındaki bilgileri aldım. Onun mektubundan kız-erkek ve öğretmen-öğrenci Qamêşlo gençlerinin, yaşlıların deneyimine ve bilgelğine gençlerin çalışkanlığını, kararlılığını ve girişkenliğini katan büyük önderleri ve aydınlatan kültürel hareketlerinin liderlerini, yüceltme görevlerini nasıl yerine getirdiklerini öğrendim. Bunda benim bir tesellim vardı. Cesaret, gayret ve yüksek şahsiyeti bakımından benzerini tanımadığım bu büyük adamı görmediğime ve ölümün aramıza sonsuza kadar bir perde germesine çok üzüldüm.

Oğlu yazar Cabdëllahad (Abdillahad) 'ın babasının hastalığından ölümüne kadarki gelişmeleri anlattığı yazıyı babasının vasiyeti ile birlikte sunuyoruz:

20 Haziran'da, babamız arazisinin ürünlerini denetlemek ve kendisine düşen hisseyi toplamak için bazı köylere gitti. Onun çalışması ve bazı zorluklara hedef olması gerekiyordu. Halbuki o bu zorluklara dayanamayarak bir yaşlılık içindeydi. Çok şiddetli bir sıcaklık vardı, o köylerde daha dört günü dolmadan yakıcı güneşin sıcaklığı beynini yaktı ve bunun etkisiyle başında şiddetli bir acı duymaya başladı. Anında Amuda'daki evine döndü. İki gün geçtiği halde bir sonuç alınamayıp da başka hiç bir şey hissetmeksizin başdönmesi olunca Qaməşlo'ya giderek iki oğlu Anıonyus ve Cabdellaħad (Abdillaħad)'ın refakatinde hemen bir doktora başvurdu. Doktor onu birkaç gün tedavi ettiyse de fayda etmedi. Bu sırada da bilinci yerindeydi ve vücudu sapaşlağı. Ancak başdönmesi onu bırakmadı. Doktora şunu söylüyordu: "Sayın doktor ben hasta değilim, hatta bedenim, senin bedeninden daha güçlü ve daha sağlamdır. Görüyorsun ki adalelerim güçlüdür; başımdaki ağrıdan başka hiçbir acı duymuyorum. Bu başağrısının nedenlerini araştırman gerekiyor." Doktor Cezire'nin en ünlü doktorlarından olmasına rağmen hastalığın nedenini teşhis edemedi ve onunla nasıl başedeceğini bilemedi. Bu durumda ailesi bir doktorlar heyetini çağırđı. Heyet hastayı titiz bir muayeneden geçirdilerse de sonuç alamadılar.

Doktorlar kendisini muayene ederken onlarla konuşuyor ve sanki hiç hasta değilmiş gibi şakalaşlıyordu. Doktorlar muayeneye ve hastalığı iyileştirmeye devam ederlerken o bilinci yerinde olarak alışılmış rahatlığıyla geçmiştten ve gelecekten konuşuyor ve konuşmasında bir yanlışlık bir dil sürçmesi olmaksızın, her zamanki gibi Süryani halkının sorunlarına ve bütün yönleriyle 'reformlar' sorununa dallıyordu. Yalnız hastalığının ilk anlarından itibaren okuma ve yazma olanasını yitirdi ve bu durum ona hastalığın kendisinden daha fazla acı veriyordu. Herkes bu duruma hayret etmiştir. O nasıl olur da okumayı unutmış olduğu halde diri bir hafıza ile konuşmasını sürdürüyor. O ise, gözlerinden yaşlar akıtan şiddetli bir acı içinde kıvrılırken şöyle söyleniyordu: "Axxxx Hanna Cabdalke artık okuyup yazamıyor, bu ne felaketti?" yine kendi kendine "Ben Rabbinden reformlar konusundaki eserlerimi yayınlayabilmem için 3 yıllık bir ömürden başka bir şey istemedim. Fakat öyle görünüyor ki Allah bana bu süreyi vermeyecek. Ben ölümden çekinmiyorum, fakat Patriğin hizmetçisi bazı kişiler ölümüne sevinerek 'Hanna Cabdalke Patriği eleştirmesinin cezası olarak önce okuyup yazamaz hale geldi, sonra da onun günahından öldü' demeleri kahrediyor" ve her gün bize şunu soruyordu: "Konuşmamda bir anormallik var mı? Ben bir dil sürçmesi yapıp da sonra düşmanlarımın bunu delil göstererek Hanna Cabdalke Patriğe karşı işlediği hatadan ötürü delirdi demelerinden korkuyorum. Bir toplum ve bu toplumun çıkarıdır sözkonusu olan, biz bedeli ne olursa olsun ilkemizden ve yolumuzdan, hak yerini buluncaya ve batıl da yok oluncaya kadar, dönmeyeceğiz. Aşğılık adamlar ne derlerse desinler. Beni ve mücadeleciler kardeşlerimi, bu mücadelemizin sonucunu görmek ilgilendirmiyor, güzellikle, gayretle ve şerefle hizmet etmemiz ve çocuklarımızın ve torunlarımızın sonucu görmeleri bizim için yeterlidir." Böylece hastalığı süresince bütün sözleri 'toplum'a ve reformlar'a dairdi. Aynı şeyi çeşitli zamanlarda bize yazdırdığı vasiyetinin içerisinde de görebilirsiniz. O bu hastalığının sonuncu hastalık olduğunu anlamış ve bizden dileklerini ve aziz ulusumuz için düşlediği iyi işleri dile getiren geniş kapsamlı bir vasiyet yazmamızı istedi. Babamız vasiyetini bana bölüm bölüm yazdırıyordu, arasıra beni çağırarak hatırına gelenleri bana yazdırıyordu. Onun son sözü, Malfono Sanħarib Bali (Üstad Senħarib Beli) ye hitaben söyledikleriydi. Tam o anda da birkaç saat süren bir beyin krizi sonunda sustu ve vasiyetini tamamlayamadı. Onun ne kadar konuşmak ve vasiyet etmek istediğini Allah biliyor, fakat ölüm... Onu yendi ve onu susmaya zorunlu etti. O huzur güven ve selamet içinde hayata veda etti.

Hastalığı ve ölümü ile ilgili gelişmeler böyle. Cenaze ve toprağa verilme törenine gelince töreni Gzërto (Cezire) Süryani Derneği, Qaməşlo'nun onurlu gençlerinin yardımı ile aylar önce kurduğu Kilise ve Süryanice Sevenler Derneği, Süryani Okulları Komitesi, Mor Fawlės Kardeşliği Cemiyeti, İzciler ve diyakonlar düzenledi. Onların görevlerini gerçekten yerine getirdiler ve büyük övgü ve teşekkürü hak ederek vefa ve takdir örnekleri verdiler. Farid kardeş sen biliyorsun ki Hanna Cabdalke ve onun mücadele arkadaşlarının ölümüne sevinen yıkıcı gericiiler vardır, fakat sevinçleri uzun sürmedi.

Bu çıkarıcılar şunu bilsinler ki yer yüzünde çarpan bir Süryani yürek durdukça ve asil Süryani kanı tek bir mücadeleciler Süryani'nin damarlarında dolaştıkça, bu onlara ve efendilerine yarar vermeyecektir. Aşur Yusəf (Aşur Yusuf), Nacum Fayəq (Naum Faik), Nəcmetullah Dənno (Nimetullah Dinno), Hanna Cabdalke (Hanna Abdelke), Farid Nazha (Ferit Nezhe) ve diğer ulusal düşün adamları, yazar ve Süryani halkının reformcu aydınlarının kurduğu 'ulusal okul' belli bir seviyeye gelmiş ve bu okul her yıl yüzlerce değerli genci mezun etmiştir.

Hanna Cabdalke
Qaməşlo

Ah! Ah! Ben hiç bir şeye üzülmiyorum, ancak öldüğüm zaman tek bir şeyin özlemiyle gitmiş olacağım, o da Allah'tan, dileklerime kavuşabilmem için istediğim sadece 3 yıllık bir zamandan mahrum kalmış olmamdır. Benim bu dileklerim de reform projemi gün ışığına çıkararak onu olanak nispetinde gerçekleştirmek ve "Süryani Davası" yapıtımdan sonra Süryani halkının sorunlarıyla ilgili olarak yazdığım araştırma ve yapıtları yayınlamaktır. Fakat görüyorum ki Allah bu basit isteğimi karşılamayacak. (Ah çekme ve gözyaşı). Ona şükürler olsun, irade sahibi olan O'dur.

Allah sizi korusun ve mübarek kılsın çocuklarım. Oğullarım! Ecelim gelir de öldüğüm zaman daima ittifak ve birlik içinde olmanızı istiyorum. Sizden annenize önem vermenizi, ona saygı göstermenizi istiyorum, onu sıkıntıya düşürmeyiniz, yüreğini kırmayınız. Onun, her şeyden önce, sizi yetiştirmek için yorulan ve sıkıntı çeken anneniz olduğunu unutmayınız. Sonra o sizi sevdiğine inandığım sizin için fedekarlık yapan, mücadele eden ve zorluklar çeken babanızın hanımıdır. Vasiyetimi ihlal etmemenizi rica ediyorum.

Tekrar söylüyorum, çalışkan gençlerin yardımıyla elinizden geldiğince Süryanilik alanında çalışmalısınız. Ben ölürsem, aziz ulusumuz Süryaniler'in sorunlarının çözümü konusunda kaleme aldığım yazı ve araştırmaları yayınlamayı unutmayın ve ihmal etmeyin. Sizden ricam şu ki reform projesinin gerçekleştirilmesi için, vargücünüzle, samimi insanlarla birlikte çalışınız. Sizden *Gzërto Süryani Derneği, Kilise ve Süryanice Sevenler Derneği* nin ve diğer etkin kuruluşların gençlerine çalışmalarına, yıkıcı muhaliflerden dolayı üzülmemelerini ve işin sonucu ne olursa olsun zorluklar karşısında ulusumuzun reformcularının, gençlerin çizdiği yoldan dönmemelerini tavsiye ediniz. Onlara vasiyetim şudur ki sağlam inan üzere kalsınlar, koşullar ne olursa olsun, sıkıntılar ne kadar şiddetli olursa olsun ve yolda ne kadar uzun ve sıkıntılı olursa olsun gerilemeksizin dirensinler. Her Süryani *Süryani ulusunun sorunlarının tek sorumlusunun kendisi olduğu bilincinde olmalıdır*. Bu bilinç olmaksızın halkımızın bir yere varması olanaklı değildir. Ve asil ulusumuzun şerefini geri getirebilecek somut bir sonuca ulaşmamız da olanaksızdır.

Gençlerin, onsuz bize hayat olmayan, çünkü kalkınmamızın temeli olan Süryani dilini diriltmeye bütün güçleriyle çalışmaları gerekir. Süryani dili, ulusun yüceliklerinin üzerinde kurulduğu hayattır. Bunun sayesinde halk eski günlerine dönecek ve gelişmiş ülkelere örnek olacak bir konuma gelecek.

Şu halde her dernek, kulüp ve cemiyetin, her kişinin her yerde ve koşullar ne olursa olsun Süryani okullarını güçlendirmek için bütün çabasını ortaya koyması gerekir. Okul olmaksızın istediğimiz hiç bir şey gerçekleşmeyecektir. Şu halde okullar! Okullar! Okullar! Ulusun kahramanları ve şeref ve refahının temelleri olan insanların laboratuvarıdır bu okullar.

Beni soran herkese bu vasiyetimi, ulaştırınız. Yeniden şunları söylüyorum: Okullar, ulus, reform, samimiyet. Unutmayınız ki bu sözcükler halkımızı yeniden şerefli makamına getirtmek için başarının temelidir. Bir halk, hayata kişisel çıkarları dışında bir anlam yüklemeyen, taşlaşmış eski akıllara sahip zillet, kölelik ve ezilmişliğin arttığı olan bu uşakların eliyle felakete maruz kalmıştır. Reformcuların bu uşakların yüzüne yolu kapatmaları ve onlar yüzünden felaketlere batmış bu halkın geleceğiyle oynamalarına izin vermemeleri gerekir.

Çalışan tüm gençlere, halkın direği ve tek emelinin bu gerici yaşlılar değil kendileri olduğunu iletiniz. Bu yaşlıları kendi hallerine bırakınız, hiç bir şeyde onlara güvenmeyiniz ve onlardan bir hayır beklemeyiniz. Onları yüzyıllarca boş yere beklediğimiz yeter, deneyimlerden ve tarihten ders almamız gerekir. Bu günden sonra gençlerin önderliklerini gerici yaşlılara bırakmaması gerekir. Gençler, onların enerjisi, girişkenliği ve yığıldığı olmaksızın halk bir yere varamaz ve gençliksiz bu halkın umudu yoktur.

Evlatlarım! Size tekrar söylüyorum ki bu sözlerimi gözünüzün önünden ayırmayın ve hiç ihmal etmeyin. Her zaman sütünü emdiğiniz, kucagında büyüdüğünüz ve babanızın kanatları altında, onun sevgisiyle yetiştiğiniz Süryanilik adına layık olunuz. O babanız ki gücü yettiğince Süryaniliği yüceltme uğrunda mücadele etmiştir. Benim size vasiyetim budur ve bu vasiyetimi samimiyetle çalışan tüm gençlere duyurmayı unutmayınız.

Süryanilik konusunda samimiyetle çalışan tüm gençlere ve aydınlara/yazarlara başarı dilekleriyle birlikte selamlarımı iletiniz.

Süryani kurum ve dernekleri ile Kilise'ye 20 altın lira vererek eşit şekilde onlara paylaştınız. Mor Yuhanun adına inşa edilecek kiliseye ödeme yapınız. Eğer o inşa edilmezse parayı herhangi bir kiliseye veriniz.

Kardeşim ve dostum Farid Nazha'ya gelince... Onun bizim için ve bütün Süryaniler için nerede olursa olsun, çağlar boyunca yolumuzu aydınlatan ve aydınlatacak olan misyonunu yerine getirmede sarsılmayan bir dağ gibi yerinde kalacağından kesinlikle eminim. Ona, gücü yettiği kadar ara vermeksizin çıkardığı *Hdonoyu Seryayto* (Süryani Birliği) dergisinin yayının sürdürmek için karşılaştığı maddi ve manevi güçlük ve engellere rağmen bütün çabasını

harcamasını vasiyet ediyorum. Çünkü bu dergi samimi reformcular için bir 'Özgür Ses' ve büyük bir okul ve halkımıza doğru yolu gösteren bir fener olmuş ve olmaya devam edecektir. Allah seni başarılı kılsın (bunu söylerken gözlerinden yaşlar akmıştır) ve adımlarını bu aziz halka hizmet üzerine attırsın.

Ey Farid! Sana başarılar ve uzun ömür diliyor ve sana yönelttiğim bazı sert eleştirilerimden ötürü "beni bağışlamamı" rica ediyorum. Bu eleştirileri yaparken aziz Süryani ulusunun çıkarlarından başka bir şey düşünmedim. Aziz Çocuklarım! Sizden istirhamım şudur ki öldüğüm zaman beni *Qamêşlo* dan başka bir yere gömmeyiniz. Bu kent gerçek bir Süryani kentidir.

Evet! Beni *Qamêşlo* 'ya gömünüz, hiç unutmayın!

Aziz kardeşim çalışkan ve fazilet sahibi Süryani yoldaşım *Sanharib Bali* 'ye selamlarımı söyleyiniz ve ona deyin ki: "*Sustu, fakat konuşmayı bir türlü bırakmadı.*" Birkaç saat sonra da emanetini (ruhunu) Rabbine teslim etti.

**

Bu merhum Hanna Cabdalke 'nin vasiyetidir. Benim irademle çıkan bir gazetede ona ait "beni bağışla" sözüne yer vermek bana ağır geliyor, eğer bana kalsaydı ben bu sözü yayınlamazdım. Bunun da ötesinde, kendisinin gösterdiği sertlik ve aşırılıklara tahammül eden bu iyi öğretmen ve hayırlı babadan bağışlanmayı dilemek Farid 'in hakkıdır. Allah 'tan onu sevapları miktarınca ve ulusa, anayurda ve insanlığa yaptığı hizmetler sayısınca mukafatlandırmasını istiyorum.

Farid Nazha

Cisa Tabbax (İsa Tabbah) 'in Konuşması

Aziz Dinleyiciler! Bugün büyük bir lideri kaybettik!!

Böyle bir günde konuşmak kolay değildir. Evet büyük bir lideri anmak kolay değildir. Bugün Onun büyük işlerle dolu hayatının son günüdür. Felaketimiz büyüktür. Onun kaybından ötürü acımız sonsuzdur. Sadece ailesi için değil bütün Süryaniler için büyük bir kayıp!

Yitirdiğimiz insan *Hanna Yacub Cabdalke* (*Hanna Yakub Abdalke*) yazın hayatını halkı Süryanilere içten gelen sevgiyle hizmete adanmış bir yazardı. Onun yorucu hayatı Süryaniler 'in iyiliğini ve doğru yola ermelerini amaç edinen faydalı işlerle doluyor.

O yazılarını 'reformlar' konusuna ayıran bir yazardı ve halkını aydınlığa ve özgür bir hayata getirmek için en iyi yolları bulmaya çalışırdı. Onun hayatı sürekli bir mücadele, devamlı bir çalışma ve yanan bir meşaleydi. O en tatlı düşüleri ve en güzel dileklerine konu olan halkın ilerlemesi için durmadan çalışan bir sevgi meşalesiydi. Onun hayatı güçlü bir iradenin dolaştığı bir meydana, ki bu meydana, Onun adını ölümsüzleştiren ve anısını yüreklere nakşeden, çok güçlü kimselerin attığı adımlara benzer adımlar vardır. Azminde ve iş sevgisi konusunda daima gençti, görüşlerinde ve sağlam tavsiyeleriyle ve ölümsüz düşünceleriyle de bir babaydı.

Süryani gençleri onu son kez uğurlamak için cenazesinin önünde saygıyla eğiliyor ve *Yeremya* ile birlikte şu ünlü mersiyeyi okuyorlar: "Saf altın nasıl değişti, nasıl saflığını kaybetti" Evet! Kader nasıl cesaret eder, büyük bir öğretmeni, reformcu bir rehberi ve büyük bir insanı onlardan ayırır? Bu gür ses Süryanilerin ülkesinde - Mezopotamya 'da - nasıl susar? Kulakları işiten herkes duysun! Yararlı ve hayırlı her iş için çalışan bu sürekli hareket nasıl durdu? İsbetli düşünceler ve sağlam görüşler saçan bu zihnin ışığı nasıl söndü? Fakat .... ne yapmalı? Bu, şu basit ve narin dünyanın bir yasası değil midir? Veya, şu fani yeryüzünün yasası değil midir?

Ey kıymetli *Hanna*! Sen bizi çok sevmiştin ve biz bunun için sana borçluyuz! Sen bizim için çok çalıştın ve biz senin kadrini biliyoruz! Kuşku yok ki şu anlar son derece acıdır. Senin adın her zaman yüreklerimizde yaşayacak, sonsuza kadar anılacaktır....

Senin yerine getirdiğin kutsal görev iki temel noktayı kapsamıştır: Kilise ve Süryanice dili. Biz sana bu iki konuda söz verdik ve bugün de sözümüzü, bu acılı anlarda, yineliyoruz ve sözümüzde duracağız.

Sayın konuklar! kıymetli merhum çok sıkıntılı bir hayat geçirdi; o hayatının çoğunu halkı Süryaniler 'e hizmete adadı. O görevini en iyi biçimde yerine getirdi ve hem gençler hem de yaşlılar için önder olmayı hak etti. Onun yolundan samimiyetle yürüyecek ardıllar görmeyecek miyiz?

Gösterdiğimiz ve göstermekte olduğumuz bütün bu etkinlikler, bu anma faaliyetleri onun hakkını ödeme yetmez. Bize düşen ancak insanlığın en büyük öğretmeni fedekar *İsa* 'ya (*Mesih* 'e) onu melekler dünyasına

Şamoşo (Diyakon) Awgin'in Konuşması

"Benimle birlikte olmayan bana karşıdır ve benimle bir araya gelmeyen de ayrılışın"

Büyük insan *Malfono Nacum Fayêq* (üstad Naum Faik) şöyle demiştir: *"Bazen ulusu için yaşamasını bilmeyen kendisi için nasıl yaşayacağını bilemez"*

Saygıdeğer *Hanna*! Senin ölüm haberin bir yıldırım gibi aramıza düştü. Senin şahsında mücadeleci bir adamı, vefalı bir dostu ve fazilet ilkeleri üzerine çalışan güvenilir, iyi ahlaklı, temiz, soylu ve yüksek karakterli bir adamı kaybettik. Hatta seni anarken seslerimizi yükseltmek istediğimizde konuşmalarımızın yerini hüznün almış, hıçkırıklar bizi tutmuş ve gözyaşlarımız akmıştır. Senin temiz ruhunla, masumane karakterinle, zeki ruhunla ve cömert, büyük yüreğinle ölümün büyük bir kayıptır. Hizmet ve fedakarlıktan, iyilikler ve mutluluklar dünyasında onurlu yaşamak ve yükselmek için halka kendini köprü yapmaktan başkasını bilmeyen 'ulusal ruh'un hareket ettirdiği bir çaba ile yakınındaki ve uzağındakilere iyilik saçan, yorulmak nedir bilmeyen bir gayretle hayat ve toplum için çalıştıktan sonra bu güzel ve övgüye değer özelliklerin bir ceset içinde toprağa gömülmesi büyük bir felakettir. Senin temiz ruhun burada kalmaya devam etsin. Büyük bir mücadele adamının ayrılığından dolayı, her tarafı hüznün kapladığını ve onun huzurunda saygı ile durulduğunu görüyorsun.

Şunu bil ki senin anın yüreklerimizde yaşadı ve yaşamaya devam edecektir. Resmin yüreklerimizden silinmeyecek ve sesin kulaklarımızdan gitmeyecektir.

Ey kardeşler, bacılar! Süryani halkının her ferdine düşen görev halkımız arasında, *Hanna* gibi, samimi ve çalışkan kişileri teşvik etmede gevşeklik göstermemektir. Bu gibi insanlar gerçekte ölmezler. Halkına hizmetten başka herhangi bir gayesi olmaksızın, değerli vakitlerini kamunun yararına feda eden bu gibi çalışkan insanlar eğer etrafında projelerini ve çabalarını takdir edecek ve onu daima ileriye yöneltmek kimseler bulmazsa çalışmalarına devam edemez.

Baylar! Kıymetli merhumun Süryani halkına yayın organları sayfalarındaki yazılardan, sevgi, kardeşlik, mücadele, içten sevgi ve uyarma ruhu yaratmadaki sürekli çalışmalarına kadar büyük ve önemli hizmetleri olmuştur. Bu acı günde onun bana bir süre önce söylediği şu sözleri anımsıyorum: *"Gençler yolu aydınlatan meşalelerdir. Onlar toplumun ruhu ve hayatıdır. Onlar zamanın kulaklarındaki yüksek sesler ve bu zillet kafesinde mahpus olan halkımızın zincirlerini kırarak çelik ellerdir."*

Ey gençler! Süryani ulusu sizlere sesleniyor! Bu sese uyunuz! Atalarınız sizlere mezarlardan haykırıyor ve sizleri 'birliğe ve sevgiye' çağırıyor. Ulusunuzla birlikte kalkınmaya çağırıyor.

Süryani Okulları Komitesi, Mor Fawlêş Kardeşliği Topluluğu ve İzciler Başkanlığı adına, yakınlarına ve seni kaybeden ulusuna başsağlığı dileklerini sunuyorum. Allah'ın rahmetinin gölgesinde güven içinde rahat uyu. Allahım yüreklere huzur ve sabır ilham et.

Qamêşlo

*Mêlto dê Knuşto d 'Rehmat Cito w Leşono' w 'Ahuşo Mor Fawlus'
d Etqaryat b Cundone d Faloşo Mnoşo Yuhanun Cabdalki*

Haşo mariro mlexle yawmono cal seryoyufo. W karyufo qşito ehadat la claymufo. W eblo rabo effres beş-caman b cundone dam mnoşo Yuhanun Cabdalki. Haw malfono yağectono wa crimo tarqo da tcinwo zalgo d meşdargonufo. W akoro kaşiro b haqlo d umfo seryoyto. W faloşo mşiro b karme d cito. Rhimo woş umfo w yaqiro cal lebe rabo da şgi wa b xulzban b nabraşto d haymonufo b nafşo w ruho d huyodo w hudoto. In lo solewo abidan sox men cuşon malkaw tarciyofo lac clayme dabhun cuşro w yuşrono w hudoto l haye da tcise d umfo gawonoyi. W bafraş leczo mşabho d abohofo dlo lawto beş-clayme wa claymofo işafwo. W b xulzban rişonayn w lam mdabronayn d nerfun l hesdo w la şsomo w rehmat ifo w kesfo mzaharwo w marfo. B duboro d umfo nişfun w l camlo da mşuşoş cito wa fros leşono w b haqlo d madraşofo wa xnuşyofo nkaşrun w nefrun txiboyi. W ho kşibofo d ba mşalan rhimto w şbibto »Hdonoyufo Suryoyto» morzon cal zrişufo w şhakimute d sofran mnoşo b kulhun haqle

d şuşofo xnuşnoye ax dëb emwofo nuxroyofo aylen d qadmaŷ clayn b yağcofo w şkofofo w sefruto. Mgaregwo w mazraz.

Abidan rħimo, b qolo rucomo l 'huyodo w aħuto' qocewo. W lo rfe sox b laylay imom men da lmëqce b şifuro kaç emar: Eftcir o aħe arfaw la mħamyonufo. Şates l madraşofo. B caw l yulfono dareğ la bnay w la bnofo de nkaşrun b leczo moronoyo w nişfun be.

In! dcek yawmono la mfiğo b mawte ħnigo d raban w ħzaq men baynoŷan. Bram ħayo b malxaw ħakime wab zuhoraw yaqire w tarcite şawyofo b reħmaŷ leşono w reħemfo umfo w ħub cito. Fetgome holen tlofo nişin rħime enun: Yortufo, yaqiraŷ d mayo d foslan mene lo kul ħayen qdam da nşarar l ħuro hono l ħašo hono d hu setësto cazizto l mebbe d emfo ħdato w mofo nahirto umfo mşabaħto.

Zel ba Şlomo o snigro ŷarqo w malfono rabo da bnay em. Eŷbasam cam abohofo w malfone da rdayt b ceqboħun byađ samlay woliŷox umfonoyto gmiroyiŷ. Zel ba Şlomo o abidan crimo w myaqro w mşarrono d tawdiŷox ħdato bad şawyaŷ l busome ba mdayre clayo da şmayo. W soxo l mimar neŷkaşaf w nişel mene boruyo jobo wa mraħmono d neşbuqle ħtoħaw d abidan w neŷce buşoraw w nelhe b fawdaw wa nbasmiw moryo ħayuşono cam Abrohom w Işhoq w Yacqub w naşfec b raħmaw lo mestayxone buyo o amino labnay iqarŷe w ħabraw tcise. W nehwehun eblo ħroyo d ħašo l umfo w l iqarfo dab Cabdalke myaqarto cam kulhun maħbonaw.

Şaliba Cisa, Qamëşlo
21 Tamëz 1955

Qole Citonoye

ŷubayhun l cabde tobe mo doŷe morhon,
D meşkaħ kad cirin w b karme folħin,
Osar ħaşaw w mşameş lhun,
Dal iw came men şafro l ramşo,
Abo masmex falohaw w abro mşameş lhun,
W roħ quđšo faraqlifo klilayhun godlo,
Haleluya w soymo b rişayhun.

**

Axmo d lubşin Şuşane b ħaw d abro,
Lbušo dlo zqir b iđayo d bnaynošo,
Hoxan lobşin zadiqe b nuħomo,
Lbušo d zeqraŷ ruh-quđšo l yaldaw d Ođom.

Fedakar Önder, Öncü Bir Lider Öldü

Hanna Yacqub Cabdalke (Hanna Yakub Abdalke) amcanın ölüm haberini vermekten son derece üzgünüm. Bu facianın ayrıntılarını ve cenazesinin son yolculuğa götürüldüğünü aşağıda bulacaksınız. Yine cenaze merasimine ait fotoğrafları da göreceksiniz. Siz okuyucularıma ve Süryani ulusuna başsağlığı diliyorum. Allah onun temiz ruhunu rahmeti ve lutfu ile yüceltsin.

21 Temmuz 1955'te, Perşembe sabahı, Allah, Süryani halkının bir üyesi, kalkınmasının direği ve onun başarılı önderi büyük insan **Hanna Bar Yacqub Cabdalke**'yi, halkının hizmetinde, onun reformlar uğrunda hayatının son anına kadar sabır ve güvenle çalışarak 78 yıl geçirdikten sonra yanına aldı.

Onun ölüm haberi elektrik akımının işleyiş hızıyla **Qamëşlo**'nun her tarafına yayıldı ve gençler akın akın merhumun oğlu **Cabdëllahad** (Abdullahad)'ın evine gelerek gözyaşı döküyor ve büyük rehberleri ve çağdaş önderleri eşsiz insanın ölümüyle uğradıkları büyük felakete ağladılar.

Bugünün (8 Temmuz 1955 Perşembe) akşam saat dördünde cenazesi Süryani gençlerinin omuzlarında taşınarak büyük bir kabile eşliğinde Mor Yacub Kilisesi'ne götürüldü. Orada birbuçuk saat bekletildi ve bu süre içerisinde cenaze ayini kılındı. Cenaze merasimini Xori (Başpapaz) Malke Afrem yönetti. Ona 5 papaz ve çok sayıda diyakon yardımcı oldu. Ve Süryani gençleri Hanna Yacub Cabdalke'ye son kez baktılar. Cenaze Ayini'nin sonunda Sayın Cisa Tabbar (İsa Tabbar) merhumun oğlunun yanında *Knušto d Rehmaç Cito w Leşono* (Süryani Dil ve Kilise Sevenleri Derneği) adına bir konuşma yaptı ve dediği: "Bugün sanki İsrail'de büyük bir lider şehit düşmüştür". Diyakon (Şamoşo) Awgin de *Okullar Komitesi ve İzciler Grubu* adına şu sözlerle başlayan bir konuşma yaptı: "Bugün saat 12.30'a kadar benimle birlikte olmayan aleyhimdedir, benimle bir araya gelmeyen de ayrılışın". Daha sonra da Malfono Şaliba Cisa (üstad Saliba İsa) *Ahuşt d Fawlus w Knušto d Rehmaç Cito w Leşono* (Favlus Kardeşliği ve Süryani Dil ve Kilise Sevenleri Derneği) adına Süryanice bir konuşma yaptı. Aynı gün öğleden sonra saat beş buçukta merhumun cenazesi Mor Yacub Kilisesi'nden alınarak Süryani gençlerinin omuzunda mezarlığa taşındı. Cenaze kafilesi Kilise'nin kapısından çıkarak ana caddeyi geçti. Öndeki dört sıra, izciler ve vaizlerden oluşuyordu. Yürüyüşçülerin ortasında iki sıra diyakon adayları, 14 genç, 4 vaize vardı. Ve bunların her ikisinin elinde birer çelenk görülüyor. İlk çelenk vaizeler adına, ikincisi izciler, üçüncüsü Öğrenciler (Al-Jaramid), dördüncüsü Kadınlar Derneği, beşincisi Mor Fawlës Kardeşliği, altıncısı Okullar Komitesi, yedincisi Gzërto (Cezire) Süryaniler Derneği, sekizincisi, Kilise Sevenler Derneği ve dokuzuncusu da Süryani Birliği ailesi adına idi. Merhumun tabutu gençlerin omuzları üzerinde taşınıyordu. Bunların da etrafında da büyük bir gençlik grubu vardı. Önde dinadamları ve geride de kalabalık bir halk topluluğu yürüyordu. Yolda öğrenci diyakonlar, bu cenaze merasimi için özel olarak hazırlanmış, üzüntü verici nitelikteki, bilinen Süryanice ilahiler okuyordu. Müzik aygıtları hazin nağmeleriyle yürekleri üzüntüye boğuyordu. Cenaze kafilesi mezarlığa vardığında izciler ve diyakonlar mezarın etrafına kare biçiminde dağıldılar. Onlardan sonra da çeşitli derneklerden gençler sıraya dizildiler. Kare biçimi olan gençlerin çevresinde büyük bir halk topluluğu duruyordu. Son olarak bu büyük insanı küçük bir çukura emanet ediyorum. İnsanlar da yüreklerinde hüznle evlerine döndüler.

Slaymun Gawriye
Qamêşlo, 7 Ağustos 1955

Hanna Cabdalke (Hanna Abdelke) 'nin Ölümünün 40. Günü Anma Töreni

Büyük kaybımız, merhum, kıymetli önder Hanna Cabdalke (Hanna Abdelke) 'nin, ki onun ölümü bütün Süryani toplumunu kapsayan ulusal felaket gibi kabul edilmiştir. İşgal ettiği yüksek mevki, Qamêşlo'daki Süryani gençlerini onu yüceltmeye ve her münasebetle onu anmaya büyük önem vermeye sevk etmiştir. Süryani kurum ve kuruluşları onun cenaze merasimini ve son mekanına uğurlanışını kendisine görev yaptığı gibi, bu enstitüler de ölümünün 40. günü dolayısıyla merhumu anma törenini üzerine almıştır. Bu törenlere ilişkin bize bazı bilgiler geldi. Ancak yapılan konuşmalar şu ana kadar elimize ulaşmamıştır. Bundan ötürü bu konuyu, konuşmaların metninin yakın zamanda elimize geçeceği ümidiyle (inşallah) gelecek sayıya bırakmayı uygun gördük. Ayrıca ülkenin çeşitli yörelerinden ailesine gönderilen telgraf ve mektupları da, ki bunların büyük bir bölümünü bize merhumun oğlu sayın *Cabdëllahad* (Abdullahad) göndermiştir, yayınlayacağız. Yine 20 yıl boyunca bize gönderdiği mektup ve yazılarından hareketle hayatı ve övgüye değer işleri hakkında hazırlanmış olduğumuz konuşmayı da erteledik. Zaman ve koşulların onunla ilgili her şeyi bu sayıda, ki bu sayıyı, onun adına ve anısına ayırdık. Ele alamadığımız için üzgünüz.

4 yıl önce, 5 Mayıs 1951'de, ölüm, halkımızın çalışkan adamı Malfono Nêcmatullah Dênno (Nimetullah Dınno) 'yu bizden ayırdı. Ölümünün üzerinden 4 yıl geçti. Ben ise 40 yıl gibi hesaplıyorum. Nacum (Naum, Nimetullah 'ın kısaltılmışı) ulusu için devamlı çalışan biri idi. Şu örneği verirsem mübalağa etmiş olmam: Benim yaşayan-yaşamayan sayılmayacak kadar çok akraba ve tanıdıklarım olmuştur. Ancak bunların çoğunun yeri benim yanımda o kadar yüksek olmamıştır. Benimle bu özgür, yüksek ahlaklı ve asil genç arasındaki bağın kopması ruhumda mızrağın saplanmasıdan daha şiddetli bir eleme ve daha çok üzüntüye yol açmıştır. Çeşitli konularda defalarca onun görüşlerine başvururdum. O da beni tatmin ederdi. halbuki kaç kez bana bu tür problemler getirilmiştir. Ben şimdi onun gibi güvenilir ve ikna edici bir öğütçüden mahrum kaldım. Değerli üstadı yeniden anımsamak için bir şeyler yazmak istiyorum. Ama eğer onun bende bir hakkı kalmışsa ne yazacağım? 1951 yılında çıkan (Yıl: 17) derginin 109. sayfasında "*Suwoğo Cam Niho Taybu d Aloho Dênno*" başlığıyla aramızda meydana gelen bazı güzel anılara ilişkin bir bölüm yazmış ve o gün şöyle demişim: Zamanın geçmesiyle Nêcmatullah Dênno (Nimetullah Dınno) 'nun adının Süryani kurumlarında ihmal edilmesinden

korkuyorum. İşte bu uzun süre geçti. 4 yıl geçmesine karşın bana halkın bu yetenekli kahramanın, bu özgür ve güçlü Süryani'nin ruhunu şadedecek bir şey yaptığını duymadım. Sanki Nacum (Naum) hiç yaşamamış gibi derin bir sessizlik var. Irak Mezopotamya'sındaki halkımız bu görevi yapmadı. Ailesinden de kimse ondan ve halkı için meydana getirdiği büyük eserlerinden bahseden bir yapıt yazarak adını ölümsüzleştirmeye çalışmadı. Peki bunun farkında olan başkaları niçin böyle bir göreve talip olmadı? Yoksa onlar bu samimi mücadele adamının hayatının kendilerine ilham ettiği görevleri mi bilmiyorlar? Kim çağının bilim kaynağı olan bir gencin eserlerini bilmiyor? Bu ihmalkarlık; büyük öğretmen *Nēcmatullah Dēnno* (Nimetullah Dınno)'nun adının unutulması onun yüksek şahsiyetinden kaynaklanıyor. Şamošo [diyakon] Dēnno gibi adamların Süryani çevrelerinde daha çok öne çıkması ve daha çok anılması gerekirdi. Fakat ilke sahibi olması ona bağımsız çalışma dışında bir yolla geçimini sağlamamasını dayatmıştır. O hasat yapmaksızın ekmeyi tercih ederdi. Böylece o çok ekti ve Süryani toplumu onun bıraktıklarından çok azını biçti. Neden ve nasıl heder oldu bu çabaları?

Nēcmatullah Dēnno (Nimetullah Dınno), mümin ve onurlu bir insandı. Ulusun dini önderine, onun Hıristiyanlık ilkelerinden saptığını bildiği halde, tam söz dinleyenlerdendi. Ulusun dini önderini bütün gücüyle ve tam bir saflıkla savunurdu. Bununla birlikte, 'ulusun Dini Önderini' Şamošo (diyakon) *Nēcmatullah* (Nimetullah)'ın kendi gidişinden memnun olmadığını da biliyordu. Onun bütün çabaları üstadın kıymetini düşürmeye yönelikti. Tıpkı bozuk ahlaklı, zorba, kötü liderlerin yaptığı gibi. Patrikle son yıllardaki işlemleri böyleydi. Çünkü Nacum (Naum) dini önderin safında yer almasına, onu savunmasına ve ona dil uzatanlara sürekli mücadele etmesine rağmen Patrik'in bazı uygulamalarından ve bazen aralarının açılmasıyla sonuçlanan saçmalıklarından duyduğu rahatsızlığı belirtmekten geri durmazdı.

Ben sorgulanması gerekli bazı konularda Nacum (Naum)'u aklamıyorum. O kendisine karşı bazen korkaklık suçunu işlerdi - halbuki, korkak da değildi - korkaklığı şundan ileri geliyordu. O deliliklerini ve boyun eğmeğe layık olmadıklarını bildiği halde dinadamı olan başkanlarını memnun etmek istiyordu. 1949 yılında, 'Ruhi Terennümler' adlı yapıtının ikinci baskısını yayınladı. Ancak bunu her zaman yaptığının hilafına, bana göndermedi. Fakat 1950 yılı ortalarında yoldaş sayın Yacqub Marına (Yakub Merine) bana ondan bir nüsha getirdi. Yapıtın sayfalarını çevirirken 168. sayfada, aslı büyük Malfono Süryani Mor Afrem'e ait olan ve benim Arapça'ya çevirdiğim bir ilahiden parçalar gördüm. Bu ilahinin tamamını Afremoyo (Eframi) Özel Sayısı'nda (Yıl: 7, Sayı: 3 1937) de bulabilirsin. Birden bire, onun, sadece teşekkür edebildiğim, çalışmalarını bana göndermek lütfunda bulunma alışkanlığını anımsayarak gülmüşedim.

Kimsenin aklına benim bu olayı, onu eleştirmek için anlattığım gelmesin. Tersine ben bunu özellikle Amerika'ya yerleşmiş bazı kardeşlere Doğu'daki yazar ve özgürlük yanlılarının ulusları ve anayurtlarına hizmet uğrunda karşılaştıkları baskı ve sıkıntıların anlam ve boyutunu bildirmek için yaptım.

Sözlerimde özgür yazarın, samimi mücadelesinin özelliklerinden olması gereken cesaret ve yeterliliğe dair hususlar vardır. Fakat kim bilecek? O hizmette gösterdiği cesaret ve samimiyetinin mükafatı olarak ilgisizlik ve yalnızlıkla karşılaştı. Hatta anne ve babası ona sırt çevirdi. İnsanlar ona çeşitli damgalar vurdu. Buna ek olarak da Irak hükümeti olay çıkaran biri olduğu gerekçesiyle onu takip ettirdi.

Üstadın ölümünden sonra, onun hakkında ne bir övgü sözü ne de bir sunuş cümlesi işittim. Sadece bugün yitirdiğimiz *Hanna Cabdalke* (Hanna Abdelke), vefalı öğrencisi büyük üstad ve 'El-Bilad' gazetesinin sahibi *Rufayel Baġi*'nin yazdığı bir yazının bulunduğu bir Irak gazetesinden bir küpürü bana gönderdi. Ben bu küpürü sakladım ve onun arkadaşı, yandaşı ve öğrencisi Iraklı Arap ve Süryani yazarların yayınlayacakları başka benzeri yazılar çıkıncaya kadar sakladım. Beklemeye başladım. Bekleyişim tam 4 yıl sürdü. Fakat daha fazlasını elde edemedim. Fakat bugün, bu aydın insanın göçmesinin ardından bunca zamanın geçmesi münasebetiyle çok sevdiğim ve 100 yıllık ömrünün tamamını ulusuna hizmette geçiren, sonra da unutulmuş ve adı bir anda anılmaz olan büyük bir yazara vefa borcu olarak üstad *Rufayel Baġi*'nin onun hakkında yazdığı yazıyı yayınlamayı uygun gördüm.

**

*Bu büyük kültürseveri anmaya ayrılan bu özel bölüm tarihi münasebetin gereği olarak geçmiş cild için hazırlanmıştı. Büyük insan *Hanna Cabdalke* (Hanna Abdelke)'nin ölüm haberi bize ulaşınca iki insan (*Hanna* ve *Nēcmatullah*) arasındaki eski ilişkileri ve reformlar alanındaki dayanışmayı anımsadık.*

Yine onların son nefeslerine kadar reform alanında, yarışatları gibi koşan iki aydın ve fazilet adamı olduklarını anımsadık. İkisine ayırdığım bu cildin çerçevesinde, onların adını yüceltmeye karar verdim. Allah ikisine rahmet etsin ve mükafatlarını büyük yapsın ve bizleri onların hizmetlerinin bereketiyle onurlandırsın. Ve ikisinin kaybindan dolayı da Süryani ulusunun başı sağolsun.

Beġ-Mdabronuġo dē Mġalġo Hġonoyuġo Suryoyto

4 (arbac) şnyo cal cundone d Malfono Rabo Taybu d Aloho Dënno
Malfono Nêcmatullah Dënno (Üstad Nimetullah Dinno)

Onu yatağının üzerinde yavaş yavaş kaybolan bir hayalet olarak bıraktım. O, bilimin kaynağını ve tedavi yolunu bilmekten aciz kaldığı ölümcül bir hastalıkla mücadele ediyordu. Yolculuğuma yüreğimde büyük bir acı ile çıktım. Çünkü Bağdat ve Londra'daki doktorların raporu onun yeryüzündeki günlerinin sayılı olduğunu ortaya koymuştu. Böylece oğlum 'Fayêq'ın bana yazdığı mektup yaşadığım sürece yüreğimden çıkmayacak büyük acıyı bildirdi.

Faziletli üstadın ölümü ne acıdır. Büyük bilge öldü. Mükemmel bir insanın hayatı sona erdi. Bu zamanda bir insanın ölümü büyük bir olay degildir. Fakat inandığını yaşayan bir bilgenin vefatı en büyük facia ve yeri doldurulmayan bir kayıptır.

Ey aziz dostum! Vakit, senin naaşını son yolculuğuna taşımamdan beni mahrum ettiği halde sana ağıt yazmak çok zor olacak. Ne kadar isterdim ki uygun bir fırsat olsa da bana yaptığın iyilikleri bir vefa nişanesi olarak, bir takdir belgesi olarak yazsaydın ve sen de okuyup bir öğrenci yakınlığı ve bir dostun kardeşliğiyle yüreğini tatmin etseydin. Fakat kader bana bu olanağı tanımadı

İşte senin ölümünün 40. gününde uzaktan selamlıyorum. Ancak ölüp de senin yanına gelmedikçe ve senin ölümsüzler arasındaki yerini görüp memnun kalmadıkça yüreğim rahat etmeyecektir.

Malfono Nêcmatullah Dënno (Nimetullah Dinno) ile tanışmam memleketim Musul'daki ilk yıllarıma kadar uzanır. Ben 'Dominikan Pederleri' okulunda öğrenimimi tamamladıktan sonra hayata atılmak istedim; yada ailem benden evin bütçesine katkıda bulunmamı istedi. Ailem bu konuyu merhuma danıştığında o, benim Mor Tuma Kilisesi'ndeki Halk Okulu'nda okumamı onlara salık verdi. Kendisi ticaretle uğraşmasının yanında bu 'okul'un da fahri başkanı idi. O başarılı idareciliği zamanında beni korumakla yetinmeyip, kültürümü arttırmam için uğraştı ve bana Süryanice'yi öğretti. Onun tavsiyeleri ve doğru görüşleri hayatı anlamam konusunda benim için en iyi yardımcı olmuştur. İtiraf etmeliyim ki onun üstün aklı, temiz ruhu ve inanlı yüreği, güçlüklerle dolu yolumda bana ışık tutan kandiller olmuştur.

Koşullarımız ve çevremiz o günlerde; bana ilk iş olarak zamanımın çoğunun O'ndan Süryanice derslerini almayı ve okul programının ötesinde de küçük çocuklara Kiliseyle ilgili bilgi ve ayinleri öğretmemi gerekli kılmakla birlikte merakım beni Arap edebiyatına sevketti. Üstadın çağdaş yazarların eserleriyle dolu kütüphanesinde beni çağdaş edebiyata vakıf kılan bilgileri aldığım büyük bir kaynak buldum. Buradan edindiğim bu bilgiler benim için, çağdaş Arap kalkınmasını harekete geçiren özgür görüş ve devrimci fikirleri görmeme vesile olmuş. Zihnimde yeni bir kapı açmıştır. Waliddin Yakun (Veliddin Yekün)'ün "At-Tajarêb" (Deneyimler) adlı yapıtını elimle nasıl çoğalttığım gün hala hatırımdadır. Çünkü Birinci Dünya Savaşı bulutlarının dolaştığı o günlerde Musul'un sahhafları bu gibi kıymetli yapıtlara sahip değildi. Malfono Nêcmatullah (Nimetullah) Waliddin'in ve *Jêbran Xalil Jêbran* (Cıbran Halil Cıbran)'ın eserlerine çok değer veriyordu.

Ben erken yaşta yazıya merak salmışım. Ondan yazdıklarını düzeltilmesini rica ettim. O benim bu ricamı, bu merakımın beni Süryanice derslerini izlemekten alıkoymaması koşuluyla kabul etti. Ben ona bu konuda söz verdim. Ö dönemde yazdığım ve üstadın düzelttiği bazı çalışmalarım, evrakım arasında hala duruyor. Ve bu çalışmalar benim en iyi koruduğum elyazısı notlardır. O sırada düzgün sözlü yazıları okumaya ve sözcükleri ezberlemeye merakım varken, bir hafıza bana yardım ediyordu. O bazen bana şunu soruyordu: "Sen şu sözcüğü, şu ibareyi kullandın, bunları, sözlerine değer verilen bir yazarın çalışmalarında gördün mü?" O sözcük veya ibareyi, kaynağını ona ispat ettiysem, bırakıyordum. Yoksa başka bir sözcükle değiştiriyordum. Üstad düzgün sözlü üslupta zevk sahibi ve ince duygulu bir yazardı.

Eğer ona ticaret yerine kültür ve yazıyla uğraşma olanağı verilseydi ve boş vakitlerinde bilim, tarih ve Süryani dili araştırmalarıyla meşguliyeti olmasaydı Arap edebiyatının önde gelen adlarından biri olurdu. Onun Süryani dili ve kültürü alanındaki geniş bilgisi, araştırma ve incelemelerini eleştirdiği ve tartıştığı büyük yazarlara da kabul edilmiştir. Bu yüzden Sami edebiyatı, onun Doğu'nun bilimi hayatından kaybolmasıyla büyük bir felakete uğramıştır. Çünkü o, Süryani dili, grameri, tarihi ve edebiyatı konusunda uzmanlaşmış az sayıdaki Irak yazarlarından biridir. Lübnan'da Gabriyel Qardaşi, Irak'ta Kildani dinadamı Awgin Manna, Süryani Katolik Kilisesi Patriği Mor İğnaçiyos Afrem Rahmani son yıllarda aramızdan ayrılan diğer bazı Süryanice uzmanlarıdır. Ne yazık ki geçimini sağlama yolundaki çalışmaları, onun bu dil ve kültürü alanındaki yapıt ve bilimsel eserleri yazımına sekte vurmuştur. Onun yayınlanan araştırma ve yazıları ise onun geniş kültürünün çok az bir bölümünü oluşturmaktadır.

Ayrıca onun dinbilimleri ve 'Kilise Tarihi' alanındaki derin bilgisi ve şöhreti, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce

yayınladığı *Kısa Mektupları* ve 'Süryani Kilisesi Tarihi' konusunda bazı yazarların tartışmalarıyla ilgili diğer yazıları onun geniş bilgisine ve tarihi sorunlarındaki ileri görüşlülüğüne, biyografi birikimine tanıklık etmektedir. Buna ek olarak onun genel kültürü ufkunun genişlemesini ve hayata bakışının değişmesini sağlamıştır. Okuyucu kendi kendisini yetiştiren yetenekli büyük bir adamla karşı karşıya olduğumuzu unutmasın.

İki yıl önce bilimle uğraşan Iraklı subaylardan Albay Abdülmüttalib el-Haşimi'nin, İngiltere'de Kral hazretlerinin öğrenimiyle meşgul olduğu sıralarda, ünlü tarihçi bilge *Grigoriyos Bar-Cëbroyo* (Ebül Farac)'ya ait 'Büyük Dünya Tarihi'nin, uygarlık tarihi bölümünü İngilizce çevirisinden Arapça'ya çevirmeye çalıştığını ve Albay Abdülmüttalib'in yapıtını çevirisini yayınlamaya hazırlandığını haber almıştım. Bunun üzerine ben Albaya İngilizce çeviriyi Süryanice orijinali ile karşılaştırmasını önerdim. Ve bu karşılaştırma içinde kendisine yardımcı olması için Malfono'yu gösterdim sonra ikisini birbiriyle tanıştırdım. Yapıtın düzeltilmesinde ikisi bir süre çalıştı. Bir gün Albay Abdülmüttalib ile karşılaştığımda ona çalışmalarının nasıl gittiğini sordum, o da daha iyiye doğru giden çalışmasından memnun olduğunu söyledi. Sonra da "*Malfono'nun Süryanicesini nasıl buldun?*" diye sordum. O bana şu yanıtı verdi: "*Kardeşim, sen onun sadece Süryanice bilgisini mi soruyorsun? Beni bu büyük bilginle tanıştırdığın için sana çok teşekkür ediyorum. Bu adam yüksek ahlaklı bir kişi olmasının yanısıra değişik bilim dallarında derin bilgiye sahiptir.*"

O işlerinde ve hareketlerinde, doğruluk, dürüstlük ve ciddiyetle ünlü olmuştur. Şu anda El-Hac Rauf eş-Şehvani'nin onun hakkındaki değerlendirmesi aklıma geldi. Bir gün onu, Musul'daki Öğretmen Okulu'na, ki bundan sonra da Büyük Arap Devrimi'ne katılmıştır. Girmezden önce çarşıdaki atelyesinde ziyarete gidiyorduk. Tanıdıkları ve yaşlıları arasındaki adıyla 'Şemmes Nacum' (Diyakon Naum) yanımdan geçti. Hızlıca bir selam vererek yoluna devam etti. Rauf bana dönerek: "*Bu faziletli bir adama benziyor*" dedi. Ben de ona "Nereden bu kanaate vardın, sen onu tanıyormusun?" dedim. Rauf şunu söyledi: "*Hayır tanımıyorum, fakat onun çarşıdaki yürüyüşü, rahat hareketlerle, giyimi ve davranışları bende bu kanaati oluşturmuştur*". Bundan sonra da Lord Afiri'nin bir yapıtında onun şu övgüsünü okumuştum: "*Yazar okuyucusuna insanların çoğunun kendisini tanımadığını belli edecek güzel bir biçimde görünmelidir. Çünkü insanlar, senin asıl yanını (iç yapısını) kaplayan görüntüyle yargı veriyorlar.*"

Nëcmatullah Dënno aktif siyasetle uğraşmadı, çünkü durumu ve içinde büyüdüğü ortam onu siyasetten uzak tutmuştur. Fakat o gerçek bir yurtseverdi. Onun yurtseverliği, vaktelerini ve yeteneklerini ulusun ve kilisenin hizmetine sunmasında görülmektedir. O uzun yıllar ulusunun (veya kilisenin) okullarında gönüllü olarak idarecilik yapmış ve vargücüyle Kilise Millet Meclisi'nin emrinde çalışmıştır. Nacum (Naum), dini merasimlere ve ilahilere önem vermiş ve övündüğü kültürü olan genç diyakonlar kuşağını yetiştirmiştir.

Onun kişiliğinden, problemleri genç kuşağa aktarmayı görev bildiğimiz belirgin bir yanı da insancılığdır. Çeşitli sınıflardan insanlarla tanışıklığım süresince bu denli dejenerasyona uğramış bir toplumda Nëcmatullah Dënno (Nimetullah Dınno) benzeri, faziletle süslenen ve davranışlarında en iyi ahlak ilkelerine bağlı kalan çok az adam tanıdım. Onun bu tavrı dersinde ve ulvi konulara girerken daha da ciddiyet kazanmıştır. Herhalde bu üstün vasıfları onu madde/para konusunda fazla önem vermemeye yöneltmiştir. Yine onun kadar kendisini kontrol edebilen ve diline egemen olabilen çok az insan vardır. En öfkeli anlarında bile ondan kötü bir sözcük işitmedim.

Bu bilim ve anayurdun kaybı Malfono Nëcmatullah Dënno (Nimetullah Dınno)'nun bazı özelliklerinin bir tanıtım özetidir. Ben bunları gözyaşları dökerek anlatıyorum. Onun ölümünün yarattığı büyük boşluk zihnimi kaplıyor. Onun tanıdıklarının yüreklerinde onun son özelliğini canlandırıyorum. Toplumsal alandaki hizmetlerini ve Süryani dili çalışmalarının bu 'meçhul asker'inin anısını yaşatmak üzere onun bilim araştırmalarının yayınlanması, tesirlerinin kaydedilmesi ve üstün kişiliğinin tanıtılması bir zorunluluktur.

Sana Şlomo (selam) olsun ey asil Malfono, doğduğun güne, temiz ruhunu teslim ettiğin güne ve yeniden dirileceğin güne Şlomo olsun.

Rufayel Başı
Kahire, Haziran 1951

Bu yazı üstadın ölümünün 40. günü nedeniyle Malfono Rufayel Başı tarafından kaleme alındı.

- 1-Tarih-Cografyamızla, Dil ve Kültürümüzle, Bizler Asurlularız, Malfono Yuhanun Qasıso (Tükendi)
- 2-Günümüze Kadar Hiçbir Yanı ile Bilinmeyen Asur Halk Katliamları, 1915-1918, Doğubilimci Dr. Gabriele Yonan (Tükendi)
- 3-Turoyo Dili için Nasıl bir Yazı Dili Olmalı? Prof. Jussi Aro (Tükendi)
- 4-Asuri, Süryani, Kildani, Arami,... adlandırılmaları, Lektör Bertil Nelhans (Tükendi)
- 5-Ünlü Asuriler (Kildaniler, Süryaniler)'den Seçmeler I (Tükendi)
- 6-Süryanilerin Acı Sonu, Patriyark Mar Eşay Şamcun (Tükendi)
- 7-Lübnan'da İsveç'te ve Avusturya'da Mezopotamyalı Sığınmacılar (Tükendi)
- 8-Dünden Bugüne İstanbul Süryanileri, Tuma Bar Şawme (Tükendi)
- 9-İngiliz Hükümeti Tarafından Çıngenen Asur Ulusal Hakları, Mnaşsi S. Amira (Tükendi)
- 10-Küçük Müttfikimiz, Rev. W A Wigram, D. D. (Tükendi)
- 11-İran'da Asurlular: Bir "Milletin" Yeniden Bir Araya Gelişi, 1906- 1914, Dr. Eden Naby (Tükendi)
- 12-Mgalt d Atra, Rusya'da yayınlanan Asur Dergisi No. 1 (Tükendi)
- 13-Asurilerin Tarihi ve Kültürü Üzerine, Prof. K.P. Matiyef Bar Mattay (Tükendi)
- 14-Türkiye Mezopotamya'sında Kerboran Zulmü (Tükendi)
- 15-Asurlar ve Misyonerler, Dr. David Barşawm Perley (Tükendi)
- 16-ADH Politik Programı (Tükendi)
- 17-Avrupa'da Süryaniler I (İsviçre), Tuma Bar Şawme (Tükendi)
- 18-Asurların Yerleşimi, MC, Cenevre 1935 (Tükendi)
- 19-Yawno Hëwërto (Beyaz Güvercin) Şiirler, Türkçe-Yeni Batı Süryanice, Hubo Bar Şawme (Tükendi)
- 20-Yeni Batı Süryanice-Türkçe Dilbilgisi, Doğudilbilimci D.J. Parisot (Tükendi)
- 21-MDP'nin Önemli Politik Belgeleri (Tükendi)
- 22-Süryani-Kildani-2, Gabar Çıyan (Tükendi)
- 23-Süryani-Kildani-3, Gabar Çıyan (Tükendi)
- 24-Türkiye Mezopotamya'sında Mardin, Piskopos Şhaq Armalto (Tükendi)
- 25-Doğu Asur Kilise Gelenekleri, Patrik Mar Şamcun'un Katli, Surma d Bayt Mar Şamcun (Tükendi)
- 26-Süryani-Kildani 4, Gabar Çıyan (Tükendi)
- 27-Yeni Doğu-Batı Süryanice-Türkçe Dilbilgisi, Doğudilbilimci D.J. Parisot (Tükendi)
- 28-Nasturiler Yada Kayıp Boylar, Dr. Asahel Grant (Tükendi)
- 29-Doğu ve Batı Süryanileri'nin Altın Çağları, Vikont Filip de Tërazi (Tükendi)
- 30-Avrupa'da Süryaniler II (Almanya), Tuma Bar Şawme (Tükendi)
- 31-Kürt Milliyetçiliği ve Ulusal İnkarcılık, Jan Beş-Şawoce (Tükendi)
- 32-Mezopotamya'da İlk Doğu ve Batı Süryani Kiliseleri: Yakubi, Nasturi, Maruni, Prof. A. S. Atiya (Tükendi)
- 33-Tur-Abdin Tarihi, Mor İğnaşiyos I. Afrëm Beş-Barşawmo (Tükendi)
- 34-Asurlar - Modern Çağda Asur Ulusal Sorunu, Prof. KP Matiyef (Bar Mattay)

Klasik Batı Süryanice Yayınlarımız

- 1-Aristo'nun Felsefesi, Derleyen Dr. Anjon Baumşraq (Tükendi)
- 2-Eski Yazarlarımızdan Seçmeler, Patrik II. Mar Afrëm Rahmani (Tükendi)

Yeni Batı Süryanice Yayınlarımız

- 1- Hubo w Haya b Yardo, Jan Diyarbakërli
- 2- Më Zaz Lu Swed, Jan Diyarbakërli
- 3- Lebi b Atri Beş-Nahrin, Sabri Malke (Tayëm)
- 4- Pësseqat, Caziz Şarëke (Tayëm)
- 5- Atri Beş-Nahrin bah Hëlme di Goluşo, Jan Beş-Şawoce (Tayëm)
- 6- Èno Mërli Xori Brahim Hajjo Madcarle, Jan Beş-Şawoce (Tayëm)

مجلد دهم أسیریا

الأسیریا

مجلة أدبية وأدبية اجتماعية ثقافية قومية أصلاحية

يُصدرها في عاصمة الجمهورية الفضية «بوينس آيرس»

المالئ الأجر إلى السیراني

ومحررها ومديرها المسؤول

فريد الياس نوزها

الهيئة الحادية والمثرون

١٩٥٥

ASIRIA

REVISTA LITERARIA, HISTORICA, PEDAGOGICA Y SOCIAL

CORREO ARGENTINO
Central Bs. As.
TARIFA REDUCIDA
CONCESION N° 2999

DIRECTOR Y REDACTOR

FARID E. NOZHA

TALLERES GRAFICOS "ASIRIA"

AÑO XXI

1955

ADMINISTRACION

DE RQUI 141

RANFIELD

R. ARGENTINA

1955

istan Dergisinin No. 7-8-9 1955 sayısında Yuhann Cabdalke'nin ölümü üzerine yayımlanan 'Özel Sayı'nın ön ve arka kapagi